

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 41

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Α'—Ζ'

Κείμενον: **B. de Montfaucon,**

Εἰσαγωγή
ΗΛΙΑ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
τακτικῆς Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Μετάφρασις - Σχόλια
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Δ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
θεολόγου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Π. ΜΟΣΧΟΥ
φιλόλογου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Α'	19 (106)*
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Β'	28 (115)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Γ'	38 (126)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Δ'	50 (140)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Ε'	65 (157)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΣΤ'	76 (170)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Ζ'	89 (186)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	105

* Οἱ ἐντός παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπου εἰς τὰς ἀντιστοιχίας σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν Ἑρμηνείαν τῆς Γενέσεως
ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου.

Τὰ ἐκ πενήκοντα κεφαλαίων ἢ 1535 περίπου στίχων συγκείμενον διβλίον τῆς Γενέσεως ἠρμηνεύθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Χρυσόστομου εἰς σειράν ἐξ ἑπτὰ ὁμιλιῶν, αἱ ὅποια ἐξεφωνήθησαν κατὰ τὰ ἔτη 386 καὶ 388 ἐν τῇ μακροκατακτῇ κατὰ τῆς Ἀντιοχείας.¹

Αἱ ὁμιλίαι αὗται εἶναι χαρακτηριστικὰ δείγματα τῆς ἑρμηνευτικῆς καὶ ποιμαντικῆς δραστηριότητος τοῦ «τῆν γλώττιαν χρυσόφορον», ὡς αὐτὴ ἐξεδηλωθῆ ἀπ' ἑαυτοῦ.

Ἡ δὲ ποιμαντικὸς σκοπὸς ἑρμηνείας τῆς ἁγίας Γραφῆς ἦτο ἐν κρῆσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ποτὸν πρὸ Ἰωάννου — χρησιμοποιοῦμεθα τὸ πρῶτον εἰς τὴν λατρίαν τῆς Συναγωγῆς — ἀλλ' εἶπεν ἐν τῇ προοίμῳ αὐτοῦ τὴν ὑψηλοτέραν αὐτῆς ἐκφρασιν, διότι ὁ ἄγιος συνεδῶσε ρητορικῆν δεινότητα, πλούσιαν γνώσιν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, κοινωνικὴν πείραν καὶ ἀνεξάντλητον ἠθουσιάζειον.

Ὁ σύγχρονος ἀναγνώστης τῶν ἑρμηνευτικῶν ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὸ διβλίον τῆς Γενέσεως ἔα ἀντιληφθῆ, μὲν τῆς ἀκολουθοῦσας ἀναλύσεως τῶν προσημειώσεων, τῶν μεθόδων καὶ τῶν σκοπῶν, καθύπευρον τῇ μεγαλειῶν τῆς προτοφῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπειδὴ ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς καὶ ἔρευνα συνυφαίνονται, ἔμελλε εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς διεκρυσίσεως τῆς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τεκμηρίωσης τοῦ ἁγίου Χρυσόστομου.

Χρῆσαν ἡμεῖς συντόμου περιγραφῆς καὶ ἑρμηνευτικῶν προσημειώσεων τοῦ Χρυσόστομου, διότι αὗται διαμορφώθουν τελικῶς τὸ ἑρμηνευτικὸν ἀποτέλεσμα.

Ἡ ἑρμηνεία τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὅπως καὶ ἡ ἑρμηνεία παντὸς κειμένου, πραγματοποιεῖται διὰ σειράν πνευματικο-τεχνικῶν διαδικασιῶν, αἱ ὅποια ὀνομάζονται ἑρμηνευτικαὶ μέθοδοι. Κατὰ συνέπειαν καὶ αὐτῶν ἡ ἔκθεσις περιλαμβάνεται εἰς τὴν εἰσαγωγήν.

1. Αἱ κεχωρισμένως ἀποφθασόμενα ἢ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἔτος 386 καὶ αἱ λοιπὰ ἀπὸ τὸ ἔτος 388 (πρὸς Β. Altaner, Patrologie, Freiburg 1909², σελ. 291).

Τέλος, οι αποκρί, οι επιδικασμένοι υπό του έρμηνευτού, κατευθύνουν την έρμηνευτική προσπάθειαν, αλλά και εξηγούν τας ιδιοσυμπίας, τας ελλείψεις κ.τ.τ.

Η έρμηνυ των έννοιών του κειμένου της Γενέσεως φαίνεται ότι εύρίσκει αντίθετον τήν Χρυσόστομον, ο οποίος συνιστά παρατήρησιν από της έρευνής και υποσημείωσιν είν την πίστιν («Εν άρχή έποίησεν... και την γην. Όταν ούν άκούσας τό, Έ π ο ι η σ ε, μηδέν έτερον παρηργάζου, αλλά κάτω κόπτων, πίστευε τή λεχθέντα. Θεός γάρ έστιν ο πάντα ποιών και μετακινώζων, και προς τό αυτό βούληται και πάντα μεταρρυθμίζων»). την έπεισαν όμως ο Ίδιος άλλαχού δέν γινεαι, καίτοι έρμηνεύει την Ίδιαν άκριβώς λέξιν.

Δύναται μετά θεσπίσεως να λεχθή ότι ούτος θεοραϊ ώς άπολύτως επιβεβλημένη την έρμηνυ της έννοιης της λέξεως προς διακρίθωσιν του βαθυτέρου περιεχομένου ταύτης.

Από της έρευνής της βαθύτερας έννοιης εκάστης λέξεως άγεται είν την σχέση μεταξύ άνθρωπίνης γλώσσης και άποκαλύψεως και διευκρινίζεαι ότι, τομωμένως, οι άνθρωποι να έμυθίστηεν περί του Θεού και της άκρηάτου φύσεως του, ούκ άλλως δυνατόν είμεν ταύτα ή διά της γλώσσης ναείν (όμιλία ΙΙ', MPG 53, 155).

Η προσεκτική διερεύνησις της έννοιης των λέξεων δέν είναι μόνον έρμηνευτικός κανών, αλλά και ανάγκη της αντιρρητικής θεολογίας: είναι σαφές ότι ή λόγος της προσεκτικής έρευνής της γλώσσης είναι ή διάκρισις του γλωσσικού και ανθρώπινου στοιχείου από του θείου και άποκαλυπτικού, δηλαδή ή ανεύρεσις των εν τή βάθει κεκρυμμένων, πέραν της γλώσσης, και των διά ταύτης διατυπωμένων ανθρώπινων έννοιών.

Τούτο αποτελεί και την γνήσιον σκοπόν της κυριακής έντολης «Έρευνάτε τας Γραφάς ή έπος; έλαγε τούτο ο Γωνάριος «των έγκρυμμένων άνοχυσόμεν θεσπασθέν. Διά γάρ τούτο και ο Χριστός έλαγε έρευνάτε τας Γραφάς. Έπειδή ού πανταχού είν επιπο-

2. Όμιλία Β', MPG 53, 28.
3. Όμιλία ΙΙΙ', MPG 53, 151: «Όρα πού, της θείας Γραφής ή συγκρατάσας, 'Αλλ' όσα πολλάκις είνον, και νόν λέγει θεοπροσώς άπαντα νοήμα, και τό, Έ π ο ι η σ ε v, αντί του Προσέως νοήμα».
4. Όμιλία ΙΓ', MPG 53, 108: «Τό μόν, 'Ερπίεσσα, θεοπροσώς επί Θεού νοεί, ότι προσέταξε, τό δέ έξής πίστευε, ότι και παρθέτως τέγγοντα».
5. Όμιλία ΚΙΒ', MPG 53, 192: «Όρα πάλιν λέξεως παχύτητα και συγκρατάσας, Έ π ο ι η σ ε v, μόν, αντί του Μ ε τ ε μ ε λ η γ η' ούκ έπειδή μεταμελείται Θεός, μη γέννησι' αλλά κατά την συνθήσαν την άνθρωπίνην ήμιν διαλέγεσθαι ή ύπία γραφή.
6. «Ίσχύοντες λέξιν των ερμηνυμένων σαφώς κατασκευάσμεν, ίνα μηδέν ήμεις παρελήθη, ούδ' ού τίς όσως κεκρυμμένον. Και τάρ άναγκαίον τούτου τού γνήσιον πολλών των έρμηνυτων παρακρίθω, και συστήθω, τας μολογίας των άποκαλύπτων, έναις φεγγαρομένον» (όμιλία ΒΙΙ', MPG 53, 147).

λή; Εστιν εύρειν των νοών των έγγραμμένων, αλλά χρεια και πολλής έρευνής εστίν ήμιν, ώστε μηδέν ήμεις λαθείν των εν βάθει κειμένων». Τούτο επαναλαμβάνει συχνάκις, διαστύλων την έπιπολαιαν («εξ επιπολής») προσοχήν είν τας Γραφάς από την διειδυτικήν κατανόησιν (του «εναποκειμένου πλούτου»).

Η χρησιμοποίησις της άνθρωπίνης γλώσσης διά την μετάδοσιν έννοιών και καταστάσεων θείων είναι ανάγκη άνθρωπίνη. Ο άνθρωπος πληροφορείται και κατανοεί μόνον μέσω του ίδιου του όργάνου επικοινωνίας, τ. έ. της γλώσσης. Τό όργανον τούτο, διά του όπου επικοινωνεί ο άνθρωπος προς την έκτασ αυτού πραγματικότητα, υπόκειται είν τούς περιορισμούς της άνθρωπίνης φύσεως.

Η άποκαλυπτική περί του Θεού αλήθεια μεταδίδεται είν τον άνθρωπον ώς πληροφορία, μέσω των είν περιορισμού άποκαίμενου γλωσσικού και γνωστικού όργάνου. Τούτο νομίζεαι ο Ιερός Χρυσόστομος «της θείας Γραφής συγκρατάσας» (MPG 53, 150).

«Συγκρατάσας της θείας Γραφής» είναι ή προσορά υπερφυσικών πληροφοριών διά μέσω έννοιών και παραστάσεων ανθρώπινων. Ούδεν ο έρμηνευτής ή ο άναγνώστης της 'Αγίας Γραφής πρέπει να μη παρασύρεται από την συνθή και τρέχουσαν έννοιαν των λέξεων, τας όποις άναγνώσκει, αλλά, έχων συνείδησιν ότι ή έκφορά των θείων έννοιών διά της άνθρωπίνης γλώσσης είναι συγκρατάσας και παραχώρησι, έφείλε: να ένοιή ταύτας «θεοπροσώς». Διά τούτο συχνάκις προέτρπεν ο Χρυσόστομος: «μη άνθρωπίνης δόξου τά λεγόμενα, αλλά την παχύτητα των λέξεων τή άσθενεία λογίζου τή άνθρωπίνη... Μη τας ρήματα ούν μόνως εναποκειώμεν, αλλά θεοπροσώς άπαντα νοήμα ώς επί Θεού».

Η τοιαύτη περί της σχέσεως γλώσσης και Άποκαλύψεως άντιλήψις του Ιερού Χρυσόστομου ούτε νέα είναι ούτε ιδιότυπος. Και άλλοι μεγάλοι Πατέρες και εκκλησιαστικοί συγγραφείς έπιστήριον τό πρόβλημα τούτο και προέβησαν είν σχετικώς υποδείξεις. Όπως λ.χ. ο Μ. Αθανάσιος διαπίστευε: «πολλά γάρ των θείων Γραφών, είν κατά γράμμα νοησμεν, είν άθέμιτος διασημίαις περισευασμεθα... είν γάρ κατά έντρού τας λέξεις εκλάθισκεν, ού μόνον είν άθεμίτος έννοιαις κατενεχθησόμεθα, αλλά και ατόν τον Κύριον εναποκαίμενον διατηρήσόμεθα».

Συναφές προς τό θέμα της γλώσσης είναι και τό θέμα των κοσμολογικών άντιλήσεων της τότε εποχής. Ο Χρυσόστομος θε-

7. Όμιλία ΚΑ', MPG 53, 206.
8. Όμιλία ΕΒ', MPG 54, 535.
9. Πρώτ. Όμιλία ΙΓ', MPG 53, 121.
10. Πρώτ. ΟΜΙΛΙΑ 36, 29.

ωρὸν ἀδύνατον τὴν ἔρασαν τῆς δημιουργίας, ὥσον ὡς πρὸς τὴν δοξὴν αὐτῆς ἔσον καὶ ὡς πρὸς τὰς διαδικασίας, δι' ἃν παρήχθη αὕτη, συνιστῶ ἀποδοχὴν τῶν ὑπὸ τῆς Γραφῆς λεγομένων.¹¹ Ἡ ἀκραία αὐτὴ θέσις ἔνατι τῆς κοσμολογικῆς ἐρεύνης ἀφαιλεῖται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς τότε κοσμολογίας, ἣ ὅποια ἦτο μύγμα, ἀκροποσθὴν ἐκ φυσικῶν παρατηρήσεων, φιλοσοφικῶν δογμάτων καὶ μυθολογικῶν ὑποκειμένων.

Δὶ ἑρμηνευτικὰ προϋποθέσεις.

Ἡ ἱερὰ Χρυσόστομος ἑρμηνείων τῆς Γένεσιν, ἐπιφέρει ὀριζήμενος ἄρχαι, καὶ ὅποια συνιστοῦν καὶ τὰς προϋποθέσεις τῆς ἑρμηνείας του. Ταῦτα, ἀφορμῆς δοθεῖσιν, ἀνέφερε καὶ εἰς τοὺς ἀκροατὰς του.

Καίτοι ἡ ἔραση τῶν ἑρμηνευτικῶν προϋποθέσεων τοῦ Χρυσόστομου εὐρίσκεται εἰς τὰ πρῶτα αὐτῆς, πλάθει, εὐχερῶς δύναται νὰ διακριθῶν αὐτὴ εἰς τὰς λέξεις: κ α ῖ, δ ο γ μ α τ ι κ α ῖ, ὁ π ο κ ε ι μ ε ν ο κ α ῖ, καὶ ἀ ν τ ι κ α ι μ ε ν ι κ α ῖ.

Βασικὴ φιλόλογικὴ προϋπόθεσις πρὸς πλήρη κατανόησιν καὶ ἑρμηνείαν παντὸς κειμένου εἶναι ἡ γνώσις τῆς γλώσσης τοῦ συγγραφέως, δηλαδὴ προκειμένου περὶ τῆς ἑρμηνείας τῆς Γένεσεως ἡ ἑβραϊκῆ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γνωστοῦ ὄντος ἐστὶ ἡ μετάφρασις δὲν ἀντικαθίσταται πλήρως τὸ πρωτότυπον κείμενον. Τὴν προϋπόθεσιν αὐτὴν ἠσπάζετο ἀνεπιφύλακτως ὁ Χρυσόστομος, διὸ καὶ ἔλεγε χαρακτηριστικῶς: ὅταν δὲ γλώττια ἑρμηνευθῆ (τ.ε. μεταφρασθῆ) εἰς ἑτέραν γλῶττιαν, πολλὴν ἔχει τὴν δυσκολίαν. Καὶ Ἰσπανὸν ἀκριθῶς, ὅσοι πολλῶν γλωσσῶν ἔμπειροι, πῶς οὐ δύνατον πᾶσαν τὴν σφαιρῆσαν τῆς γρηῃ; τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ φύσει κατεμένης μετενεγκεῖν εἰς τὴν ἑτέραν μεταβαλλόντας γλῶττιαν. Τοῦτο οὖν τὸ αἴτιον τῆς δυσκολίας τῆς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ γένεσις.¹²

Ἡ Χρυσόστομος ἠγγίζει τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ εἶχεν ὡς ἐκ τούτου ἐπιγνώσιν τῆς ἀναγκαιότητος αὐτῆς. Ἡ ἄγνοια τῆς ἑβραϊκῆς ἐμποδίζει τὴν κατανόησιν καὶ τιμωβάλλεται εἰς ἑρμηνευτικὰ ἀποστασιματὰ με παραδεικτὰ. (Ὅσοι λ.χ. ἰσχυρίζεται ἐστὶ ἡ λέξις «οὐρανοὶ» εὐρίσκεται εἰς τὸ ἑβραϊκὸν εἰς ἀριθμὸν πληθυντι-

11. Μετὰ πολλῆς τῆς εὐγνωμοσύνης δεχομένη τὰ λεγόμενα, μὴ υπερβαίνοντες τὸ σκελετὸν μέτρον, μηδὲ τὰ ὅπερ ἡμῶς περιεργαζόμενοι ἕπερ παρῶνται οἱ τῆς ἀληθείας ἄρθροι, βουληθέντες τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς ἐπιτρέψαι τὸ πέν, καὶ οὐκ ἐννοήσαντες ἐστὶ ἀδύνατον τὴν ἀνθρώπινον φύσιν τὴν τοῦ Θεοῦ δημιουργίαν περιεργαζομένη... (Ὁμιλία Β', MPG 58, 28, ἠρῶν, καὶ Ὁμιλίαν ΕΒ', MPG 54, 386).

12. Πρὸς. MPG 56, 178.

κόν, ἐπὶ εὐρίσκεται εἰς δυϊκόν, καὶ ἐστὶ οἱ Ἑβραῖοι διὰ τοῦ πληθυντικοῦ ἀπέδιδον τὸν ἐγκλόν τοῦ ἀντικειμένου. Ἐκ τῆς κακῆς γνώσεως τῆς γραμματικῆς δομῆς τῆς γλώσσης παρασύρεται καὶ παραβαίνων ἑτέραν ἑρμηνευτικὴν προϋπόθεσιν, τὴν ὅποιαν δάγειται, δηλαδὴ τὴν περὶ προσδοτικῶς χωροῦσης ἀποκαλύψεως, καὶ προσεφθλῶν τῆν θεῖαν βουλὴν ἰσχυρίζεται: «ἐπεὶ, εἰ πολλοὶ ἦσαν (τ.ε. οἱ οὐρανοὶ), οὐκ ἂν παρέλασπε τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἁγίου μὴ διὰ τῆς γλώττης τοῦ μακαρίου τούτου προφήτου διδάξαι ἡμᾶς καὶ τῶν ἄλλων τὴν δημιουργίαν».¹³

Τὴν ἑλληνικὴν γνώσεως τῆς ἑβραϊκῆς προσεπάθει ἐν τινι μέτρῳ ὁ ἀναπληρῶς διὰ τῆς σιριακῆς γλώσσης, ἀλλὰ συνήθως ἐνευ-μεγάλως ἐπιτυχίας, ὡς λ.χ. συμβαίνει μετὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ νόηματος «Ἀβραάμ», τὸ ὅπολον παράγει ἀπὸ τὸ Ἐβερ (=διέρχουμαι) καὶ ἑρμηνεύει «Περάτης».¹⁴

Καίτοι: ὁμοίως χρέται πληροπορῶν ἀρχαιολογικῶν περιεργαζόμενου, ὡς λ.χ. πράττει ὅταν ὁμιλῆ περὶ τῆς μηνστείας, εἰς ἀφορμῆς τοῦ Γέν. 19, 1 εἰς. («Ἐσο; γὰρ τοῦτο ἦν τοῖς παλαιῶς περὶ πολλοῦ τοῦ χρόνου τὰς μηνστείας ποιεῖσθαι» καὶ πολλάκις καὶ συνοικεῖν ταῖς μηνστευθεῖσιν καὶ ἅμα τοῖς γονεῦσιν διατρέβειν, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ πολλὰχρὸ γινόμενον).¹⁵

Αἱ δ ο γ μ α τ ι κ α ῖ προϋποθέσεις περιλαμβάνουσι τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰδικῶς τὴν περὶ προσδοτικῆς ἀποκαλύψεως ἀληθείαν. Αὕτη χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ ἑρμηνευθῆ ἡ ἀπουσία ἀγγελολογίας εἰς τὴν γένεσιν. Ἄλλοτε παρεμφερῆται αὕτη, διὰν λ.χ. ἑρμηνεύεται ἡ πρῆξις τῆς «τῶ πανθοῦ αὐτῆς μεγίστης» Θάλας¹⁶ ἢ ἡ μετὰ τοῦ πατρὸς τῶν μίξις τῶν θυγατέρων τοῦ Αὐτοῦ,¹⁷ διότι ἀποζητεῖται τὸ εἰς τὰ γεγονότα ὄπασον νόημα («ἀναποκαίμενος» κλοστος).

Ἡ π ο κ ε ι μ ε ν ο κ α ῖ προϋπόθεσις ἀκραιότητος καὶ εἰς τὴν ἑρμηνευτικὴν καὶ εἰς τὸν ἀκροατὴν τῆς ἑρμηνείας εἶναι ἡ νηφαλιότης τῆς σκέψεως καὶ ἡ γαλήνη τῆς ὑπάρξεως, τὰ ὅποια ἐξασημαλίζονται εἰς περιόδον νηστείας.

Διὰ ταῦτα, ἡ πρώτη ὁμιλία εἰς τὴν Γένεσιν ἀναφέρεται εἰς τὴν νηστείαν καὶ ἡ δευτέρα συνδέει τὴν νηστείαν πρὸς τὴν ἑρμηνείαν ὡς εἴη: «Ἐὰν γὰρ μὴ γίν τούτο ποιήσωμεν (τ.ε. τὴν ἑρμηνείαν τῆς Γένεσεως), ὅτε νηστεία καὶ γαστρὸς ὑπερψόψα, καὶ το-

13. Ὁμιλία Δ', MPG 58, 45.
14. Ὁμιλία Θ', MPG 54, 624-625.
15. Ὁμιλία ΜΓ', MPG 54, 608.
16. Ὁμιλία ΕΒ', MPG 54, 605.
17. Ὁμιλία ΜΔ', MPG 54, 411. Ἐνθα ἐπιλέγει: καὶ τὰ ἀκόλουθα: ἐκ τούτου τὴν αἰτίαν ἀκριθῶς καταμύθωμεν. κἀκείνοισ μέρμερος ἀπαλάττειν καὶ αὐτοὶ πολλὰν ἐπέλθων τὴν ὁσέσται καταμύθωμεν».

σαδην τῶν ἐρῶν λογισμῶν ἢ γαλήνη, πόσε δυνήσασθε ταῦτα παραβαίνειν τῇ ἑμετέρᾳ ἀγάπῃ; Ὅτε τρυφή καὶ ἀδυναμία καὶ πολλὴ ἢ ραθυμία: Ἀλλὰ τότε οὐτε αὐτοὶ τοῦτο θεόνως ποιήσαντες, οὐτε ὅμοις δυνήσασθε καθάπερ ὑπὸ ἀγλῶς τινός τῆς τῶν λογισμῶν ἄλλης καταβαπτίζόμενοι δεῖσασθαι τι τῶν λεγομένων.¹⁸

Τέλος, εἰς τὰς ἀντικειμενικὰς προσηγορίας ἐπάγεται μὴ μόνον ὁ φωνητικὸς τοῦ λογισμοῦ.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος πιστεύει καὶ υπογραμμίζει ὅτι ὁ Θεὸς φωτίζει ἀποσπόμενα οὐκ ἐπισημασμένα, ἐφ' ὅσον οὗτος ἔχει ἔννοιαν τὴν ἐπισημασμένην καὶ κατανόησιν τὴν θεῖαν Γραφῆν, ὅπου, ὡς ἔλεγε: «Φιλάνθρωπον ἔχομεν Δεσπότην, καὶ ἐπειδὴν ἴδῃ μεμιμνῶντας ἡμᾶς, καὶ πόθον πολλὸν ἐπιδεικνυμένους πρὸς τὴν τῶν θεῶν λογίαν κατανόησιν, οὐκ ἀρήσιν ἑτέρου τινός διαγῆραι, ἀλλ' εὐθέως φωτίζει τὸν ἡμετέρον λογισμὸν, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἑλλομεν χαρίζεται, καὶ κατὰ τὴν εὐρήχων αὐτοῦ σοφίαν πᾶσαν τὴν ἀγαθὴν διδασκαλίαν ἐντίθησι τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ».¹⁹

Ἡ ἐρμηνευτικὴ μέθοδος, ἡ χρησιμοποιομένη ὑπὸ τοῦ Ἀντιοχείου Χρυσόστομου, εἶναι ἡ ἱστοριογραφικὴ.

Ἀπὸ δύο τρόπων ἐπιχειρεῖ οὗτος τὴν ἐκτίθεισιν τῶν ἀτελειῶν τῆς μεθόδου ταύτης: α) διὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἀνθρωπομορφισμῶν, οἱ ὅποιοι συνιστοῦν «συγκριτάσεις» τῆς Γραφῆς, καὶ β) διὰ τῆς ἀναζητήσεως τοῦ βαθύτερου νόηματος τοῦ ἐπισημῶν τοῦ γραμματικῶς «ἐννοητικῶν πλοῦτος» (MPG 54, 535).

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὁρθοῦ ἐρμηνευτικοῦ ἀποτελέσματος χρησιμοποιοῦν γραφικὰ χωρία ἐξ ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν, ἐφαρμιζόμενον ἐβραϊκὴ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐρμηνείας τῆς Γραφῆς διὰ τῆς Γραφῆς («τὸ δεῖ, καθ' ὁμοίωσιν, τὸ ἦμερον εἶναι καὶ πρῶτον, καὶ εἰς δύνανται ἀξιοποιοῦσθαι τῇ Θεῷ κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον, ὡς φησὶν ὁ Χριστὸς: Γίγνομαι ὅμοιος τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν ταῖς σφραγίσιν».²⁰

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δομὴ τοῦ ἐρμηνευτικοῦ λόγου τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου δύνανται νὰ ποσοτικοῦσθαι ἀνάλογα πρὸς «σπονδυλικούς κίονες». Ἐκάστη ὁμίλια ἀναπτύσσεται ἀπὸ ποικίλλοντα, συσθῆτος Ἰ ἕως 8, ἀριθμῶν «σπονδύλων», οἱ ὅποιοι ἀρμονικῶς ἐπιπέδονται ἐ

18. Ὁμίλια Η', MPG 58, 27.

19. Ὅμοιος κίνησις καὶ ὅμοιος ἡ Ἁγία Γραφή τῆς συγκριτάσεως, καὶ πρὸς τὴν συνθήκην τὴν εὐρηστικὴν πάντα διαλέγεται. Οὐκ ἐπειδὴ καταρρέει αἰὼν ἐν τῇ σφραγί, ἀλλ' ἐπὶ τὸν ἀνταρῶν ἡμῶν νοημάτων ἀπαντα διαλέγεται, μονοτονῶν λέγουσα, δεῖ, προσέταξε μόνον ὁ Δεσπότης, καὶ εὐθέως ἡ τῶν ὁδῶν φωνὴ σφραγιστῶν τῇ ἐπιστάτῃ τοῦ δημιουργοῦ» (πρὸς Ὁμίλια ΚΕ', MPG 53, 322).

20. Ὁμίλια ΚΑ', MPG 58, 206.

εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, συνθεόμενοι διὰ τῆς γραφικῆς ρήσεως. Ἡ διαίρεσις αὕτη εἰς «σπονδύλους» δὲν ἀκολουθεῖ τὴν ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ κειμένου διαίρεσιν τῶν ὁμιλιῶν εἰς παραγράφους.

Οὕτως ἕκαστη, νέα ἐκφώνησις τοῦ ἐρμηνευτικῶν στίχου ἢ ἡμιστίχιου εἰσάγει νέαν ἐρμηνευτικὴν προσπάθειαν καὶ εἰσάγει νέαν ἔννοιαν αὐτοῦ. Ὁ ἕκαστος πρῶτος «σπονδύλος» ἐπέχει θεῖον εἰσαγωγῆς ἢ πωδῆς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς προηγουμένης ὁμιλίας, συμπληρῶν ταύτην, ἐνθ' ὃ ἕκαστος τελευταῖος ἐπέχει θεῖον συμπερασματικὸν ἐπιλόγιον.

Ἐάν, μετὰ τὴν μετάβασιν εἰς ἕτερον «σπονδύλον», ἐνθουσιῶσθαι δεῖ παρελήφθαι κάποια ἔννοια, ἢ ὅποια ἀνήκει εἰς τὴν προηγουμένην «σπονδύλον», δὲν δεῖσεται νὰ προβῇ εἰς τὴν σχετικὴν συμπλήρωσιν, ἔστω καὶ ἐν ταῦτα ἔχη ὡς συνέπαιον τὴν διακοπὴν τοῦ θέματος ἢ τῆς ἔννοιαι, τὴν ὅποιαν διαπραγματεύεται.

Αἱ εἰς ἕκαστον «σπονδύλον» παρατιθέμεναι ἔννοιαι ἐπεκτείνονται ἐπὶ παραθέσεως χωρίων καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιπέδων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἵνα τὸ ἀτελὲς φερόμενον νόημα καταστή σαφέστερον, ἐναργέστερον ἢ πρακτικώτερον.

Ἐκάστη ὁμίλια, ἐφ' ὅσον ἔ ἐρμηνευτικῶν στίχων ἔχει δύο πλοῦτα εἰς ἔννοιαν ἡμιστίχια, διαίρεται ἐσωτερικῶς εἰς δύο τμήματα, μὲ ἀνάλογον ἀριθμῶν «σπονδύλων» ἕκαστον.

Ἴνα κατανοηθῇ πληρέστερον ἢ κατὰ σπονδύλους προαγομένη ἐρμηνεία, ἀναλύεται κατωτέρω ἢ δευτέρα ὁμίλια τοῦ Χρυσόστομου, διὰ τῆς ὁμοίως ἐρμηνεύεται τὸ Γεν. 1, 1. Ἡ ὁμίλια αὕτη ἐσωτερικῶς διαίρεται εἰς δύο τμήματα: α) τὸ ἐρμηνεύον τὸ Γεν. 1, 1, εἰς ἐπὶ «σπονδύλους» καὶ β) τὸ ἐρμηνεύον τὸ Γεν. 1, 1, εἰς δύο «σπονδύλους».

Πρῶτον ἡμιστίχιο: «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν».

Α' ΣΠΟΝΔΥΛΟΣ

Στίχοι: «Ἐν ἀρχῇ... καὶ τὴν γῆν».

Παράλληλις: Προπαρασκευῆ τοῦ ἀφροατηρίου. Ἀπάντησις εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ἐρώτημα περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς συγγραφῆς τῆς Δημιουργίας τοῦ κόσμου.

Β' ΣΠΟΝΔΥΛΟΣ

Στίχοι: «Ἐν ἀρχῇ... καὶ τὴν γῆν».

Παράλληλις: Ὁ Μωυσῆς εἶναι ἀξιοθαύματος προφήτης, διότι προφητεύει ἀγνωστα θέματα τοῦ παρελθόντος.

Γ' ΣΗΜΟΝΑΓΩΣ

Σ τ ί χ ο ς : « Ἐν ἀρχῇ... καὶ τὴν γῆν ».
 Π ε ρ ῖ λ η ψ ῖ ς : Τὰ λαγόμενα ἐν τῇ Γενέσει δὲν εἶναι ἀνθρώπινοι συλλογισμοί, ἀλλὰ λόγοι τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς ἀνάλογος πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ ὑποδοχὴ τῶν.

Δ' ΣΗΜΟΝΑΓΩΣ

Σ τ ί χ ο ς : « Ἐν ἀρχῇ... καὶ τὴν γῆν ».
 Π ε ρ ῖ λ η ψ ῖ ς : Ὁ Θεὸς ἐκ συγκεκριμένως πρὸς τὴν δεκτικότητα τοῦ ἀνθρώπου παραλείπει τὴν μίαν τῶν ἀγγέλων. Ἐφαρμόζει δηλονότι τὴν παιδαγωγικὴν ἀρχὴν τῆς καθήμερας μυστικῆς, ἵνα μὴ εἰ Ἰουδαῖοι παραστρέβουν εἰς εἰδωλολατρίαν.

Ε' ΣΗΜΟΝΑΓΩΣ

Σ τ ί χ ο ς : « Ἐν ἀρχῇ... καὶ τὴν γῆν ».
 Π ε ρ ῖ λ η ψ ῖ ς : Ἀντιρρήσεις εἰς τὰς περὶ προπάφρευς τῆς ἁγῆς ἀντιλήψεις τῶν Μονιχιστῶν, Μαρκιστῶν, Οὐαλαντινίου καὶ Ἰβνικῶν.²⁰

ΣΤ' ΣΗΜΟΝΑΓΩΣ

Σ τ ί χ ο ς : « Ἐν ἀρχῇ... καὶ τὴν γῆν ».
 Π ε ρ ῖ λ η ψ ῖ ς : Πρῶτον δημιουργεῖται ὁ οὐρανὸς καὶ ἕτερον ἢ γῆ, ὁ ἥλιος καὶ εἶτα τὸ θεμελίον, ἀκολουθεῖται δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κόσμου ἀντιστροφή αἰετῆ ἀπὸ ἐκείνης τῶν ἀνθρώπων.

Ζ' ΣΗΜΟΝΑΓΩΣ

Σ τ ί χ ο ς : « Ἐν ἀρχῇ... καὶ τὴν γῆν ».
 Π ε ρ ῖ λ η ψ ῖ ς : Ρητορικὴ ἔκφρασις τῆς ἰσχύος τῆς ἀνωτέρας φράσεως.

Ἀ ε ὔ τ ε ρ ο ν ἢ μ ε τ ε ἰ χ ῖ ο ν : « Π ὅ τ ῃ ἦν ἄρατος καὶ ἀκατασκευάστος ».

Α(Η) ΣΗΜΟΝΑΓΩΣ

Σ τ ί χ ο ς : « Ἡ δὲ γῆ... καὶ ἀκατασκευάστος ».
 Π ε ρ ῖ λ η ψ ῖ ς : Ἡ γῆ κατασκευάζεται ἀετῆς, διὰ νὰ

²⁰κ. - Ἦν γὰρ Μονιχιστὸς προσέβη λέγων τὴν ἁγῆν προπάφρευ, καὶ Μαρκίον, καὶ Οὐαλαντινίου, καὶ Ἐκκλησίου παῖδες, λέγα πρὸς αὐτοὺς ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἰβνικὸς Β' (MPG 53, 29).

ἐφαρτῆται συνεχῶς ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ καὶ νὰ ἀποφευχθῆ ὅπως ἡ λαθασμένη, φυσικοκρατικὴ ἔρμηνεια τῆς προλεπτικῆς καὶ τῆς πηγῆς τῶν ἀγαθῶν, τὰ ἴποια παρθεῖ ἢ γῆ εἰς τὸν ἀνθρώπον.

Β(Θ) ΣΗΜΟΝΑΓΩΣ

Σ τ ί χ ο ς : « Ἡ δὲ γῆ... καὶ ἀκατασκευάστος ».
 Π ε ρ ῖ λ η ψ ῖ ς : Προτρέπονται οἱ ἀνομοτατοὶ νὰ μεταδύσκουν καὶ εἰς ἄλλους τὰ βλαφεύσαντα καὶ νὰ ἐπαρροῦν ταῦτα.
 Πρὸς ἐκκλησίαν τῆς ἀναλήσεως τῆς ἐρμηνευτικῆς πρακτικῆς τοῦ μεγάλου Πατρὸς εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ σκοποῦ ἢ τῶν σκοπῶν, τοὺς ἴποιους ἐπιδιώκει ὁμοῦ διὰ τῶν ἐρμηνευτικῶν ἁμιλιῶν του, διότι ὁ σκοπὸς ἀποβαίνει ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει καὶ παράγῳν προδεδιοριστικῶς τοῦ χαρακτήρος τῶν ἐρμηνειῶν του.

Ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἕσχατος, ὁ κύριος καὶ ὁ δευτερεύων σκοπὸς τῶν ἐρμηνειῶν τοῦ Χριστοτύπου ἦτο ποιμαντικὸς, διδακτικὸς ὅπως ἐστὶ ὁ σκοπὸς τῆς παιδείας, ἐπὶ εἰσαγωγῆν γὰρ εἰσι πνευματικῶν ἢ Ἐκκλησιᾶ καὶ δεῖ τοὺς ἐκείθεν παραγενόμενους κατέλληλα τὰ φάρμακα λαμβάνοντας, καὶ τοὺς οὐλοῦσιν ἐπιπέμειν ἐκτεθέντας ὅπως ἐπιανέμειν. Ὅτι γὰρ ἡ ἀκρόασις μόνη ἄνω τῆς διὰ τῶν ἔργων ἐπιδείξεως οὐδὲν ὄνισται.²¹ Ἐντέθεν προέρχεται καὶ ἡ προτροπὴ πρὸς μεταληπτάδουσαν τῆς διδασκαλίας, καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς, ὑπερήτας κλπ.

Συναφῆς πρὸς τὸν ποιμαντικὸν σκοπὸν εἶναι ὁ πρακτικὸς, ἦτοι ἢ διὰ μέσου τῆς ἐρμηνείας τῆς Γενέσεως καθοδηγήσεως τῶν πιστῶν ἐν τῷ βίῳ,²² ὅπως ὁ ὁ ἀπολογητικὸς,²³ καὶ ὁ ἀντιρρητικὸς χαρακτήρ.²⁴

Ἐν συμπέρασματι δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Χριστοτύπου ἀποβλέπουσα εἰς τὴν διακρίβουσαν τοῦ ἀναποκειμένου πλοῦτου διὰ τῆς ιστορικογραμματικῆς μεθόδου, εἶναι ποιμαντικὴ

21. Ὀμιλία Γ', MPG 54, 591.

22. Ὀμιλία Δ', MPG 53, 22.

23. Ὀμιλία ΒΒ', MPG 54, 589.

24. « Ἐντέθεν Ἐλλήνας (τ.δ. Ἑθνικὸν) ἦν ἐπιπέμειν, καὶ φασὶ τὸ λόγον φεῦδασθαι: οὐ γὰρ ἡμεῖς ἄριστον τὸν θεοῖον ὁμοῦ ἦμεν ἄρχει καὶ πολλῶν ἡμῶν ἐπέμειν τὸν ἀγῶνα. Μάλιστα μὲν εἶναι τοῦτο οὐκ ἀληθές: ἀρκεῖ γὰρ καὶ ὅτις ἀνθρώπινον φασίται ἀποδοῦν σοφίας: θεοῖον τοῦτο αὐτοῖς εἶναι κατὰ ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν. (MPG 54, 591).

και πρακτική, διὸ και ἀποφεύγει, κατὰ κανόνα, τὴν λεπτομερῆ διαπραγματεύσειν τῶν διαφόρων φιλολογικῶν κ.λ. προβλημάτων, ὑποτινάζουμένη μόνον τῆν ὑπερβολὴν των. Ἐντεθεν ἡ ἐπιμνηστικὴ αὐτῆ δουλεία θεωρεῖται ὡς ὑποδειγματικὴ ἀπ' ἁρμόνης ἐρμηνείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς.²⁵

ΗΑΙΑΣ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

25. Κατὰ τὸν B. Altaner, ἐνθ. ἄν. αὐτὴ ἐθνεγγικὴ ἐπιμνηστικὴ τοῦ Χρυσοστόμου συγκρίθει καὶ σήμερον, τεσσάρων, τὸ ἐπιμνηστικὸν ἐν παρατηρητέῳ καὶ μὲ τὸ ἔργον ἄλλων Πατέρων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τοῦ Ἀδριανίου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

Α. 1. Χαίρω καὶ εὐχαριστοῦμαι, πού βλέπω σήμερον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ νὰ στολίζεται μὲ τὸ πλῆθος τῶν τέκνων Του καὶ μὲ πολλὴν χαρὰν ἴδους σας νὰ ἔχετε ἔλθει. Διότι, ὅταν παρατηρῶ τὰ χαρούμενα πρόσωπά σας, ἔχω τρανὴν ἀπόδειξιν τῆς ψυχικῆς σας εὐχαριστήσεως. Ἐτοί εἶπε καὶ κάποιος σοφός: «Ὅταν ἡ καρδία εὐχαριστεῖται, ἡ ὄψις εἶναι χαρούμενη». Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν σήμερον ἐσηκώθην, διὰ νὰ καταστῶ συγχρόνως κοινὸς αὐτῆς τῆς πνευματικῆς σας χαρᾶς. Β. Καὶ ἐπειδὴ ἐπιθύμω νὰ σας ἀναγγείλω τὴν Ἐλευσίν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἡ ὁποία εἶναι, λέγω, τὸ φάρμακον τῶν ψυχῶν μας. Διότι ὁ Κύριος ἴδων μας, ὅπως ἀκριβῶς ὁ φιλόστοργος Πατήρ, ἐπιθυμῶν νὰ μᾶς ἀποπλύνῃ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ὅλης τῆς ζωῆς, ἐπενόησε πρὸς χάριν μας θεραπείαν διὰ τῆς ἁγίας νηστείας.

Κανεὶς λοιπὸν ἅς μὴ εἶναι κατηρέης, κανεὶς ἅς μὴ φαίνεται λυπημένος, ἀλλὰ ἅς πηδᾷ καὶ ἅς χαιρεται καὶ ἅς δοξάζῃ τὸν φροντιστὴν τῶν ψυχῶν μας, ὁ ὁποῖος ἤνοιξε πρὸς χάριν μας αὐτὴν τὴν ἀρίστην ὁδὸν καὶ μὲ πολλὴν χαρὰν ἅς δεχθῆ τὴν Ἐλευσίν τῆς. ² Α. Ἄς ντροπιασθοῦν οἱ Ἑθνικοί, ἅς καλῶθουν τὸ πρόσωπόν των οἱ Ἰουδαῖοι, βλέποντες ἡμᾶς νὰ δεχώμεθα τὴν Ἐλευσίν τῆς μὲ ἀγάπην καὶ πολλὴν προθυμίαν, καὶ ἅς διδάσκωνται μὲ τὴν ἐμπειρίαν τῶν προγόνων, πόση ἀπόστασις ὑπάρχει μεταξύ ἡμῶν καὶ αὐτῶν.

Καὶ ὅσκινοι μὲν ἅς ἀνομάζουν ἑορτὴν καὶ πανήγυριν τὴν μέσθην καὶ τὴν λοιπὴν ἐν γένει ἀκολασίαν καὶ τὰς ἀσχημοσύνας, αἱ ὁποῖαι φυσικὸν εἶναι νὰ παρασύρουν αὐ-

1. Παροιμ. 16, 18.

τούς εκεί. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτούς δις ὀνομάζει ἑορτὴν τὴν νηστείαν, τὴν καταφρόνησιν τῆς κοιλίας καὶ τὰς ἐκ ταύτης προερχομένας ὑπολοίπους ἀρετὰς. Διότι ἡ πραγματικὴ ἑορτὴ ὑπάρχει ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχει σωτηρία ψυχῶν, ὅπου ὑπάρχει εἰρήνη καὶ ὁμόνοια καὶ ὅπου ἀπομακρύνεται κάθε κοσμικὴ μέριμνα Β καὶ ἀπωθοῦνται κάθε κραυγὴ καὶ θόρυβος καὶ τὰ τρεῖσματα τῶν μαγεύρων καὶ αἱ σφαγαὶ τῶν ζώων, ἀπόλυτη δὲ ἡρεμία καὶ γαλήνη καὶ ἀγάπη καὶ χαρὰ καὶ εἰρήνη καὶ πραότης καὶ ἀπειρὸν ἀγαθὰ ὑπηρετεῖ ἀντὶ ἐκείνων.

Ἐμπρὸς λοιπόν, παρακαλῶ, ἄς συζητήσωμεν ὀλίγα περὶ αὐτῆς πρὸς χάριν ὑμῶν, ἀφοῦ πρῶτον ὑμῶν παρακαλέσω μὲν νὰ δεχθῆτε τοὺς λόγους μου μὲ πολλὴν ἡσυχίαν, ὥστε νὰ ἀναχωρήσετε ἀπὸ ἐδῶ διὰ τὰς οἰκίας ὑμῶν ἀποκοιμίζοντες μεγάλην ὠφέλειαν. Διότι δὲν συνήλθομεν ἀπλῶς καὶ ἀσκοπίως ἐδῶ διὰ νὰ εἴπη κάτι ὁ ἕνας, νὰ ἐπαινεῖται ὁ ἄλλος τὰ λόγια τοῦ ἀπλῶς καὶ ἔτσι νὰ φύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ. C

Συνήλθομεν διὰ νὰ εἴπωμεν κάτι χρήσιμον ἐξ ἐκείνων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία ὑμῶν καὶ οἱ σεις νὰ κερδίσετε ἀπὸ τὴν συζήτησιν καὶ ἀποκοιμίζετε μεγάλην ὠφέλειαν. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι πνευματικὸν ἱατρεῖον καὶ ἔχουν ὑποχρέωσιν, ὅσοι ἦλθον ἐδῶ, ἀφοῦ λάβουν τὰ κατάλληλα φάρμακα καὶ τοποθετήσων αὐτὰ εἰς τὰ τραυμάτια τῶν, ἔτσι νὰ ἀπέρχονται. Ὅτι μόνη ἡ ἀκρόασις ἀνευ τῆς ἐπιδείξεως διὰ τῶν ἔργων εἰς τίποτε δὲν θὰ ὠφέλησῃ, ἀκουε τὴν γνῶμην τοῦ μακαρίου Παύλου: «Διότι δὲν θὰ δικαιοῦν παρά τοῦ Θεοῦ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' ὅσοι ἐφήρμωσαν αὐτόν».¹ Καὶ ὁ Χριστὸς ὁμιλῶν ἐκώπιον τοῦ πλήθους ἔλεγε: D «Καθένας, πού μὲ προσφωνεῖ Κύριε, Κύριε, δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, πού κατοκεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς».²

Γνωρίζοντες λοιπόν, ἀγαπητοί μου, ὅτι κανένα κέρδος δὲν ἔχομεν ἀπὸ μόνην τὴν ἀκρόασιν, ἀν δὲν ἀκολουθῆ καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων, ἄς μὴ εἴμεθα μόνον ἀκροαταί, ἀλλὰ καὶ ἐκτελεσταὶ τοῦ νόμου, ὥστε τὰ ἔργα, συνακούσθη τῶν λόγων, καὶ γίνωνται θεμέλιον τῆς παρηγορίας ὑμῶν. Ἀφοῦ ἀνοίξετε λοιπόν τὴν ἀγκάλην τῆς σκέψεως τοιοῦτοτρόπως νὰ δεχθῆτε τοὺς λόγους περὶ τῆς νηστείας.

1. Ρωμ. 9, 13.
2. Ματθ. 7, 21.

Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνοι, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ νυμφευθοῦν συνετήν καὶ ἐνάρετον κόρην, ἔστω ἀπὸ παντοῦ εὐπρεπίσουν τὸν νυμφικὸν θάλαμον μὲ παραπετάσματα καὶ καθαρίσουν δλόκληρον τὴν οἰκίαν καὶ ἀπαγορεύσουν τὴν εἰσοδὸν εἰς ὅλας τὰς κακῶς ἐνδεδυμένας ὑπηρετριάς, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰσάγουν αὐτὴν εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον, ἔτσι καὶ ἐγὼ θέλω. ³ Ἀφοῦ καθαρίσετε τὴν σκέψιν ὑμῶν καὶ ἀποδώξετε τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ὑπόλοιπον λαιμαργίαν ἐγκαταλείψετε, τοιοῦτοτρόπως τὴν μητέρα δόλων ἐν γένει τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν διδάσκαλον τῆς σωφροσύνης καὶ κάθε ἄλλης ἀρετῆς, ἐνωῦ τὴν νηστείαν, νὰ ἀποδεχθῆτε μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας, ὥστε καὶ οἱ σεις νὰ δοκιμάσετε μεγαλύτεραν χαρὰν καὶ ἡ νηστεία νὰ ᾖ παράσχη τὴν συνήθη καὶ κατάλληλον θεραπείαν.

Διότι, ἐὰν οἱ ἱατροὶ, ὅταν πρόκειται νὰ προσφέρουν φάρμακα εἰς αὐτόν, πού ἐπιθυμοῦν νὰ πλῆρῃ τὴν σαπισμένην καὶ πυροροοῦσαν πληγὴν, διατάσσουν νὰ ἀπέχη καὶ αὐτῆς τῆς τροφῆς, ὥστε νὰ μὴ ἐμποδίσῃ τὴν δύναμιν τοῦ φαρμάκου, ἀλλὰ νὰ ἐνεργήσῃ καὶ τὴν δραστηριότητά του νὰ παρουσιάσῃ, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς ἔχομεν ὑποχρέωσιν, B ὅταν πρόκειται νὰ δεχθῶμεν τὸ πνευματικὸν τῶν φάρμακων, δηλαδὴ τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν νηστείαν, τὴν προερχομένην ἀπὸ τὴν εἰσίστην, νὰ καθαρίσωμεν τὴν σκέψιν ὑμῶν καὶ λεπτοτέρων νὰ κάμωμεν τὴν διάνοιαν, διὰ νὰ μὴ μᾶς καταστήσῃ ἀχρηστον καὶ ἀνευ νοήματος τὴν ὠφέλειαν ἐξ αὐτῆς, ἀφοῦ βαπτισθῆ εἰς τὴν μέθην.

2. Καὶ γνωρίζω μὲν, ὅτι σήμερον τὰ λόγια μου παρενεύουν τοὺς πολλοὺς. Ὅμως παρακαλῶ νὰ μὴ ὑπηρετῶμεν ἀπλῶς τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ νὰ κυβερνώμεν τοὺς ἑαυτοὺς ὑμῶν μὲ σύνεσιν. C Διότι μήπως ἡ ὠφέλειά ὑμῶν θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν καθημερινὴν πολυφαγίαν καὶ τὴν πολλὴν μέθην; Καὶ τί ἐννοῶ ὠφέλειαν; Ἄλλὰ μεγάλη ἡ ζημία καὶ ἀνυπόφορος ἡ δόλῃς. Διότι, ὅταν ὁ νοῦς θυθισθῆ εἰς τὴν μεγάλην οἰνοποσίαν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θὰ ἀποκρουσθῆ ἡ ὠφέλεια τῆς νηστείας. Διότι ποῖα μεγαλύτερα ἀθῆδια, εἰπέ μου, ποῖα μεγαλύτερα ἀσχημὰ ἀπὸ τοῦ νὰ ροφοῦν μέχρι τὰ μεσάνυκτα τὸν γνήσιον οἶνον, τὸ πρῶτὸ νὰ ἀποπνέουν τὴν δυσωδίαν τοῦ μεθύσου καὶ νὰ φαίνονται ἀθῆδεις εἰς ὅσους τοὺς συναντοῦν καὶ εὐκαταφρόνητοι εἰς τοὺς ὑπηρέτας καὶ νὰ καταγελῶνται ἀπὸ ὄλους, ὅσοι κατὰ ἀντιλαμβάνονται, καὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, νὰ ἐπιτύρουν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀκράτειαν καὶ τὴν ἀκαιρον καὶ ἀνωφελῆ ἔλλειψιν μέτρου. D

Διότι, λέγει, ὅτι οἱ μέθυσοι δὲν θά κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.⁴

Τὶ λοιπὸν θά ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἀβλιώτερον ἀπὸ αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἐκβάλλονται ἀπὸ τὰ πρόθυρα τῆς βασιλείας, λόγῳ τῆς βραχείας καὶ ἐπιβλασθοῦς ἡδονῆς; Ἄλλ' εἶθε νὰ μὴ κυριευθῇ κανεὶς, ἀπὸ ὄσους εἶναι ἐδῶ συγκεντρωμένοι, ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος. Ἄλλὰ μὲ κάθε φρόνησιν καὶ σύνεσιν καὶ κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν ἀφοῦ φάγωμεν καὶ ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὴν τρικυμίαν καὶ τὴν ζάλην, τὴν ὁποῖαν ἐκ φύσεως ἡ μέθη ἐπιφέρει, ἅς φθάσωμεν εἰς εἰς τὸν λιμένα τῶν ψυχῶν μας. Ἐ δηλαδὴ τὴν νηστείαν, διὰ νὰ δυνηθώμεν νὰ ἀπολαύσωμεν μὲ ἀσθονίαν τὰ ἀγαθὰ τῆς.

Διότι, ὅπως ἀκριδῶς ἡ λαίμαργία γίνεται αἰτία καὶ πρόξενος ἀπειρῶν συμφορῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἔτσι καὶ ἡ νηστεία καὶ ἡ περιφρόνησις τῆς κοιλίας γίνεται συνήθως αἰτία εἰς ἡμᾶς ἀναριθμητῶν ἀγαθῶν. ⁴ Ἄ Ὅταν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀντελήφθη, ὅτι ἔχει ἀνάγκην αὐτοῦ τοῦ φαρμάκου διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔδωκεν εἰς τὸν πρωτόπλαστον τὴν ἐξῆς ἐντολήν: «Ἀπὸ κάθε δένδρον τοῦ Παραδείσου δύνασαι νὰ τρώγῃς τοὺς καρπούς· ἀπὸ δὲ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ δὲν θά φάγῃς». ⁵ Τὸ νὰ λέγῃ δὲ, φάγε αὐτὸ καὶ μὴ τρώγῃς ἐκεῖνο, εἶναι μορφή τῆς νηστείας.

Ἄλλὰ ἐνῷ ἦτο ἀνάγκη νὰ τηρήσῃ τὴν ἐντολήν, δὲν ἔκαμε οὕτω. Ἐξ αἰτίας δὲ τῆς ἀκρατείας τῆς κοιλίας, νικηθεὶς καὶ παρακούσας τοῦ Θεοῦ κατεδικάζετο εἰς θάνατον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δαίμων καὶ ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρώπινου γένους εἶδε τὴν ζωὴν τοῦ Πρωτοπλάστου εἰς τὸν Παράδεισον ⁶ καὶ τὸν ἀκαταπόνητον βίον καὶ ὅτι, ὡσὼν ἄγγελος, ἔτσι καὶ αὐτὸς μὲ σωματικὴν ὑπόστασιν διήγεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπιθυμῶν νὰ τὸν ὑποσκελισθῇ καὶ νὰ τὸν καταβάλῃ μὲ τὴν ἐλπίδα μεγαλυτέρων ὑποσχέσεων, τὸν ἔκοιμε νὰ χόσῃ καὶ ὅσα εἰς τὰ χέρια του εἶχε. Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι νὰ μὴ μὲν κανεὶς πιστὸς εἰς τὰς γνωστάς συμφωνίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιθυμῇ τὰ μεγαλύτερα. Καὶ αὐτὸ ἀκριδῶς δηλώνων κάποιος σοφὸς ἔλεγεν: «Μὲ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον».⁷

4. Ἀ' Κορινθ. 6, 10.
5. Γέν. 2, 16-17.
6. Σοφ. Σολομ. 2, 24.

Βλέπετε, ἀγαπητέ μου, πῶς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν εἰσῆλθεν ὁ θάνατος (εἰς τὸν κόσμον); Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξέτασε πάλιν τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία συνεχῶς κατηγορεῖ τὴν πολυτέλειαν καὶ λέγει ἄλλοτε μὲν: «Ἐκάρησαν οἱ ἄνθρωποι νὰ φάγουν καὶ νὰ πῖνουν καὶ ἐπαύθησαν νὰ παίξουν», ⁸ Ἐ ἄλλοτε δὲ «ἔφαγε καὶ ἔπινε καὶ ἐλιπάνθη καὶ ἐπάχυνε καὶ ἐλάκτισεν ὁ ἀγαπημένος», ⁹ Καὶ ἔκεινοι, πού κατοικοῦν εἰς τὰ Σόδομα μαζί μὲ τὰς ἄλλας συμφορὰς ἐπέουραν ἀπὸ τότε τὴν ἀμετάτρεπτον ἐκείνην ὀργήν. Ἄκουσε καὶ τὰ λόγια τοῦ προφήτου: «Τοῦτο εἶναι τὸ ἀμάρτημα τῶν Σοδώμων, ὅτι δηλαδὴ ἔζων εἰς ἀσθονίαν τροφῆς. Διότι αὐτὸ εἶναι πηγή καὶ ρίζα ὄλων ἐν γένει τῶν συμφορῶν».¹⁰

3. Εἶδες τὰ βλαβερὰ ἀποτελέσματα τῆς λαίμαργίας; Πρόσεχε, παρακαλῶ, πάλιν τὰ ἀγαθὰ τῆς νηστείας. ¹¹ Ὁ Μωϋσῆς ἀφοῦ ἐνήστευσε τεσσαράκοντα ἡμέρας κατῶρθως νὰ πάρῃ τὰς πλάκας τῆς νομοθεσίας, ¹² Καὶ ἐπειδὴ, ὅταν κατῆλθεν ἀπὸ τὸ βρος, εἶδε τὴν παρανομίαν τοῦ λαοῦ, ρίψας αὐτὰς κάτω, τὰς ὁποίας μὲ μεγάλην προσοχὴν κατῶρθωσε νὰ πάρῃ, τὰς συνέτριψε, διότι ἐσκέφθη, ὅτι εἶναι ἀπρεπὲς λαὸς ζῶν ἐν μέθῃ καὶ παρανομία νὰ δεχθῇ τοῦ Κυρίου τὴν νομοθεσίαν. ¹³ Δι' αὐτὸ ὁ θαυμασιὸς ἐκεῖνος προφήτης ἐχρειάσθη πάλιν νὰ νηστεύσῃ ἄλλας τεσσαράκοντα ἡμέρας, διὰ νὰ ἠμπορήσῃ, ἀφοῦ τὰς λάθη ἐκ νέου ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ τὰς μεταφέρῃ κάτω, ἐπειδὴ συνειδητῶσαν λόγῳ τῆς παρανομίας αὐτῶν.¹⁴

Ὅσα τὸν καὶ ὁ μέγας (προφήτης) Ἠλίας ἐνήστευσε ἰσαριθμῶς ἡμέρας ¹⁵ καὶ, ἀφοῦ διέφυγε τὴν τυραννίαν τοῦ θανάτου, ¹⁶ ἀνῆλθε μὲ πύρινον ἄρμα εἰς τὸν οὐρανόν, ¹⁷ οὐδέποτε μέχρι σήμερον δοκιμάσας τὸν θάνατον. Καὶ ἄνδρας ἐπίσης τῶν ἐπιθυμῶν (Δαυιὴλ) ὑποβλήθεις εἰς νηστείαν πολλῶν ἡμερῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἡξιώθη τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου θεάματος, ὥστε καὶ τὴν ὀργὴν τῶν λεόντων ἐχαλινώσῃ καὶ τὴν μετέβαλεν εἰς ἡμερότητα προβάτων, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τὸν χαρακτήρα, ἀλλὰ ἐνῷ παρέ-

7. Ἐξοθ. 32, 6.
8. Δευτ. 32, 15.
9. Ἰακ. 16, 49.
10. Ἐξοθ. 24, 18.
11. Ἐξοθ. 31, 18.
12. Ἐξοθ. 34, 28.
13. Γ' Βασίλ. 19, 8.
14. Δ' Βασίλ. 2, 11.

μενε ή θηρωδία, ήλλαξε την πρόθεσιν.¹⁵ 5 Α

Και οι Νινευίται νηστεύοντες μετέτρεψαν την όπφρασιν του Κυρίου άφου προετοιμάσθησαν μαζί με τους ανθρώπους και τά άλογα ζώα δι' αυτής.¹⁶ Και έτσι, άφου άπεμακρύνθησαν από τας πονηράς ενέργειας, προκάλεσαν την επίσκεψιν του Δεσπότου των θλων. Άλλά διατί άκόμη άσχολούμαι με τους δούλους; Έχομεν βεβαίως και άλλους πολλούς να άπαριθμήσωμεν, οι όποιοι έξ αίτίας της νηστείας ευδοκίμησαν και εις την Παλαιάν και εις την Καινήν Διαθήκην. Είναι ανάγκη να έλθωμεν εις τον κοινόν Δεσπότην θλων μας. Διότι ό Κύριος ήμών Ίησους Χριστός ό Ίδιος, άφου ένήστευσεν επί τεσσαράκοντα ήμέρας,¹⁷ ήρχισε την πάλην προς τον διάβολον, Β βιδων εις θλους μας παράδειγμα, ώστε με την νηστείαν να όπλιζόμεθα και άντλαούντες από έδω την δύναμιν, έτσι να παρατασσόμεθα εις την μάχην έναντίον του.

Άλλά έδω θα έρωταύσε κάποιος έξ εκείνων, οι όποιοι έχουν όξειαν κρίσιν και σύνεσιν: Διά ποίαν λόγον ό Κύριος νηστεύει τόσας ήμέρας, θσας οι άνθρωποι, και δεν υπερέβη τον αριθμόν αυτών; Τοϋτο δεν έγινε άπλώς και άσκόπως, αλλά με σοφίαν και συμφώνως προς την άπερίγραπτον φιλανθρωπίαν του. Διά να μη νομισθί, ότι φαινομενικώς ήλθεν εις τον κόσμον και ότι δεν έχει αναλάβει σάρκα ή ότι εύρίσκειται εκτός της άνθρωπίνης Ίθιοσυγκρασίας, δι' αυτό νηστεύει τας αυτάς και όχι περισσοτέρας ήμέρας, ώστε να άπαστομάσση εκείνους, οι όποιοι θέλουν να είναι αναιδείς. C

Διότι εάν μερικοί και τώρα άκόμη, ένψ τοϋτο έγινε, τολμούν να λέγουν αυτά εάν με την πρόνοιάν του αυτήν δεν τους άφαιρούσε την άφορμήν, τί δεν θα ήμπορούσαν να έπουν; Διά τοϋτο δεν ένήστευσε περισσοτέρας ήμέρας, αλλά τόσας μόνον, θσας οι άνθρωποι, δια να μάς διδάξη με αυτήν την ύπόθεσιν, ότι και ό Ίδιος την Ίδιαν σάρκα είχε και ότι δεν ήτο έξω από την Ίθιοσυστασίαν μας.

4. Άλλά ότι μεν είναι μεγάλη ή δύναμις της νηστείας και πολλή ή ώφέλεια, πού από αυτήν προστίθεται εις την ψυχήν μας, έγινε φανερόν και από τους ανθρώπους και από τον Κύριον. D Παρακαλώ, λοιπόν σάς άγαπητοί μου, γκωρίζοντες τό κέρδος αυτής μη άποστρέψετε την ώφέλειάν της έξ άμελείας, ούτε να στενοχωρήσθε κατά την

15. Δουηλ 10, 2.

16. Ίανθ 3, 7.

17. Ματθ. 4, 2.

παρουσίαν της, αλλά να έχετε χαράν και εύχαρίστησιν συμφώνως προς τον λόγον του μακαρίου Παύλου: «Διότι όσον ό έξωτερικός μας άνθρωπος φθείρεται τόσον ό έξωτερικός μας άνανεώνεται».¹⁸

Διότι νηστεία είναι ή τροφή της ψυχής. Και όπως άκριθώς ή σωματική τροφή παχύνει τό σώμα, έτσι και ή νηστεία καθιστά την ψυχήν ίσχυροτέραν, κάμνει τό πτερά της άνάλαφρα και αυτήν μετάσσειν την ώθει να σκέπτεται τά ούράνια. E Κάμνει ή νηστεία την ψυχήν άνωτέραν των ήδονών και των άπολαύσεων της παρουσίας ζωής. Και όπως άκριθώς τό έλαφρά εκ των πλοίων όρημικώτερον διασχίζουν τό πέλαγη, τά δε βαρυφορτωμένα καταποντίζονται, έτσι ή μεν νηστεία καθιστάσση την σκέψιν καθαρωτέραν μάς προπαρασκευάζει να διερχώμεθα εύκόλως τό πέλαγος της παρουσίας ζωής και να συγκινώμεθα από τον ούρανον και τά ούράνια και να θεωρούμεν τά παρόντα μηδαμινά και ότι αυτά παρέρχονται ως σκιά και όνειρον. Η δε μέθη και ή λαιμαργία επιβαρύνουσα την σκέψιν και παχύνουσα την σάρκα αιχμαλωτίζει την ψυχήν. 6 Α πολιορκεί αυτήν από παντού και δεν επιτρέπει τό κριτήριον της σκέψης να είναι ίσχυρόν. Προετοιμάζει (καθένα) να οδηγηται εις τους κρημούς και τά πάντα κάμνει έναντίον της σωτηρίας της.

Άς μη έτοιμάζωμεν λοιπόν, άγαπητοί μου, με άμελείαν, θσα άποβλέπουν εις την σωτηρίαν μας. Άλλά γνωρίζοντες πόσα κακά από την άμελείαν μας προέρχονται άς άποφεύγωμεν τά ελαθερά της άπιστελέματα. Διότι ή τρυφή δεν άπαγορεύεται μόνον εις την Καινήν Διαθήκην, όπου είναι μεγαλύτερος ό τόνισμός της άληθείας και μεγαλύτερα τά άγωνίσματα και μεγάλοι οι Ίδρωτες και πολλά τά θραβεία και άπερίγραπτοι οι στέφανοι. Β Άλλά και εις την Παλαιάν Διαθήκην, άφ' όπου άκόμη οι Ιουδαίοι εκάθητο εις την σκιάν και παρηκολούθουν την λυχρίαν και ήσαν ώσαν τά δια γάλακτος τρεφόμενα παιδία και τοιουτοτρόπως σιγά-σιγά έσπευδον (προς τό φώς) και τότε άκόμη δεν έπεντρέπετο να επιδίδωνται εις άπολαύσεις. Και μη νομίσητε, ότι ήμεις λέγομεν αυτά άπλώς διότι θέλομεν να κατηγορήσωμεν την πολυτέλειαν. Άκούσατε τους λόγους του προφήτου: «Άλλοίμονον εις θσους έρχονται εις κακήν ήμέραν, εις θσους κομώνται εις κλίμας έξ έλεφαντοστού και ζούν άσώτως εις τας στρωμάς των. Άλλοίμο-

18. Β' Κορινθ. 4, 16.

νον εις δσους τρώγουν τὰ ἐρφια ἀπὸ τὰ ποίμνια καὶ τὰ τρυφερά μοσχάρια ἀπὸ τὰ κοπάδια. Ἄλλοιμονον εις δσους πίνουν διψλιμένον οἶνον καὶ ἀλείφονται μὲ πολύτιμα ἀρώματα, διότι ἐνόμισαν, ὅτι αὐτὰ θὰ εἶναι μόνυμα καὶ ὄχι φευγαλέα.¹⁹ C

Ἄντελήφθητε, πόσον ἐκαυτηρίασεν ὁ προφήτης τὴν πολυτέλειαν καὶ μάλιστα ὀμιλῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἀναίσθητοί καὶ ἀγνώμονες ὑπερπληροῦν καθ' ἑκάστην τὴν κοιλίαν των; Ἐξετάσατε λοιπὸν τὴν ἀκρίβειαν τῶν λόγων. Ἀφοῦ κατηγορήσῃ τὴν λαίμαργίαν καὶ τὴν πολλὴν μέθην λόγῳ οἰνοποσίας, τότε προσέθεσεν, ὅτι καὶ τοὶ ἐνόμισαν, ὅτι αὐτὰ παραμένουν καὶ δὲν φεύγουν.

Ἐπὶ πλέον ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἀπόλαυσις φθάνει μέχρι τὸν φάρυγγα καὶ τὰ χεῖλη καὶ δὲν προχωρεῖ περαιτέρω. D Ὅμως ἡ μὲν ἡδονὴ εἶναι βραχεία καὶ πρόσκαιρος, ὁ δὲ πόνος συνεχῆς καὶ χωρὶς τέλους. Καὶ αὐτὰ, λέγει, διὰ τῆς πείρας ἐδιδάχθησαν, ὅτι ὅλα ἐξελήφθησαν ὡς μόνυμα καὶ ὄχι φευγαλέα, τούτεστιν ἰπτάμενα καὶ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν παραμένοντα. Διότι τοιαῦτα εἶναι ὅλα τὰ ἀνθρώπινα καὶ ὅσα ἔχουν σάρκα. Πρὶν προφθάσουν νὰ ἔλθουν χάνονται. Τοιαῦτον πράγμα εἶναι ἡ πολυτέλεια, τοιαῦτον ἡ ἀνθρωπίνῃ δόξα καὶ ἡ δύναμις, τοιαῦτον ὁ πλοῦτος, τοιαῦτον ὅλη ἡ εὐημερία τῆς παρουσίας ζωῆς, χωρὶς καμμίαν σταθερότητα, οὔτε δεσποσύνητα, οὔτε μονιμότητα, ἀλλὰ τρέχει γρηγορώτερα ἀπὸ τὰ ρεῦματα τῶν ποταμῶν καὶ ἐγκαταλείπει ἐρήμους καὶ γυμνοὺς δσους εἶναι εἰς αὐτὰ ἀφωσιωμένοι. E

Ὅμως τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ δὲν εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀλλ' ἀντιθέτως πρὸς αὐτὰ εἶναι σταθερὰ καὶ ἀκίνητα καὶ χωρὶς νὰ δέχωνται καμμίαν μεταβολὴν προεκτείνονται εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον. Πόσον μεγάλη ἀνοησία δὲν θὰ ἦτο ἐὰν ἀντήλλασσε κανεὶς τὰ ἐτοιμώροτα μὲ τὰ ἀκίνητα, τὰ αἰώνια μὲ τὰ πρόσκαιρα, τὰ φευγαλέα μὲ τὰ συνεχῶς παραμένοντα καὶ ὅσα ἐτοιμάζουν τὴν μεγάλην μας τιμωρίαν μὲ ἐκεῖνα, ⁷ A πὺ προξενοῦν τὴν μεγάλην ἀπόλαυσιν εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν;

Ἄντιλαμβανόμενοι λοιπὸν αὐτὰ, ἀγαπητοὶ μου, καὶ ἐνδιαφερόμενοι πολὺ διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἄς περιφρονήσωμεν τὴν ἀνικέλευτον καὶ ἐπιβλαβὴ ἀπόλαυσιν. Ἄς ἀγαπήσωμεν τὴν νηστείαν καὶ τὴν ἐν γένει λοιπὴν ἀρετὴν καὶ

19. Ἄμθς 6, 9-8.

ἄς παρουσιάσωμεν μεγάλην μεταβολὴν εἰς τὴν ζωὴν μας καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄς σπεύδωμεν πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν ἀγαθῶν ἔργων, ἵνα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἀποταμιεύωμεν πνευματικὸν κέρδος καὶ συγκεντρώνωμεν μεγάλον πλοῦτον ἀρετῆς. Ἔτσι θὰ ἀξιωθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου καὶ θὰ προσέλθωμεν μὲ παρησίαν εἰς τὴν φοβεράν καὶ πνευματικὴν τράπεζαν B καὶ νὰ μεταλάβωμεν τῶν μυστικῶν καὶ ἀθανάτων ἐκεῖνων ἀγαθῶν καὶ νὰ πληρωθῶμεν χάριτος ἐξ αὐτῶν μὲ τὰς εὐχὰς καὶ τὰς μεσιτείας ἐκεῖνων οἱ ὅποιοι ἤρσαν εἰς Αὐτὸν τὸν Χριστὸν, τὸν φιλόφρονον ἡμῶν Θεὸν μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοίτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ, ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ. C

1. Σήμερον είμαι πλήρης χαράς, πού βλέπω σάς τούς αγαπητούς μου. Διότι τόσοι δέν χαίρονται ούτε οι στοργικοί πατέρες ούτε ευχαριστοῦνται, πού τά τέκνα των τούς τριγυρίζουν και μέ τούς καλούς τρόπους και τās υπολοίπους περιποιήσεις τούς παρέχουν πολλήν ευχαρίστησιν, καθώς εγώ τώρα χαίρω και ευχαριστοῦμαι βλέπων να πραγματοποιηται η πνευματική αὐτή συγκέντρωσις μέ τόσοι μεγάλην εὐπρέπειαν και να ἔχη έντονον πόθον εἰς τήν ἀκρόασιν τῶν θεῶν λόγων και να περιφρονῆ τήν σαρκικήν τροφήν, **D** ἐνώ ἀποδέλπει εἰς πνευματικόν συμπόσιον και ἀποδεικνύει μέ τά έργα αὐτά του λόγον τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ὁ ἄνθρωπος δέν θά ζήσῃ μόνον μέ ἄρτον, ἀλλά μέ κάθε λόγον πού ἐξέρχεται ἀπό τό στόμα τοῦ Θεοῦ.»

Ἐμπρός λοιπόν και ἡμεῖς ἄς μιμηθῶμεν τούς γεωργούς. Ὅπως ἀκριδῶς ἐκείνοι, δταν ἴδουν καθαρόν τόν ἀγρόν και ἀπηλλαγμένον ἀπό τὰ βλαβερά χόρτα, μέ πολλήν ἀφθονίαν ρίπτουν τόν σπόρον, ἔτσι και ἡμεῖς, ἐπειδή μέ τήν χάριν τοῦ Θεοῦ τώρα τό πνευματικόν αὐτό κτῆμα εἶναι καθαρόν ἀπό τὰ ἐνοχλητικά πάθη και ἀπεμακρόνη ἡ πολυτέλεια και δέν ὑπάρχει εἰς τήν σκέψιν οὔτε ζάλη οὔτε τρικυμία, **E** ἀλλά γαλήνη και πολλή ἡσυχία, ἡ δὲ διάνοια πρὸς τὰ ἄνω περουνίζει και διά να εἶτω καλύτερον, ἔχει στραφῆ πρὸς τόν οὐρανόν και ἀκρίττει τὰ πνευματικά ἀντὶ τῶν σαρκικῶν, ἄς εἴπωμεν ὀλίγας σκέψεις πρὸς τήν ἀγάπην σας και ἄς ἐπιχειρήσωμεν να ἀσχοληθῶμεν σήμερον μέ λεπτότερα νοήματα, παραθέτοντες ἐνώπιόν σας διδάγματα ἀπό τās θείας Γραφάς.

Διότι, ἐάν δέν ἐπιχειρούσαμεν αὐτό τώρα, πού νηστεύομεν και περιφρονοῦμεν τήν κοιλίαν και πού βασιλεύει τόση πολλή γαλήνη εἰς τήν ὄρθην σκέψιν, **A** πότε θά

1. Ματθ. 4, 4.

ἠμπορούσαμεν να παρουσιάσωμεν τὰ διδάγματα αὐτά εἰς τήν ἀγάπην σας; Ὅταν ὑπάρχη πολυτέλεια και λαίμαργία και μεγάλη ἀκηρία; Ἄλλὰ τότε οὔτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θά κάμωμεν τοῦτο καθώς πρέπει, οὔτε σεῖς θά ἠμπορέσητε να δεχθῆτε κάτι σπουδαῖον ἀπό τούς λόγους μας, διότι θά εἴσθε θυβισμένοι εἰς κάποιο σκότος τῆς ζάλης τῶν σκέψεων. Και τώρα περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλην φοράν εἶναι εὐκαιρία διά διδάγματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἀφοῦ πλέον ἡ δούλη δέν ἀντιτίθεται πρὸς τήν οἰκοδόμοισιν, ἀλλά ἐγινεν σύζυγος και ἐπιδεκνύει μεγάλην περσρχίαν και ὑπακοήν, δομάσασα τὰ σκιτήματα τῆς σαρκὸς και σταθερά παραμένουσα εἰς τούς τεθέντας βρους. Διότι νηστεία εἶναι ἡ γαλήνη τῶν ψυχῶν μας, ἡ καλή διαγωγή τῶν γερόντων, ἡ παιδαγωγὸς τῶν νέων, ἡ διδάσκαλος τῶν συνετῶν. **B** Αὐτὴ στολίζει μέ διάδημα κάθε ἡλικίαν και κάθε χαρακτήρα. Σήμερον πουθενά δέν ἀκούγεται βόρυθος, οὔτε κραυγή, οὔτε κρέατων κομμάτισμα, οὔτε τρεξίματα μαγειρῶν.

Ἄλλὰ δλα αὐτὰ ἀπεδιδώχθησαν και ἡ πόλις μας μιμείται τώρα κάποιον εὐπρεπῆ και κοσμικόν και συνετὴν κόρην. Ὅταν λοιπόν ἀντιλαμβάνομαι τήν γενικὴν μεταβολήν, ἡ ὁποία ἔχει γίνει σήμερον και ἀναλογίζομαι τήν χθεσινὴν ἀκαταστάσιν, ἀπαρῶ και θαυμάζω τήν δύναμιν τῆς νηστείας, πῶς εἰσελθούσα εἰς τήν συνείδησιν τοῦ καθενὸς μεταμόρφωσε τήν σκέψιν και ἐκαθάρισε τόν νοῦν, ὄχι μόνον τῶν ἀρχόντων, ἀλλά και τῶν ἰδιωτῶν, **C** τῶν ἐλευθέρων και τῶν δούλων, τῶν ἀνδρῶν και τῶν γυναικῶν, τῶν πλουσίων και τῶν πτωχῶν, τῶν λαθόντων ἑλληνικὴν μόρφωσιν, ἀλλά και τῶν βαρβάρων.

Ἄλλὰ διατὶ λέγω τῶν ἀρχόντων και τῶν ἰδιωτῶν; Διότι και τήν συνείδησιν αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως μετέστρεψε πρὸς ὑπακοήν εἰς τήν νηστείαν, καθώς και εἰς τούς ὑπολοίπους ἀνθρώπους. Και δέν εἶναι δυνατόν να παρατηρήσῃ κανεὶς διαφορὰν τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου και τοῦ πτωχοῦ. Ἄλλὰ παντοῦ ἡ τροφή εἶναι ἀπλή, ἀπηλλαγμένη ὑπερηφανείας και ἐπιδείξεως και μέ πολλήν ευχαρίστησιν σήμερον προσέρχονται εἰς τὴν ἀλήτην τράπεζαν παρὰ ἄλλοτε, δταν ὑπῆρχαν πολλά κορυκεύματα και πολὺς γησιος οἶνος. **D**

2. Εἶδατε, ἀγαπητοί μου, εἰσαγωγικῶς τήν δύναμιν τῆς νηστείας; Δι' αὐτόν τόν λόγον και ὁ ἴδιος μέ περισσότερον σήμερον προθυμίαν παρὰ προηγουμένως ἀρχίζω τόν λόγον πρὸς σας, διότι γκαρίζω, ὅτι ρίπτω τόν σπόρον εἰς ἀγρόν γόνιμον και θαυοκαμμένον, ὁ ὁποῖος δύναται συν-

τόμως να μάς αποδώσει πολλαπλασίους τούς καρπούς. Ἐὰς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καλῶς, ἐάν συμφωνήτε, τὴν δύναμιν τῶν λόγων, οἱ ὅποιοι ἀνεγνώσθησαν σήμερον, τοῦ μακαρίου Μωϋσέως.

Ἐμπρὸς προσέχετε, παρακαλῶ, ἀκριβῶς ὅσα λέγαμεν. Διότι δὲν λέγομεν ἰδικὰς μας σκέψεις, Ἐ ἀλλὰ ὅσα ἀκριβῶς δύνανται νὰ παρέχῃ ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ πρὸς ωφέλειάν σας. Καὶ ποῖα εἶναι αὐτά; Κατ' ἀρχὰς ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἀξίζει ἐδῶ κανεὶς νὰ ἀπαρῆ, διὰ ποῖον λόγον ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης, ἐνῶ ἐξησεν ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς γενεάς, ἐκθέτει αὐτὰ εἰς ἡμᾶς. Ὅτε ἀπλῶς οὔτε ἀσκόπως. Διότι, ὅταν ἐξ ἀρχῆς ἐπίλασε τὸν ἀνθρώπου ὁ Θεὸς μέσῳ τοῦ ἑαυτοῦ του συνεζήτη με τοὺς ἀνθρώπους καθ' ἓν τρόπον ἢ το δυνατόν νὰ ἀκούσουν οἱ ἄνθρωποι. Ἐ Ἄ τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἦλθε πρὸς τὸν Ἀδάμ, ἐπέπληξε τὸν Κάιν, συνεζήτησε με τὴν Νῶε, κατέστησε ξένον τὸν Ἀβραάμ καὶ ὅταν ὀλόκληρον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐξέσκεπεν εἰς πολλὴν ἁμαρτίαν, οὔτε τότε ἀπεστράφη τελείως τὴν ἀνθρωπότητα ὁ Δημιουργὸς τοῦ Κόσμου.

Ἀλλὰ ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ἔγιναν ἀνάξιοι τῆς οἰκειότητός Του, ἐπιθυμῶν νὰ ἀνανεώσῃ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτούς, στέλλει ἐπιστολάς, ὅπως πρὸς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται μακράν, προσπαθῶν νὰ ἐπαναφέρῃ πλησίον Του τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ ἔστειλε μὲν τὰς ἐπιστολάς ὁ Θεός, τὰς ἔφερε δὲ ὁ Μωϋσῆς. Τί λέγουσιν λοιπὸν αἱ ἐπιστολαί; Κατ' ἀρχὰς ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἐ Ἐξέταξε λοιπὸν, ἀγαπητέ, τοὺς λόγους τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ προφήτου καὶ τὸ ἐξάιρετον αὐτῶν. Διότι ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι προφῆται εἶπον ἢ ὅσα θὰ γίνωνται μετὰ πολὺν χρόνον ἢ ὅσα θὰ συμβῶσιν κατὰ τοὺς χρόνους των. Ὁ δὲ μακάριος αὐτὸς προφήτης, ἐνῶ ἐξησε ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς γενεάς, ὀδηγούμενος ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἠξιώθη νὰ εἴπῃ ὅσα πρὸ τῆς ἐμφανισείας του ἐδημιουργήθησαν ἀπὸ τὸν πλάστην τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο καὶ ὡς ἐξῆς ἤρχισε τὸν λόγον: «Κατ' ἀρχὰς ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» Ἐ σχεδὸν πρὸς ὅλους μας μετὰ καθαρὰν τὴν φωνὴν λέγων ἢ μῆπως λοιπὸν λέγω αὐτὰ διδασκόμενος ἀπὸ κάποιον ἀνθρώπου; Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἐδῶσεν εἰς αὐτὰ ὑπαρξίν ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν, αὐτὸς παρῶρμυσε καὶ τὴν γλώσσάν μου εἰς τὴν ἐξήγησίν των. Ὡσάν λοιπὸν νὰ μὴ ἀκούετε πλέον αὐτὰ ἀπὸ τὸν Μωϋσέα, ἀλλὰ διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν τῶν ὅλων,

ἔτσι παρακαλῶ, νὰ προσέχωμεν εἰς ὅσα λέγονται καὶ νὰ χαίρωμεθα διὰ τὰς σκέψεις μας ποῦ εἴπομεν. Διότι οἱ λογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων λέγουσιν, ὅτι ἐνέχουν δειλίαν καὶ εἶναι ἐσφαλμένοι αἱ σκέψεις των.²

Μετὰ πολλὴν ἐγνυμοσύνην ἂς δεχώμεθα ὅσα λέγονται, χωρὶς νὰ ὑπερβαίνομεν τὰ ἀνθρώπινα μέτρα καὶ νὰ ἀσχαλούμεθα μετὰ ὅσα ὑπερβαίνουν τὰς δυνάμεις μας. Ἐ Τοῦτο ἀκριβῶς ἔχουν πάθει οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, οἱ ὅποιοι ἤθελαν νὰ ἐξαρτήσουν τὸ πᾶν ἀπὸ τὰς σκέψεις των καὶ δὲν ἠνότησαν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις νὰ ἐξετάσῃ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰτὶ ἀναφέρω τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ; Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴν δύναμιν οὔτε τοῦ συνανθρώπου του τὴν τέχνην νὰ ἐξετάσῃ. Εἰπέ μου λοιπὸν, πῶς ἀπὸ τὴν μεταλλοτεχνίαν γίνεται ὁ χρυσός, ἢ πῶς καθαρίζεται ἀπὸ τὴν ἄμμον ἢ ὕαλος;

Ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἀπαντήσῃς. Ἐάν λοιπὸν αὐτὰ, τὰ ὅποια εὐρίσκονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὰ ὅποια ἡ ἀνθρωπίνη σοφία ἐπεξεργάζεται λόγω τῆς καλωσύνης τοῦ Θεοῦ, δὲν δύνασαι νὰ μάθῃς, τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ προσπαθεῖς, ἄνθρωπε, νὰ ἐξετάσῃς; Καὶ ποῖας συγγνώμης δύνασαι νὰ τύχῃς; Ἐ Ποῖαν ἀπολογίαν θὰ κάμῃς φθάνων εἰς τοιοῦτον σημεῖον παραφροσύνης καὶ ἀσχαλούμενος μετὰ ὅσα ὑπερβαίνουν τὰς δυνάμεις σου; Διότι τὸ νὰ λέγῃς ὅτι ὁ κόσμος ἔχει γίνει ἀπὸ ὑπάρχουσαν ὕλην καὶ νὰ μὴ παραδέχεσαι, ὅτι ἐδημιούργησεν αὐτὸν ὁ δημιουργὸς τῶν πάντων ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας, τρυτὸ θὰ ἦτο ἀπόδειξις ἐσχάτης παραφροσύνης.

Κλείων λοιπὸν τῶν ὀφθαλμῶν τὰ στόματα ὁ μακάριος οὗτος προφήτης, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ ἀρχὴν τοῦ διδύλου, ὡς ἐξῆς ἀρχίζει: ¹⁰ Ἐ «Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς οὐ «ἐδημιούργησεν», τίποτε ἄλλο μὴ ἐρευνᾷς, ἀλλὰ μετὰ ταπεινοφροσύνην πίστευε εἰς ὅτι ἐλέχθη. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος τὰ πάντα δημιουργεῖ καὶ μεταμορφώνει καὶ ρυθμίζει τὰ πάντα κατὰ τὴν θέλησίν Του. Καὶ πρόσθετο τὸ μέγεθος τῆς συγκρατοσύνης. Καθόλου δὲν συζητεῖ περὶ ἀοράτων δυνάμεων, οὔτε λέγει, ὅτι ἐν ἀρχῇ ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τοὺς ἀγγέλους ἢ τοὺς ἀρχαγγέλους. Καὶ δὲν μάς ἠνοιξεν αὐτὸν τὸν δρόμον τῆς διδασκαλίας ἀπλῶς καὶ ἀσκόπως. Ἐ

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπευθύνετο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους οἱ

2. Σοφ. Σολομ. 8, 11.

όποιοι συνεκινούνται από την παρούσαν ζωή και δεν ήθελαν να τίποτε νοητόν να συλλάβουν διά τοῦ νοῦ, ἀπό τὰ αἰσθητά πλέον αὐτοὺς ὁδηγεῖ πρὸς τὸν Δημιουργὸν τῶν ὄλων, διὰ νὰ λατρεύσουν Αὐτόν, ἀφοῦ γνωρίσουν τὸν τεχνίτην τοῦ παντός ἀπὸ τὰ ἔργα Του καὶ νὰ μὴ παραμείνουν εἰς τὰ δημιουργήματα. Διότι, ἐάν καὶ μετὰ τοῦτο δὲν ἔπαιον νὰ θεοποιῦν τὰ κτίσματα καὶ νὰ ἐπιδεικνύουν σεβασμὸν εἰς τὰ ἀνευ ἀξίας εἰδωλα, εἰς τοῖν σημείον παραφροσύνης θὰ εὐύροντο, ἐάν ὁ Κύριος δὲν προέβαιεν εἰς τὸσον μεγάλην συγκατάθεσιν.

3. Καὶ μὴ παραξενεύεσαι, ἀγαπητέ μου, ποῦ ὁ Μωϋσῆς ἀκολουθεῖ τὸν ἴδιον δρόμον ὁμιλῶν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰσαγωγικῶς πρὸς τοὺς ἀνοήτους Ἰουδαίους. Ὁ τὸν αὐτὸν δρόμον ὡς γνωστὸν ἠκολούθησε καὶ ὁ Παῦλος εἰς χρόνον χάριτος, ὅταν τὸσον πολὺ εἶχεν ἀποδώσει τὸ κήρυγμα. Θέλων νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, κάμνει τὴν διδασκαλίαν του ἀπὸ τὰ αἰσθητά, λέγων τὰ ἑξῆς: «Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸν κόσμον καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς αὐτόν, αὐτὸς εἶναι ἀπόλυτος Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ δὲν κατοικεῖ εἰς τοὺς ναοὺς, ποῦ κτίζουσιν διὰ τῶν χειρῶν τῶν αἰ ἀνθρώπων οὐτε ὑπηρετεῖται ἀπὸ χειρὸς ἀνθρώπων».³

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγκώριζεν, ὅτι αὐτὴ ἡ διδασκαλία ἦτο κατάλληλος δι' αὐτοὺς, ἠκολούθησεν αὐτὸν τὸν δρόμον. Διότι συμφώνως πρὸς τὴν ἀντιληπτικότητα ἐκείνων, ποῦ δέχονται τὰ διδάγματα του, τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὁδηγούμενος ἔκαμε τὴν διδασκαλίαν. Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῆς διὰ τὴν διαφορά τῶν προσώπων καὶ ἡ ἀνικανότης τῶν ἀκρατῶν (νὰ κατανοήσουν) εἶναι αἰτία αὐτοῦ, ἀκουε τὸν Παῦλον. Ἐ «Ὅταν ἐστέλλε ἐπιστολήν πρὸς τοὺς Κολασσαεῖς, δὲν ἠκολούθη τὸν αὐτὸν δρόμον, ἀλλὰ διαφορετικὰ συνεζήτη πρὸς αὐτοὺς καὶ ἔλεγε: «Δι' αὐτοῦ ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα, τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγειο, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα» εἶτε (εἶναι) θρόνοι, εἶτε κυριότητες, εἶτε ἀρχαί, εἶτε ἐξουσίαι, ὅλα δι' Αὐτοῦ καὶ δι' Αὐτὸν ἔχουν δημιουργηθῆ».

Καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ υἱὸς τῆς θροντῆς μὲ μεγάλην φωνὴν ἔλεγε: «Ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ καὶ χωρὶς αὐτοῦ τίποτε δὲν ἔγινε ἀπὸ ὅσα ἔχουν γίνε».⁴ Ὁ Μωϋσῆς ὁμοίως δὲν ὁμιλε-

3. Πράξ. 17, 24.

4. Κολασ. 1, 16.

5. Ἰωάν. 1, 3.

σεν ἔτσι. Εὐλόγως, διότι δὲν ἦτο λογικὸν εἰς ὄσους ἀκόμη γαλακτοτροφουῖναι νὰ δίδωμεν στερεὴν τροφήν. Ἐ Διότι, ὅπως ἀκριβῶς οἱ διδάσκαλοι δεχόμενοι ἀπὸ τοὺς γονεῖς τὰ παιδιὰ παραβιβούν εἰς αὐτὰ τὰ πρῶτα γράμματα, οἱ δὲ γονεῖς παραλαμβάνοντες ἀπὸ αὐτοῦ τὰ παιδιὰ τὰ πλέον τέλεια μαθήματα τοὺς παρέχουν.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνήργησε καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος καὶ ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης. Διότι ὁ μὲν Μωϋσῆς ἐξ ἀρχῆς ἀφοῦ παρέλαθε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐδίδαξεν εἰς τοὺς ἀκρατῆς τὰ πρῶτα στοιχεῖα. ¹ Α Καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν ἀφοῦ παρέλαθον αὐτὰ, παρέδωκαν κατόπιν ταῦτα τελειότερα. Ἀντιλήφθημεν λοιπὸν ἤδη τὴν αἰτίαν τῆς συγκατάθεσως καὶ ὅτι ὁμιλῶν κατάλληλως φωτισθεὶς ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὅλα ἐν γένει ἐξέθετε εἰς τοὺς ἀκρατῆς ἐκρίων ὅλας τὰς ἀναφαιέσας ὡς ζιζάνια αἰρέσεις τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ νὰ λέγῃ: «Κατ' ἀρχὰς ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Διότι καὶ ἐν προσέληθι ὁ ὁπαδὸς τοῦ Μανιχαίου καὶ Ἰαχυρισθῆ, ὅτι προὔπηρχεν ἡ ὅλη καὶ ἐν προσέληθι ὁ ὁπαδὸς τοῦ Μαρκίου καὶ ἐν ὁ ὁπαδὸς τοῦ Οὐαλεντίνου καὶ ἐν Ἐθνικαί, λέγε πρὸς αὐτοὺς: «Κατ' ἀρχὰς ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», ἀλλὰ δὲν πιστεύει εἰς τὴν Γραφήν, νὰ ἀποστραφῆς κατόπιν αὐτὸν ὡς παράφρονος καὶ ἀνόητον. Β Διότι ὁποῖος ἀπιστεῖ εἰς τὸν Δημιουργὸν τῶν πάντων, κατηγοροῦν αὐτὸν δι' ἀποδίδει ψεῦδη εἰς τὴν πραγματικότητα, εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ τύχῃ συγγνώμης; Διότι ἐκεῖνοι ἔχουν ἐπιπλαστον χρώμα καὶ ἐνῶ παρουσιάζουν πρόσωπον ἐπιεικειᾶς κρύπτουν τὸν λύκον κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα τοῦ προβάτου. Σὺ ὁμοίως μὴ ἀπατηθῆς, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν λόγον νὰ μιμήσῃς αὐτόν, διότι πρὸς σὲ τὸν συνάνθρωπον προσποιεῖται ἐπιείκειαν, πρὸς δὲ τὸν Θεόν, τὸν Κύριον τῶν πάντων, ἀναλαμβάνει πόλεμον καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεται, ὅτι ἐναντιοῦται εἰς τὴν σωτηρίαν Του. Ὅμως ἡμεῖς, ὡς κρατούμεθα ἀπὸ τὸν ἀρραγῆ βράχον καὶ ὡς ἐπανελάωμεν πάλιν εἰς τὴν ἀρχήν: «Κατ' ἀρχὰς ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Ὁ

Βλέπε, ὅτι ἡ θεία φύσις διαλάμπει καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας, διότι κάμνει αὐτὴν ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειον, καθ' ὅσον πρότερον ἐπεξέτεινε τὸν οὐρανὸν καὶ τότε κάτω ἀπὸ αὐτὸν ἄπλωσε τὴν γῆν. Προηγουμένως τὸν ὄροφον καὶ ἔπειτα τὸ θεμέλιον. Ποῖος εἶδε; Ποῖος ἤκουσε; Διότι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην οἰκο-

δομήν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμβῆ αὐτὸ ποτὲ ὅταν ὁμοῦ διατάσῃ ὁ Θεὸς, τὰ πάντα ὑποχωροῦν εἰς τὴν θέλησίν του καὶ ὑποτάσσονται.

Ἄς μὴ ἐξετάζωμεν λοιπὸν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν, ἀλλ' ἄς θαυμάζωμεν τὸν δημιουργὸν καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του. Διότι αἱ ἀράται ἰδιότητες (δηλαδὴ ἡ αἰώνια δύναμις καὶ ἡ θεότης του) βλέπονται καθαρά, ἀφ' ὅπου ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος, γινόμεναι νοηταὶ διὰ μέσου τῶν δημιουργημάτων Του. D

4. Καὶ ἐὰν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας ἐπιμένουν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ προέλθῃ κάτι ἀπὸ τὸ μὴδὲν, θὰ ἐρωτήσωμεν αὐτούς. Ὁ πρῶτος ἀνθρώπος ἐπλάσθη ἀπὸ χῶμα ἢ ἀπὸ τίποτε ἄλλο; Γενικῶς θὰ εἰπουν, ὅτι ἐπλάσθη ἀπὸ χῶμα καὶ θὰ συμφωνήσουν. Ἄς εἰπουν λοιπὸν εἰς ἡμᾶς, πῶς προήλθεν ἡ φυσικὴ ἰδιουσασία τῆς σαρκὸς ἀπὸ τὸ χῶμα. Διότι ἀσφαλὲς ἀπὸ τὸ χῶμα λάσπη καὶ πλινθος καὶ κεραμίδι καὶ ὄστρακον θὰ ἠδύνατο νὰ προέλθῃ. Πῶς ὁμοῦ ἐδημιουργήθη ἡ ἰδιουσασία τῆς σαρκὸς; Πῶς ἀπὸ μίαν ὑπάρχουσαν ὅλην προέρχονται ποιοτικαὶ διαφορῶν οὐσιῶν, ἴητοι τὰ ὀστά, τὰ νεύρα, αἱ ἀρτηρίαι, τὸ λίπος, τὸ δέρμα, οἱ δυναχεὶ καὶ αἱ τρίχες; E

Ἄλλὰ ὁμοῦ εἰς αὐτὰ δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα τῶν ποτέ. Καὶ διατί ὀμιλῶ περὶ τοῦ σώματός μας; Σχετικῶς μὲ τὸν ἄρτον, τὸν ὁποῖον καθ' ἡμέραν τρώγομεν, ἄς μᾶς εἰπουν πῶς μεταβάλλεται εἰς αἷμα καὶ θερμότητα καὶ χολήν καὶ διαφόρους χυμούς, ἐνῶ εἶναι ἐνὸς εἶδους; Καὶ αὐτὸς μὲν πολλὰκις ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ αἵτου, τὸ δὲ αἷμα εἶναι κόκκινον ἢ μαθρον. 12. A

Ἄν λοιπὸν αὐτὰ τοῦ καθημερινῶς βλέπομεν ἐνώπιόν μας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς ἐξηγήσουν ποτέ, οὐδὲως δύνανται νὰ ὀμιλήσουν περὶ τῶν ὑπολοίπων δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ὀστερα ἀπὸ τὸσον πλοῦτον ἀποδείξουν ἐπιμένουν, διότι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐνισχύουν τὴν ἰδικὴν των φιλονικίαν, ἡμεῖς ὅτε καὶ τότε θὰ παύσωμεν νὰ λέγωμεν πρὸς ἐκείνους τὰ ἴδια: «Κατ' ἀρχὰς ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Διότι μόνος του αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι ἱκανὸς νὰ καταρρίψῃ δλους τοὺς πύργους τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ ἐκρίσῃ ἐκ θεμελίων ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους σκέψεις. B

Καὶ ἐὰν ποτὲ ἀργὰ θελήσουν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ

τὴν φιλονικίαν, (αὐτὸς ὁ λόγος) θὰ δυνῆθῃ νὰ τοὺς ἀδηγήσῃ πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας. «Ἄλλὰ ἡ γῆ ἦτο ἀβέστος καὶ ἀδιαμόρφωτος». Εἰπέ μου, διὰ ποῖον λόγον τὸν μὲν οὐρανὸν ἔκαμεν λαμπρὸν καὶ τέλειον, τὴν δὲ γῆν ἐπαρουσίασεν ἀδιαμόρφωτον; Ὅστε τοῦτο ἔκαμε τυχαίως. Ἄφου ἀντιληφθῆς ἀπὸ τὸ τελειότερον τμήμα τῆς κτίσεως τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ, νὰ μὴ ἀμφιβόλλῃς λοιπὸν οὐδέλλως ὅτε νὰ νομίσῃς, ὅτι τοῦτο παρελείφθῃ λόγῳ ἀδυναμίας Του.

Ἄλλωστε καὶ δι' ἄλλον λόγον ἐδημιούργησε τὴν γῆν ἀδιαμόρφωτον. C. Ἐπειδὴ θηλασθὴ αὐτὴ μᾶς εἶναι τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐδημιουργήθημεν καὶ τρεφόμεθα καὶ αὐτὴ εἶναι δι' ἡμᾶς καὶ πατρὶς καὶ κοινὸς τάφος καὶ πάλιν πρὸς αὐτὴν ἐπιστρέφομεν καὶ ἀπολαύομεν δι' αὐτῆς τὰ ἄμετρα ἀγαθὰ, διὰ νὰ μὴ ἐκτιμήσῃ αὐτὴν (περισσότερον) ἀπὸ τὴν ἀξίαν της οἱ ἄνθρωποι, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα (δι' αὐτούς), τὴν παρουσιάσῃ ὅτι προηγουμένως ἦτο ἀδιαμόρφωτος καὶ ἀσχημάτιστος, διὰ νὰ μὴ ἀποδώσῃ εἰς τὴν φύσιν τῆς γῆς τὰ ἐξ αὐτῆς προερχόμενα ἀγαθὰ, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησεν αὐτὴν ἐκ τοῦ μὴδενός.

Διὰ τοῦτο λέγει ὅτι «ἡ γῆ ἦτο ἀβέστος καὶ ἀδιαμόρφωτος». Ἰσως ταχέως καὶ εἰσαγωγικῶς ἐστρέψαμεν τὴν σκέψιν σας πρὸς λεπτάς ἐννοίας. D Δι' αὐτὸ πρέπει εἰς τὸ σημείον αὐτὸ νὰ σταματήσω τὸν λόγον μὲ τὴν παράκλησιν νὰ μὴ ληρονηθεῖτε ὅσα ἔχουν λεχθῆ καὶ πάντοτε νὰ ἐνθυμῆσθε ζωηρῶς αὐτὰ καὶ ὅταν φύγετε ἀπ' ἐδῶ, εἰς τὴν τράπεζαν τῶν ὑλακῶν ἀγαθῶν, νὰ παραθέσετε καὶ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ. Καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος ἄς ἐπαναλαμβάνῃ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐδῶ λεχθέντα, ἄς ἀκούῃ ἡ σύζυγος καὶ ἄς διδάσκωνται τὰ τέκνα καὶ οἱ ὀπηρεταί. Καὶ ἄς γίνῃ ἐν συνεχείᾳ ἡ οἰκία Ἐκκλησία διὰ νὰ ἀπομακρυνεῖται ὁ διάβολος καὶ νὰ δραπέτευσθῇ ὁ πονηρὸς ἐκείνος δαίμων, ποῦ εἶναι ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας. Ἄς ἐπαναστασῆται εἰς αὐτὸν τὸν ἥχρον ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἄς περιστοιχίσῃ τοὺς ἐνοίκους ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ὁμόνοια. E

Διότι, ἐὰν ἐνθυμῆσθε ὅσα ἐλέχθησαν προηγουμένως, μὲ περισσότεραν προθυμίαν θὰ δέχεσθε ὅσα μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ λόγου θὰ σπεύρωμεν. Συνεπῶς καὶ ἡμεῖς μὲ μεγαλύτεραν προθυμίαν καὶ ἀφρονίαν θὰ μεταδίδωμεν αὐτὰ, ποῦ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ χορηγεῖ, ὅταν βλέπωμεν τὴν βλάστησιν ἐκείνων ποῦ ἐσπεύρωμεν. Διότι καὶ ὁ γεωργὸς, ὅταν βλέπῃ νὰ φυτρῶνουν οἱ σπόροι ἐξετάζων μὲ πολλὴν προ-

θυμίαν τοὺς ἀγροὺς, σπεύδει προθύμως νὰ στείρῃ καὶ ἀλλοὺς σπόρους.¹³ Α

5. Διὰ νὰ κάμετε ἡμᾶς περισσότερο προθύμους ἐξασφαλίσατε ὅσα μέχρι τώρα ἐλέγχθησαν καὶ μετὰ τῶν ὀρθῶν διδασκαλιῶν νὰ ἐπιδεικνύετε πολλὴν φροντίδα διὰ τὴν ὀρθὴν ζωὴν. «Διότι, λέγει, τὸ φῶς σας ἄς λάμψῃ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἴδουν τὰ κατὰ σας ἔργα καὶ δοξάσουν τὸν Πατέρα σας τὸν οὐράνιον». Διὰ νὰ συμφωνῇ ἡ ζωὴ μὲ τὴν διδασκαλίαν, καὶ ἡ διδασκαλία νὰ διακηρύττῃ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς. Διότι ἡ πίστις χωρὶς ἔργα εἶναι νεκρά καὶ τὰ ἔργα χωρὶς πίστιν εἶναι πάλιν νεκρά.¹⁴ Διότι καὶ ἐὰν ἐκόμῃ ἔχωμεν ὑγιεῖς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, ἀλλ' ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας, δὲν ἔχομεν καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις. Β Καὶ ἐὰν πάλιν ἐνδιαφερώμεθα διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας καὶ εἰμεθα ἀτελεῖς εἰς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ὅτε εἶται ἔχομεν κάποια ὠφέλειαν. Δι' αὐτὸ πρέπει καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη νὰ συσφίγγεται αὕτη ἡ πνευματικὴ οἰκοδομὴ: «Διότι, λέγει, καθένας, πού ἀκούει τὰ λόγια μου αὐτὰ καὶ τὰ ἐκτελεῖ, θὰ ἐξομοιωθῇ μὲ ἄνθρωπον συνετὸν».¹⁵

Πρόσεχε πῶς θέλει ὁ Κύριος, ὄχι μόνον νὰ ἀκούωμεν τὰ λόγια Του, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ ἐφαρμόζωμεν καὶ διὰ τῶν ἔργων νὰ ἀπαδεικνύωμεν τὴν ὑπακοήν μας καὶ ὠνόμασε συνετὸν ἐκεῖνον, πού ἐπιδεικνύει ἔργα σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους. Ἐκεῖνον δέ, πού σταματᾷ εἰς τοὺς λόγους, τὸν ὠνόμασεν, εὐλόγως, ἀνόητον. Διότι αὐτὸς, λέγει, ἐθεμελίωσε τὴν οἰκίαν του εἰς τὴν ἄμμω. Ο Δι' αὐτὸ δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὸ κτύπημα τῶν ἀνέμων καὶ κατέρρευσε. Διότι τοιαῦτα θεδαίως εἶναι αἱ ἀδρανεῖς ψυχαί, αἱ ὅποια δὲν στηρίζονται εἰς πνευματικὰ θεμέλια. Δὲν γίνεται ἀσφαλῶς ἐδῶ λόγος περὶ οἰκοδομῆς καὶ οἰκίας, ἀλλὰ περὶ τῶν ψυχῶν, αἱ ὅποια ὑψίστανται ταραχὴν ἀπὸ τὸν τυχόντα πειρασμόν. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνέμου, τῆς βροχῆς καὶ τῶν ποταμῶν ἐδήλωσε τὴν ἐπίθεσιν τῶν πειρασμῶν. Διότι ὁ σταθερὸς καὶ ὁ ἀγρυπνὸς καὶ ὁ σώφρων ἀποβαίνει περισσότερον ἰσχυρὸς αὐτοῦ (τοῦ πειρασμοῦ) καὶ ὅσον τὰ σχετικὰ μὲ τὴν θλίψιν ἐντείνονται, τόσοι τῆς ἀνδρείας αὐξάνονται. Δ Ἀντιθέτως ὁ ἀδρανὴς καὶ ὁ δειλὸς καὶ ὅταν ὀλίγη αἰὼρα πειρασμοῦ πνεύσῃ, ἀμέσως κλονίζεται καὶ πίπτει

7. Ματθ. 5, 16.

8. Ἰακ. 2, 26.

9. Ματθ. 7, 24.

ὄχι ἀπὸ τὴν φυσικὴν δύναμιν τῶν πειρασμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς θελήσεως.

Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἰμεθα συνετοὶ καὶ ἀγρυπνοὶ καὶ δι' ὅλα ἔτοιμοι, ὥστε καὶ εἰς τὴν ἄνεσιν νὰ εἰμεθα γυμνασμένοι καὶ κατὰ τὰς ἐπερχομένας θλίψεις νὰ εἰμεθα συνετοὶ καὶ πολὺ εὐγνώμονες, διαρκῶς εὐχαριστοῦντες τὸν φιλόανθρωπον Θεόν. Ε Ἐὰν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ρυθμιζώμεν τὰ τῶν ἑαυτῶν μας, θὰ ἔχωμεν πλουσίαν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶται θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν ἀσφαλῶς νὰ διέλθωμεν καὶ πολλὴν παρηργίαν διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν νὰ ἐξασφαλίσωμεν. Εἴθε ὅλοι νὰ ἀξιοθώμεν αὐτῆς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πρέπει δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

ΕΙΣ ΤΑ ΠΝΟΑΓΙΑ ΤΟΥ, ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΕΘΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ, ΕΣΙ ΤΟΥ, ΚΑΙ ΕΓΙΝΕ ΒΡΑΣΣ, ΚΑΙ ΕΓΙΝΕ ΠΡΩΤΗ, ΗΜΕΡΑ ΠΡΩΤΗ. 14 Α

1. Ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν ὁμοιάζει με θησαυρόν, διότι ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος δυνήθῃ νὰ λάβῃ ἀπὸ ἐκεῖ ἓνα μικρὸν τεμάχιον, θὰ ἀποκομίσῃ μεγάλην πλοῦτον, ἔτσι θεοδαίως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Ἁγ. Γραφήν. Β Μέσα εἰς μίαν μικρὰν λέξιν εἶναι δυνατόν νὰ εὑρῇ κανεὶς μεγάλην δύναμιν ἐννοικῶν καὶ ἀνέκφραστον πλοῦτον. Ὅχι μονάχα με θησαυρόν, ἀλλὰ καὶ με πηγὴν παραβάλλονται τὰ θεία λόγια, ποῦ τρέχει ἄφθονον ὕδωρ καὶ πολὺ ὀρηκτικά. Καὶ τοῦτο με αὐτὰ τὰ ἔργα ἐδιδάχθημεν χθὲς ὅλοι.

Διότι ἀρχισαυτες ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ διδλίου τῆς δημιουργίας, ἐτελειώσαμεν τὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ «Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν καταρῳάσαμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν ὀλόκληρον τὸ νόημα. Εἶναι πολὺς ὁ πλοῦτος τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀφθονία τῶν κομμάτων τῆς πνευματικῆς αὐτῆς πηγῆς. C Καὶ μὴ ἀπορῆς, ἐὰν ἐπάθαμεν ἡμεῖς αὐτὸ. Καὶ οἱ προγενέστεροί μας ἐξήγητησαν κατὰ τὴν δύναμιν τῶν τῶ ὕδωρ αὐτῆς καὶ οἱ μεταγενέστεροί μας τὸ αὐτὸ θὰ ἐπιχειρήσουν νὰ κάμουν καὶ πάλιν τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ δινηθοῦν νὰ τὸ ἀδείασουν ὅλο. Ἄλλ' αὐξάνει ἡ ροὴ καὶ δυναμῶνουν τὰ ρεύματα. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδιοουστασία τοῦ πνευματικοῦ ὕδατος. Ὅσον περισσότερον δηλαδὴ με ἀφθονίαν θελήσῃ κανεὶς νὰ ἀντλήσῃ τὸ ὕδωρ ἐξ αὐτῆς, τόσον περισσότερον ἐκείνη ἀναδύσκει καὶ μεγαλῶνει ἡ πνευματικὴ χάρις. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Ἐὰν κανεὶς θῆῃ, ἄς ἔλθῃ πρὸς ἐμὲ καὶ ἄς πίῃ. Ἐκεῖνος, ποῦ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ὅπως εἶπεν καὶ ἡ Γραφή, θὰ τρέξουν ἀπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ ποταμοῦ ὕδατος ζῶντος!» D παρουσιάζων εἰς ἡμᾶς τὴν ἀφθονίαν τῶν ναμάτων. Ἀφοῦ λοιπὸν τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδιοουστασία τοῦ πνευματικοῦ ὕδατος, ἐμ-

1. Ἰωάν. 7, 37-38.

πρὸς ἄς φέρωμεν ὁ κανεὶς τὰ δοχεῖα τῆς σκέψῆς μας ἀφθόνως, ἵνα ἀφοῦ γεμίσωμεν αὐτὰ, ἐπιστρέψωμεν. Διότι, ὅταν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἴδῃ θερμὸν πόθον καὶ ζῶηράν τὴν σκέψιν, τότε πλουσιοπαρόχως χρηρηγεί τὰς δωρεὰς τῆς. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰς κοσμικὰς μερίμνας καὶ τὰς φροντίδας, αἱ ὁποῖαι μᾶς συμπίπτουν ὡς ἀκαθαί, καὶ ἀποσύρωμεν ἀπὸ αὐτὰς τὴν σκέψιν μας, ἄς μεταφέρωμεν ἐξ αὐτῶν ὀλόκληρον τὴν διανοίαν μας εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν. E διὰ νὰ ἀπέλθωμεν ἀπ' ἐδῶ, ἀφοῦ δεχθῶμεν πολλὴν ὠφέλειαν καὶ ἀποκαμίσωμεν μεγάλα καὶ γεννοῖα κέρδη.

Διὰ νὰ γίνῃ ὁ λόγος σαφέστερος, θὰ ἄς ὑπενθυμίσω ὀλίγα ἐκ τῶν λεχθέντων χθὲς, διὰ νὰ συνάψωμεν εἰς ἓν ὅσα τὰ ὅσα σήμερον θὰ λεχθῶν με ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν χθὲς. Ἀπεδεικνύομεν λοιπὸν χθὲς, καθὼς ἀκριβῶς ἐνθυμείσθε, πῶς ὁ μακάριος Μωϋσῆς διηγουμένος εἰς ἡμᾶς τὴν δημιουργίαν τῶν ὄρατῶν αὐτῶν ἀντικειμένων ἔλεγεν, ὅτι: «Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ γῆ ἦτο ἀθάτος καὶ ἀδιαμόρφωτος» καὶ ὡς ἐξηγοῦσα διὰ ποῖαν αἰτίαν καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἔκαμε τὴν γῆν ἔτσι ἀδιαμόρφωτον καὶ ἀσχημάτιστον 15 Α καὶ νομίζω, ὅτι ὅλοι γενικῶς με ἀκριβεῖον τὰ γνωρίζετε. Ἀνάγκη λοιπὸν σήμερον νὰ ἐπεξεργασθῶμεν ὅσα ἐν συνεχείᾳ ἐλέχθησαν. Καὶ ἐπειδὴ εἶπε κατόπιν, «ἡ δὲ γῆ ἦτο ἀθάτος καὶ ἀδιαμόρφωτος» διδάσκει ἡμᾶς διὰ ποῖαν αἰτίαν ἦτο ἀθάτος καὶ ἀδιαμόρφωτος. «Καὶ σκότος ἐκάλυπτε τὴν ἄβυσσον, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἔπνεε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὕδατων». Ἐξέταξε, παρακαλῶ, ἐδῶ τὴν ἀπλότητα τοῦ μακαρίου προφήτου Β καὶ πῶς δὲν διηγείται ἓνα πρὸς ἓνα τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀφοῦ μᾶς ἐδίδαξε τὰ σπουδαιότερα καὶ ἀνέφερε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὰ ὀπόλοιπα παραλείπει. Ἐνῶ θηλαδὴ πουθενά δὲν ὠμίλησε διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν ὕδατων, λέγει: «Καὶ σκότος ἐκάλυπτε τὴν ἄβυσσον, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἔπνεε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὕδατων». Τοῦτο λοιπὸν ἦτο ἐκεῖνο, ποῦ ἐκάλυπτε τὴν ἐπιφανείαν τῆς γῆς, θηλαδὴ τὸ σκότος καὶ ἡ ἄβυσσος τῶν ὕδατων.

Ἐδιδάχθημεν ἐδῶ, ὅτι ὅλο αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ἦτο ἄβυσσος ὕδατων, ἡ ὁποῖα ἐκαλύπτετο ἀπὸ σκότος καὶ εἶχεν ἀνάγκην τοῦ σαφοῦ δημιουργοῦ, ὥστε νὰ ἀφαιρέσῃ ὅλην αὐτὴν τὴν ἀμορφίαν καὶ νὰ φέρῃ τὰ πάντα εἰς κάποιαν εὐταξίαν. Καὶ λέγει: «Καὶ σκότος ἐκάλυπτε τὴν ἄβυσσον, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἔπνεε ἐπὶ τῆς ἐπιφανεί-

ας τῶν ὕδατων». Ὁ Τί σημαίνουν αὐτά τὰ λόγια; Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, λέγει, ἔπνεε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Μοῦ φαίνεται, ὅτι τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἰς τὸ ὕδωρ εἶχε κάποια ζωτικὴ ἐνέργεια σταλῆ καὶ δὲν ἦταν ἀπλῶς στάσιμον καὶ ἀκίνητον, ἀλλὰ κινούμενον, καὶ διαθέτον κάποιαν ζωτικὴν δύναμιν. Διότι τὸ ἀκίνητον εἶναι ἐντελῶς ἀχρηστον, τὸ δὲ κινούμενον κατέλληλον διὰ πολλά.

2. Διὰ τὴν μᾶς διδασχὴν λοιπόν, ὅτι τὸ ὕδωρ αὐτὸ, τὸ πολὺ καὶ ἀδύνατον, ἔχει κάποιαν ζωτικὴν δύναμιν, διὰ τοῦτο λέγει «καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἔπνεε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος». Καὶ δὲν ἀναφέρει τοῦτο τυχαίως εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ Θεῖα Γραφή, ἀλλὰ διότι κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἀποκατείας νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὕδατα παρήχθησαν καὶ τὰ ζῶα κατ' ἐντολήν τοῦ Δημιουργοῦ τῶν πάντων. Ἐὰν αὐτὸ ἀπὸ τοῦτο πλέον διδάσκει τὸν ἀκροατὴν, ὅτι δὲν ἦτο ἀπλῶς στάσιμον ὕδωρ, ἀλλὰ ἐκείναι καὶ διήρχετο καὶ τὰ πάντα ἐκάλυπτε.

Ἐπειδὴ λοιπόν παντοῦ εἶχεν ἐκχειλίσαι ἡ ἀμορφία τῶν ὁρατῶν, ἔδωκεν ἐντολήν ὁ ἀριστοτέλης Θεὸς καὶ διασκορπίσθη ἡ ἀμορφία, καὶ τὸ κάλλος αὐτὸ τὸ ἀπροσδιόριστον τοῦ φωτός πού ἐφαίνετο, ἀφοῦ παρήχθη, ἀπεμάκρυνε καὶ τὸ αἰσθητὸν σκότος καὶ τὰ πάντα ἐπλήρωσε φῶς. Ἐ καὶ εἶπε, λέγει, ὁ Θεὸς «νὰ γίνῃ φῶς. Καὶ ἔγινε φῶς». Ἐπε καὶ ἔγινε. Διέταξε καὶ τὸ μὲν σκότος ἀπεμακρύνθη, τὸ δὲ φῶς παρήχθη. Εἶδες τὴν ἀπερίγραπτον δύναμιν;

Ὅμως οἱ προκατελημμένοι ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ μὴ παρακολουθοῦντες τὸν εἰρῶν τῶν λόγων καὶ οἱ μὴ προσέχοντες τὸν μακάριον Μωϋσῆν, ὁ ὁποῖος ἔλεγε: «Κατ' ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» καὶ ἐν συνεχείᾳ προσέθετε: «Ἡ δὲ γῆ ἦτο ἀθάτος καὶ ἀδιαμόρφωτος» διότι εἶχε καλυφθῆ με σκότος καὶ ὕδατα.¹⁶ Ἀ διότι ἔτσι ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Κύριον νὰ δημιουργήσῃ αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς, αὐτοὶ λοιπόν, οἱ προκατελημμένοι ἀπὸ τὴν πλάνην ἰσχυρίζονται, ὅτι ἐκ τῶν προτέρων ὄπῃρξε ἡ ὕλη καὶ τὸ σκότος. Τὶ μεγαλύτερα ἀνοησία ἀπ' αὐτὴν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ; Ἀκούεις «Κατ' ἀρχὴν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» καὶ ὅτι ἐκ τοῦ μηδενὸς προήλθον τὰ ὄντα καὶ ἰσχυρίζεσαι, ὅτι προῦπῆρχεν ἡ ὕλη; Καὶ ποῖος ἐκ τῶν συνετῶν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀνακόψῃ αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν; Μήπως ὁ Δημιουργὸς εἶναι ἄνθρωπος, διὰ τὴν ἔχῃ ἀνάγκην κάποιου ὀπακειμένου καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ἐπιδείξῃ τὴν δύναμιν τῆς τέχνης του; Εἶναι Θεός, εἰς

τὸν Ὅποιον τὰ πάντα ὑπαχωροῦν, δημιουργεῖ διὰ λόγου καὶ προσταγῆς. Πρόσεχε λοιπόν, εἶπε μόνον, καὶ ἔγινε τὸ φῶς καὶ ἔφυγε τὸ σκότος. Β

«Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκότος». Τὶ σημαίνει διεχώρισεν; Ἐδῶκεν εἰς τὸ καθένα χωριστὸν τόπον καὶ προσδιώρισεν τὸν κατάλληλον χρόνον. Καὶ ὅταν ἔγινεν αὐτὸ διδίδει εἰς τὸ καθένα τὸ ἀρμόζον ὄνομα. Καὶ ὠνόμασε, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος νύκτα. Εἶδες ἀρίστην διαίρεσιν καὶ θαυμαστὴν δημιουργίαν, κάθε νοῦν υπερβαίνουσαν, ἡ ὁποία ἔγινε μόνον μετὰ τὸν λόγον καὶ τὴν ἐντολήν; Εἶδες πόσον συγκατάθεσιν ἐχρησιμοποίησεν ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης καὶ περισσώτερον ἀκόμη ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ μορφώσῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς γλώσσης τοῦ προφήτου, ὥστε νὰ γνωρίζουν τὴν τάξιν τῶν δημιουργημάτων καὶ ποῖος εἶναι ὁ Δημιουργὸς τοῦ παντός καὶ πῶς ἐδημιουργήθη τὸ κάθε τι; C

Καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἦτο ἀτελέστερον καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀντιληφθῇ τὰ τελειότερα, δι' αὐτὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀφοῦ ἐκίνησε τὴν γλῶσσαν τοῦ προφήτου συμφώνως πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκροατῶν, τὰ πάντα ἔτσι λέγει εἰς ἡμᾶς.

Καὶ διὰ τὴν ἀντιληφθῆς, ὅτι ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν τὴν συγκατάθεσιν τῆς διηγήσεως λόγῳ ἀτελείας τῆς διανοίας μας, πρόσσεξε τὸν υἱὸν τῆς βροντῆς. Ὅταν τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς ἀρετὴν προέκοθεν, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης δὲν ἠκολούθει πλέον αὐτὴν τὴν ὁδὸν, ἀλλὰ ἔδραγε τοὺς ἀκροατὰς εἰς ὑψηλότεραν διδασκαλίαν. Ὅταν εἶπε: Ἐ «εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς δημιουργίας ὄπῃρχεν ὁ Λόγος καὶ ὁ λόγος ἦτο πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦτο ὁ Λόγος»,¹⁷ προσέθετεν ὅτι ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ὁποῖον φῶτιζει κάθε ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.¹⁸

Διότι ὅπως ἀκριδῶς ἐδῶ τὸ φῶς τοῦτο τὸ αἰσθητὸν, τὸ ὁποῖον παρήχθη μετὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, ἀπέκρυψε τὸ σκότος πού φαίνεται, τοιουτοτρόπως καὶ τὸ νοητὸν φῶς ἀπεμάκρυνε τὸ σκότος τῆς πλάνης καὶ τοὺς πλανωμένους ὡδήγησε πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

3. Ἄς δεχθῶμεν λοιπόν μετὰ μεγάλην προθυμίαν τὰ διδάγματα τῆς Θεῖας Γραφῆς καὶ ἄς μὴ παραθεωρῶμεν τὴν ἀλήθειαν Ἐ ὅτε νὰ παραμένωμεν εἰς τὸ σκότος, ἀλλὰ ἄς

9. Ἰωάν. 1, 1.
10. Ἰωάν. 1, 9.

σπεύδωμεν πρὸς τὸ φῶς καὶ ὡς κἀνωμαμεν ἔργα ἀξία τοῦ φωτός καὶ τῆς ἡμέρας, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος συμβουλεύει λέγων ὡς εἶναι ἡ συμπεριφορά μᾶς σεμνή, ὅπως ἔσταν εἰ-
 ναι ἡμέραν⁴ καὶ ὡς μὴ καταγινώμεθα μὲ τὰ ἔργα τοῦ σκό-
 τος.

Καὶ ὠνόμασε, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος νύκτα. Εἶναι ὁμοίως ἀναγκαῖον νὰ ἐπαναλά-
 βωμεν τοῦτο, τὸ ὁποῖον δι' ὀλίγον μᾶς διέφυγεν. ¹⁷ Ἄ Ἐ-
 πειδὴ λοιπὸν εἶπε, νὰ γίνῃ φῶς καὶ ἔγινε τὸ φῶς, προσέθε-
 σε. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι τὸ φῶς ἦτο καλόν. Πρόσεχε ἀγα-
 γαπητὲ μου ἐδῶ πῶς εἶναι ἡ μετριοφροσύνη τῶν λόγων. Δὲν ἐγνώριζε λοιπὸν ὁ Θεός, ὅτι ἦτο ὠραία ἡ ὄψις τοῦ
 κόσμου πρὶν γίνῃ ὁ κόσμος, ἀλλὰ ἀντελήφθη τὴν ὠραιότη-
 τῆς δημιουργίας μετὰ ἀπὸ αὐτῆν; Καὶ ποῖος ἐκ τῶν
 συνετῶν θὰ ἔλεγε αὐτό; Διότι, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ἀσχο-
 λεῖται μὲ κάποια τέχνην, προτοῦ κατασκευάσῃ τὸ δημι-
 οῦργημά του καὶ προτοῦ ολοκληρώσῃ αὐτό, συνήθως γνω-
 ρίζει τὴν χρησιμότητα, τὴν ὁποῖαν παρέχει τὸ δημιούργη-
 μά του, πολὺ περισσότερον ὁ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου,
 ποῦ ἐδημιούργησε τὰ πάντα διὰ τοῦ λόγου ἐκ τοῦ μηδε-
 νός, ἐγνώριζε πρὸ τῆς δημιουργίας, ὅτι τὸ φῶς εἶναι ὠ-
 ραῖον. **B**

Διὰ ποῖον λοιπὸν λόγον ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν τὴν
 λέξιν; Σύμφωνα πρὸς τὰς ἀνθρωπίνους συνήθειας δεκνύων
 μετριοπάθειαν ἀφιλεῖ ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης. Καὶ ὅ-
 πως ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι, ὅταν κἀνωμασιν κάτι μὲ πολλὴν
 ἐπιμέλειαν καὶ τελειώσωσιν οἱ κόποι των, τότε ἀπὸ τὸν κά-
 ματον ἀποσποῦν διὰ τὰ δημιουργήματά των καὶ τὸν ἔπαι-
 νον, καθ' ὅμοιον λοιπὸν τρόπον καὶ ἡ Θεία Γραφή τῶρα
 συμβαδίζουσα μὲ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀκοῆς μας, λέγει:
 «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ὅτι ἦτο ὠραῖον» καὶ τότε προσέ-
 θεσε: «Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἀπὸ τοῦ σκότος καὶ
 ὠνόμασε τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος νύκτα» καὶ χωρι-
 στήν θέσιν εἰς τὸ καθένα ὤρισεν, **C** ἀφοῦ ἔθεσεν ἐξ ἀρχῆς
 διὰ τὸ καθένα περιορισμούς, ὥστε πάντοτε νὰ φυλάττη
 αὐτοὺς ἀπαραιτίτως.

Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἀντελήφθῃ κάθε συνετός, ὅτι ἀπὸ
 τότε μέχρι σήμερον οὔτε τὸ φῶς ὑπερέβη τὰ ὅρια του, οὔ-
 τε τὸ σκότος παρεβίασε τὴν τάξιν του, διὰ νὰ προκληθῇ
 σύγχυσις καὶ ἀταξία. Καὶ τοῦτο μόνον λοιπὸν εἶναι ἀρκε-
 τὸν νὰ ἐπαναφέρῃ πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπακοὴν τῶν

4. Ρωμ. 13, 13.

ἀληθειῶν τῆς θείας Γραφῆς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θέλουσιν νὰ
 ἀγνωμονοῦσιν, ὥστε νὰ δύνανται νὰ μιμηθοῦν τὴν τάξιν τῶν
 στοιχείων τῆς φύσεως, **D** τὰ ὁποῖα τηροῦν ἀπαρέγκλιτον
 πορείαν καὶ νὰ μὴ ὑπερβαίνουσιν τὰ μέτρα των, ἀλλὰ καλῶς
 νὰ γνωρίζουσιν τὴν φύσιν των.

Ἐπειτα, ἀφοῦ ἔδωκεν εἰς τὸ καθένα ὄνομα καὶ συνε-
 κέντρωσε καὶ τὰ δύο εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, λέγει: «Καὶ ἔγι-
 νε θράβυ καὶ ἔγινε πρωὶ, ἡμέρα πρώτη». Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ
 παρουσιάσῃ ἠνωμένον τὸν χρόνον, ὠνόμασε ἡμέραν πρῶ-
 τὴν τὸ τέλος τῆς ἡμέρας καὶ τὸ τέλος τῆς νυκτός, διὰ νὰ
 ἐπιβάλλῃ εἰς τὰ πράγματα τάξιν καὶ συνέπειαν καὶ διὰ νὰ
 μὴ ἐπικρατήσῃ σύγχυσις. Ἐπὶ πλέον βυβάμεθα νὰ γνωρί-
 ζωμεν διδασκόμενοι ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τῆς γλώσ-
 σης τοῦ μακαρίου τούτου προφήτου, **E** ποῖα ἔσταν ἐδημι-
 ουργήθησαν κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν καὶ ποῖα κατὰ τὰς
 ὑπολοίπους.

Καὶ τοῦτο εἶναι γνώρισμα τῆς μετριοφροσύνης τοῦ φι-
 λανθρώπου Θεοῦ. Διότι δὲν εὐρίσκειτο εἰς ἀδυναμίαν ἢ
 παντοδύναμος χεῖρ καὶ ἡ ἀπειρος σοφία Αὐτοῦ, νὰ δημι-
 ουργήσῃ τὰ πάντα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν ἐν μιᾷ
 ἡμέρᾳ; Καὶ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ δύναται. Ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν
 ἐδημιούργησε τίποτε ἐκ τῶν ὄντων διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καθ'
 ὅσον δὲν ἔχει ἀνάγκην κανενὸς ὡς ἀνευθεῖς. ¹⁸ Ἄ Τὰ
 πάντα ἔκομεν ἀπὸ φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος δι' αὐτὸ
 τηματικῶς δημιουργεῖ τὸν κόσμον καὶ μᾶς παρέχει συγ-
 κερμμένην γνῶσιν τῶν ἔργων του μὲ τὴν γλώσσαν τοῦ
 μακαρίου προφήτου, ἵνα ἀφοῦ διδασκῶμεν ἀκριβῶς μὴ ὑπο-
 πίπτωμεν εἰς σφάλματα, ὅπως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑποκι-
 νοῦνται ἀπὸ ἀνθρωπίνης σκέψεως. Διότι, ἐὰν ὑπάρχουν
 μερικοί, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ὅλα τὰ ὄντα ἔχουν γίνε-
 ῖναι μόνον τους, καίτοι αὐτὰ ἔχουν δημιουργηθῆ κατὰ τὸν ἀνω-
 τέρω τρόπον, ἐὰν δὲν ἐχρησιμοποίησιν τόσοσιν μεγάλην με-
 τριοφροσύνην καὶ σαφῆ διδασκαλίαν, τί δὲν θὰ ἐταλμαῶ-
 σαν ὅσοι ἐνδιαφέρονται διὰ νὰ λέγουν καὶ νὰ κἀμουν τὰ
 πάντα ἐναντίον τῆς σωτηρίας τοῦ ἑαυτοῦ των; **B**

4. Διότι τί ἤμποροῦσε νὰ εἶναι περισσότερον ἄθλιον
 καὶ ἀνόητον ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ ἐπιχειροῦν νὰ λέγουν αὐτὰ,
 καὶ τοὺς ἰσχυρίζομενους δηλ. ὅτι τὰ ὄντα ἔχουν μόνον των
 δημιουργηθῆ καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπέτησαν ὀλόκληρον
 τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν πρόνοιάν Του; Διότι
 πῶς εἶναι δυνατόν, εἰπέ μου, τόσο πολλὰ στοιχεῖα νὰ ἔ-
 χουν λογικὴν συνέπειαν καὶ τόσοσιν μεγάλος διάκωμος νὰ
 κατευθύνεται χωρὶς κυβερνήτην καὶ ἐξουσιαστήν τῶν ὄ-

λων· και κανένα πλοῖον δὲν θά βυθηθῆ ποτὲ νὰ διαπλευσῇ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης χωρὶς κυβερνήτην, οὔτε στρατιώτης νὰ ἐκτελέσῃ γενναῖον ἔργον χωρὶς τὴν ὁδηγίαν τοῦ στρατηγοῦ, οὔτε οἰκία νὰ ἀνεγερθῆ χωρὶς νὰ εἶναι παρῶν ὁ κτίστης. C Ὁ δὲ ἀπειρος αὐτὸς κόσμος καὶ ἡ ἁρμονικὴ διάταξις τῶν στοιχείων αὐτῶν ἦτο δυνατόν νὰ γίνετο τυχαίως, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κανεὶς νὰ κατευθῶνῃ τὰ πάντα καὶ νὰ συγκρατῆ καὶ νὰ βαστάξῃ κατὰ τὴν γνωστὴν σοφίαν ὅλα ἐν γένει τὰ ὀρατά· Ἄλλὰ διὰ τί προσπαθοῦμεν νὰ παρουσιάσωμεν εἰς ἐκείνους αὐτά, τὰ ὁποῖα συμφώνως πρὸς τὴν παροιμίαν εἶναι φανερά καὶ εἰς τοὺς τυφλοὺς;

Ὅμως ἅς μὴ παραλείπωμεν νὰ προβάλλωμεν εἰς αὐτοὺς τὰ διδάγματα τῆς Γραφῆς καὶ νὰ κάμνωμεν τὸ πᾶν, ὥστε καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην νὰ ἀπολλάξωμεν αὐτοὺς καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν νὰ τοὺς ἐπαναφέρωμεν. D Διότι καὶ ἂν εἶναι προκατελημμένοι ἀπὸ τὴν πλάνην, ὅμως εἶναι τοῦ ἰσχύου μας γένους καὶ πρέπει πολὺ νὰ ἐνδιαφερόμεθα δι' αὐτοὺς καὶ νὰ μὴ ἀδρακώμεν ποτὲ, ἀλλὰ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν νὰ ὑποδεικνύωμεν τὰς ἀδυναμίας των καὶ νὰ παρέχωμεν δι' αὐτὰς τὴν κατάλληλον θεραπείαν, διὰ νὰ ἐπανέλθουν κάποτε ἀργὰ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς πραγματικῆς υἰγείας.

Διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσον περισπούδαστον διὰ τὸν Θεὸν ὅπως ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Τοῦτο διαλαλεῖ ὁ Παῦλος λέγων ὡς Θεὸς θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν.⁷

Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς λέγει: E «Δὲν ἐπιθυμῶ ὁπωσδήποτε τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἕως ὅτου νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ζήσῃ».⁸ Διότι δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔκαμεν ὀλόκληρον αὐτὴν τὴν πλάσιν καὶ ἐδημιούργησεν ἡμᾶς ὄχι διὰ νὰ χαθῶμεν οὐτε διὰ νὰ μᾶς ἐξαποστείλῃ εἰς τὴν κόλασιν, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς σώσῃ καὶ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀφοῦ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν πλάνην.⁹ A

Δι' αὐτὸ καὶ μᾶς ἠτοίμασεν αὐτὴν οὐχὶ ἀφοῦ ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς λέγει: «Ἐλάτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου καὶ κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἡ ὁποία ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ σᾶς πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κό-

6. A' Τιμ. 2, 4.
8. 1'α, 16, 28.

σμου».¹ Πρόσεχε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, πῶς καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας καὶ προτοῦ κάμει τὸν ἄνθρωπον ἠτοίμασε χάριν αὐτοῦ τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ καὶ ἀπέδειξε πόσην πρόνοιαν λαμβάνει διὰ τὸ γένος μας καὶ ὅτι θέλει ὅλοι νὰ σωθοῦν.

Τοιοῦτον λοιπὸν Κύριον ἀφοῦ ἔχομεν, τόσον πολὺ φιλόνηρον, τόσον πολὺ ἀγαθόν, τόσον πολὺ πρᾶον, ἅς φροντίζωμεν καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ διὰ τοὺς ἀδελφούς μας. B Διότι τοῦτο θά ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν καὶ τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας, εἰταν δηλαδὴ δὲν ἐνδιαφερόμεθα μόνον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ εἰταν ὠφελούμεν καὶ τοὺς ἄλλους καὶ ὀδηγοῦμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας.

Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῆς, πόσον μέγα ἀγαθὸν εἶναι νὰ ἠμπορέσῃς μαζὶ μὲ τὴν ἰδικὴν σου σωτηρίαν καὶ ἄλλον νὰ κερδίσῃς, ἀκουσε τὸν προφήτην νὰ λέγῃ ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ: «Ἐκείνος ποῦ ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τιμιότητα ἀπὸ τὴν κακίαν θά εἶναι ὡς στόμα μου».²

Τί σημαίνει αὐτό; Ὅποιος ὀδηγεῖ τὸν ἄλλον ἀπὸ τὴν πλάνην πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἢ ἀπὸ τὴν κακίαν πρὸς τὴν ἀρετὴν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην δύναμιν μιμείται Ἐμε. C Διότι καὶ ὁ ἴδιος δι' αὐτὸ καὶ μόνον, ἂν καὶ ἦτο Θεός, περιεβλήθη τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα, ἔγινε ἄνθρωπος διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ τί λέγω, τὴν ἰδικὴν μας σάρκα περιεβλήθη, καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα ἀνθρώπινα ὑπέμεινε καὶ ἐπὶ πλέον καὶ τὸν Σταυρὸν κατεδέχθη, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν κατάραν ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι εἰχομεν προδοθῆ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ὁμιλῶν ὁ Παῦλος τονίζει τοῦτο: «Ὁ Χριστὸς μᾶς ἐξηγόρασεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν κατάραν τοῦ Νόμου μὲ τὸ νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος χάριν ἡμῶν κατάραν».³

Ἐὰν λοιπὸν αὐτός, ἐνῶ εἶναι Θεὸς καὶ ἀσύλληπτος κατὰ τὴν οὐσίαν, κατεδέχθη ὅλα γενικῶς αὐτὰ ἀπὸ ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν διὰ τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν, τί δὲν θά ἦτο δίκαιον νὰ κάμωμεν ἡμεῖς διὰ τοὺς συνανθρώπους μας, D οἱ ὅποιοι εἶναι μέλη τοῦ σώματός μας, ὥστε καὶ νὰ σώσωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ὀδόντας τοῦ διαβόλου καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς; Διότι ὅσον πολυτιμότερα εἶναι ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, τόσον περισσότερο δίκαιοῦνται μεγαλυτέρας ἀμοιβῆς ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι μὲ παραινέσεις κατ'αυνεχὴ διδασκαλίαν ἐπαναφέ-

7. Ματθ. 26, 84.
8. 1'α, 16, 18.
9. Γαλ. 3, 18.

ρουν εις την εδθειον οδον τους αδρανεις και αμαρτωλους και δεικνυσιν (ετοι) την ασχημιαν της κακίας και την πολλην ωριότητα της θείας ἀρετής, παρά δεσι βοηθού με χρήματα τους έχοντας ανάγκη.

5. Ἀφοῦ λοιπὸν γνωρίζομεν ὅλα αὐτά, ἅς συζητῶμεν με τοὺς ἄλλους πρὸς κάθε ἄλλου ζητήματος τῆς ζωῆς μας περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς καὶ ἅς ὀδηγῶμεν αὐτοὺς εἰς αὐτὴν τὴν φροντίδα. Ἐὐκταῖον λοιπὸν, εὐκταῖον θὰ εἶναι νὰ δυνηθῆ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία συνεχῶς ἀκούει αὐτά, νὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ τὴν ἀβυσσον τῶν κακῶν ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων στρεφόμεθα καὶ νὰ καταστειλῇ τὴν ἐπανάστασιν τῶν παθῶν, τὰ ὁποία διαρκῶς τὴν πολιορκοῦν.

Δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη πολὺ νὰ ἀγρυπνῶμεν, καθόσον ὁ πῦλος καὶ διαρκῆς εἶναι καὶ καμία ἀνακωχὴν δὲν κάμνει. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Ἐφεσίους, ἔλεγε: ²⁰ Α. «Διότι δὲν διεξάγομεν πάλην πρὸς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸς τὰς πονηρὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, πρὸς τὰς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτεινοῦ τούτου κόσμου, πρὸς τὰ πονηρὰ πνεύματα εἰς τοὺς οὐρανοὺς». ²¹ Μὴ νομίζετε λέγει, ὅτι ἡ πάλη μας αὐτὴ εἶναι τυχαία. Ἡ πάλη μας δὲν γίνεται πρὸς ὁμογενεῖς οὐδὲ πρὸς ἴσην παράταξιν. Διότι, ἐνῶ ἔχομεν ἐγκλεισθῆ εἰς τὸ σῶμα, ἔχομεν λάθε: ἐντολήν νὰ πολεῖομεν με ἄσωμάτους δυνάμεις. Ὅμως μὴ φοβηθῆτε, διότι, ἂν ὁ ἀγὼν εἶναι ἄνισος, εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις τῶν ὁπλῶν μας. Προσέθετε δηλαδὴ αὐτά, ὡσάν νὰ ἔλεγε: Ἐπειδὴ ἐγνωρίσατε τὴν ἰδιουστᾶσιαν τῶν ἐχθρῶν, μὴ χάσετε τὴν ψυχραιμίαν σας καὶ μὴ ἀδρανήσετε κατὰ τὴν πάλην. Ἄλλὰ «διὰ τοῦτο ἐνδυσθῆτε ὅλα τὰ ὅπλα τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἠμπορέσετε νὰ ἀντισταθῆτε εἰς τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου». ¹ Ἐ Διότι πολλὰ εἶναι τὰ τεχνάσματα αὐτοῦ, δηλαδὴ οἱ ἄρμοι διὰ τῶν ὁποίων ἐπιχειρεῖ νὰ ὑποσκελίσῃ τοὺς πλέον ἀδρανεῖς καὶ ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ γνωρίζομεν ἀκριβῶς αὐτούς, ὥστε νὰ διαπορύγομεν τὸ πικαιὸν του καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν εἰς αὐτὸν καμμίαν εἰσοδὸν καὶ νὰ ἐπιδεικνύομεν ἀκρίθειαν τῶν λόγων. Νὰ ἔχωμεν ἀκόμη σταθερὰ τὰ βλέμματα καὶ καθαρὰν τὴν σκέψιν καὶ νὰ εἴμεθα διαρκῶς ἀνήσυχτοι, ὅπως ἀκριβῶς ἔταν ἐπιτίθειται ἐναντίον μας ἕνα θηρίον, ποὺ προσπαθεῖ νὰ μᾶς βλάψῃ.

Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἐκείνη ἡ οὐρανομήκης ψυχὴ, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, ἡ γλώσσα τῆς οἰκουμένης, ἐκείνος ὁ

10. Ἐφεσ. 6, 12.

11. Ἐφεσ. 6, 11.

ὁποῖος ἐπιτελεῖ τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν μαθητῶν, ἀφοῦ εἶπε: «Ἐνδυσθῆτε ὅλα τὰ ὅπλα τοῦ Θεοῦ» C πάλιν προσέθετε περιφρουρᾶν ἡμᾶς ἀπὸ κάθε κίνδυνου καὶ καθιστᾶν ἡμᾶς ἀνκλήτους ὡς ἐξῆς λέγων: «Σταθῆτε λοιπὸν ὀρθοί, ἀφοῦ ζώσετε τὴν μέσην σας με ἀλήθειαν καὶ ἐνδυσθῆτε τὸν θώρακα τῆς πίστεως, εἰς τὰ πόδια σας ὑποδήματα διὰ νὰ εἰσθε ἔτοιμοι διὰ τὸ χαρμόσυνον ἀγγελμα τῆς εἰρήνης. Πλέον ὄλων αὐτῶν νὰ πάρετε τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως, με τὴν ὁποίαν θὰ ἠμπορέσετε νὰ σθῆσατε ὅλα τὰ φλογερὰ βέλη τοῦ πονηροῦ, καὶ δεχθῆτε τὴν σωτηρίαν διὰ περικεφαλαίαν, καὶ τὴν μάχιραν τοῦ Πνεύματος, δηλαδὴ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ». ²

Εἶδες, πῶς περιέφραξεν ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνος, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς κάποιον πόλεμον, D πρῶτον μὲν τοιουτοτρόπως ἐστρέψωσιν τὴν ζώνην, ὥστε νὰ τρέχωμεν γρήγορα, ἔπειτα ἐφόρεισεν τὸν θώρακα, διὰ νὰ μὴ πληττώμεθα ἀπὸ τὰ βέλη καὶ ἐξασφάλισεν τὰ πόδια καὶ ἀπὸ παντοῦ με τὴν πίστιν ὥχρωσεν αὐτόν; Αὐτὴ λέγει, αὐτὴ ἡ πίστις θὰ δυνηθῆ νὰ οδήγησῃ καὶ τὰ φλογερὰ βέλη τοῦ πονηροῦ.

Καὶ ποῖα εἶναι τὰ βέλη τοῦ διαβόλου; Εἶναι αἱ πονηραὶ ἐπιθυμίαι, αἱ ἀκάθαρτοι σκέψεις, τὰ ὀλέθρια πάθη, ὁ θυμὸς, ἡ δασκανία, ὁ φόβος, ἡ ἀργία, τὸ μῖσος, ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων καὶ κάθε ἄλλη κωρότης. Ὅλα αὐτὰ λέγει θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐξωλείψῃ ἡ μάχιρα τοῦ πνεύματος. E

Καὶ διὰ τί λέγω θὰ ἐξαλείψῃ; Ἐἵναι αὐτὴ δυνατὴ νὰ ἀποκόψῃ καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ. Εἶδες πῶς ἐνίσχυσε τοὺς μαθητὰς; Πῶς τοὺς ἔκαμεν σκληροτέρους ἀπὸ τὸν σίδηρον, ἐνῶ ἦσαν μαλακώτεροι ἀπὸ τὸν κηρόν;

Ἐπειδὴ ἡμεῖς διεξάγομεν τὸν πόλεμον οὐχὶ πρὸς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις, δι' αὐτὸ δὲν μᾶς ἔδωσε ὅπλα σαρκικά, ἀλλὰ ὅπλα πνευματικά. Καὶ τόσον λαμπερὰ, ὥστε ὁ πονηρὸς ἐκείνος δαίμων νὰ μὴ δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὴν λάμψιν των. ²¹ A

6. Ἐπιλοιομένοι λοιπὸν με αὐτὰ τὰ ὅπλα, ἅς μὴ φοβώμεθα τὴν πάλην, μήτε νὰ ἀποφεύγομεν τὴν συμπλοκὴν, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ἀδρανώμεν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς, ἔταν εἴμεθα σώφρονες, ποτὲ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερισχύσῃ ὁ κακὸς ἐκείνος δαίμων τῆς δυνάμεως τῶν ὁπλῶν μας, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀχρηστεύσωμεν τὰ τεχνάσματά του, ἀλλ' ἂ-

12. Ἐφεσ. 6, 14-17.

διαφορούμεν, δὲν θὰ ἔχωμεν καμμίαν ὠφέλειαν διότι ὁ ἔχθρος τῆς σωτηρίας μας διαρκῶς γρηγορεῖ καὶ τὸ πᾶν κάμνει εἰς ἔθρος τῆς.

Ἄπο παντοῦ λοιπὸν ἄς ἐξοπλιζώμεθα καὶ ἄς εἰμεθα φειδῶλαι εἰς τοὺς λόγους καὶ ἄς ἀπέχωμεν ἀπὸ ὑποθέσεις, ποὺ δύνανται νὰ μᾶς βλάψουν. Β Καὶ ἀκόμη μαζί με τὴν νηστείαν καὶ τὴν ὑπόλοιπον ἀρετὴν, ἄς παρέχωμεν πλουσίαν βοήθειαν εἰς τοὺς πτωχοὺς, γνωρίζοντες πόση θὰ εἶναι ἡ ἀνταπόδοσις εἰς ἡμᾶς τῆς πρὸς αὐτοὺς βοήθειας.

Διότι «ἐκεῖνος ὁ ὅποιος βοηθεῖ πτωχόν, λέγει, δανείζει τὸν Θεόν».¹⁵ Πρόσεχε τὴν περίεργον καὶ θαυμαστὴν φύσιν τοῦ δανείου. Ἄλλος λαμβάνει καὶ ἄλλον καθιστᾷ ὑπεύθυνον αὐτὸς ποὺ λαμβάνει τὸ δάνειον. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ εἰς τὴν περίπτωσιν τούτου τοῦ δανείου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀχαριστίαν οὔτε καμμίαν ἄλλην ζημίαν. Καὶ οὔτε ὅπως ἀκριβῶς ἐδῶ ὑπόσχεται, ὅτι θὰ δώσῃ μόνον τὸ ἓν ἑκατοστόν, ἀλλὰ ἑκατονταπλάσια τῶν διδομένων καὶ δὲν σταματᾷ ἐδῶ, ἀλλὰ αὐτὰ μὲν ἀνταποδίδει εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, εἰς δὲ τὸ μέλλον τὴν αἰώνιον ζωὴν. C

Καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ἂν κάποιος ὑπέσχετο, ὅτι θὰ μᾶς εἶδε μόνον διπλάσια τῶν διδομένων, προθύμως θὰ προσεφέραμεν δλόκληρον τὴν περιουσίαν μας, ἐνῶ πολλακίς ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀχαριστία καὶ εἶναι πολλοὶ αἱ ὑπερβολαὶ τῶν πλεονεκτῶν. Διότι καὶ ἐκ τῶν πολὺ ἀγαθῶν, πολλοὶ δὲν ἐδωσαν οὔτε αὐτὰ, ποὺ ἐδανείσθησαν, εἰς τοὺς δανειστὰς ἢ διότι ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἀχαριστίαν ἢ διότι ἠμποδίσθησαν πολλακίς ἀπὸ τὴν πτωχείαν.

Διὰ τὸν Κύριον ὅμως τοῦ κόσμου οὐδὲν τοιοῦτον πρέπει νὰ ὑπολογίζεται. Καὶ τὸ δάνειον δλόκληρον παραμένει καὶ ὑπόσχεται, ὅτι θὰ δώσῃ ἑκατονταπλάσια ὑπὲρ τῶν δανειστῶν μετὰ ἀπὸ αὐτὸ καὶ πρὸς χάριν μας ἐπιφυλάσσει τὴν μέλλουσαν ζωὴν. D Ποῖον λοιπὸν ἀπολογίαν θὰ δώσωμεν, ἂν δὲν σπεύδωμεν καὶ δὲν ἐπειγώμεθα νὰ λάβωμεν, ἀντὶ τῶν ὀλίγων ἑκατονταπλάσια καὶ ἀντὶ τῶν παρόντων τὰ μέλλοντα καὶ ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια; Καὶ πῶς θὰ ἀπολογηθῶμεν, ἂν μὲ εὐχαρίστηριον ἐρμητικῶς φυλάσωμεν μὲ θύρας καὶ μοχλοὺς τὰ χρήματά μας καὶ δὲν βέλωμεν νὰ δώσωμεν εἰς ἐκεῖνους, ποὺ ἔχουν ἀνάγκη αὐτὰ ποὺ εὐρίσκονται ἀπλῶς καὶ τυχαίως ἀχρησιμοποίη-

15. Παροιμ. 19, 17.

τα, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα τῆς ἐξ αὐτῶν προστασίας;

«Κάνετε φίλους διὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας χρησιμοποιοῦντες τὸν ὀστικὸν μαμωνᾶν, διὰ νὰ σᾶς δεχθοῦν εἰς τὰς αἰώνιους σκηνάς, ὅταν ἀποθάνετε».¹⁴ E

Καὶ γνωρίζω, ὅτι πολλοὶ ὄχι μόνον δὲν παραδέχονται τὰ λόγια μας, ἀλλὰ δὲν προσέχουν εἰς αὐτὰ, ὡσάν νὰ ἀκούσουν κάποιαν φλυαρίαν ἢ μῦθον. Ἄλλ' ἐγὼ δι' αὐτὸ στενοχωροῦμαι καὶ πονῶ, διότι οὔτε ἡ πείρα τῶν πραγμάτων, οὔτε ἡ μεγάλη ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὁ φόβος τῆς μελλούσης ζωῆς, οὔτε αἱ καθημεριναὶ μας συμβουλαὶ δὲν κατάρθρωσαν νὰ φθάσουν μέχρις αὐτοῦ. Καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ προσφέρω αὐτὴν τὴν συμβουλήν μου ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ²² Ἄ μὲχρις ὅτου μὲ τὴν διαρκῆ προσπάθειον ἠμπορέσω νὰ ὑπερισχύσω καὶ νὰ ἐπαναφέρω αὐτοὺς εἰς ἀνάτηψιν¹⁶ καὶ νὰ τοὺς ἀνακαλέσω ἀπὸ τὴν κραϊτάλην καὶ τὴν μέθην, τὴν ὅποιαν ἐπροκάλεσε ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, ποὺ ἐβόλωσε τὴν σκέψιν.

Γνωρίζω δεδαίως, γνωρίζω ὅτι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ συνεχεῖς ὁμιλίες μου καὶ ἡ δοκιμασία τῆς νηστείας θὰ ἠμπορέσουν νὰ ἀπαλλάξουν κάποτε αὐτοὺς ἀπὸ τὸ βαρὺ αὐτὸ νόσημα καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρουν εἰς τὴν τελείαν ὑγείαν, ὥστε καὶ αὐτοὶ νὰ ἐλευθερωθῶν ἀπὸ τὴν προκαταρτισμένην δι' αὐτὰ τιμωρίαν B καὶ ἡμεῖς νὰ ἀπομακρῶμεν τὴν λύπην μας καὶ δι' ὅλα γενεῶς νὰ ἀνομιμώμεν δόξαν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τῶρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

14. Λουκ. 16, 9.

16. Τὸ περὶ ἐλεημοσύνης καὶ πλοῦτος θέμα πραγματεύεται ὁ ἱερός Χρυσόστομος καὶ εἰς αὐτοτελεῖς ἐργασίας του.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΚΑΙ ΕΠΗΝ Ο ΘΕΟΣ ΝΑ ΓΙΝΗ ΟΥΡΑΝΙΟΣ ΘΘΛΟΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ
ΓΣΑΤΑ ΔΙΑ ΝΑ ΔΙΑΧΩΡΙΣΗ ΤΟ ΣΑΡΦ ΑΠΟ ΤΟ ΣΑΡΦ ΚΑΙ ΕΓΙΝΕΝ ΕΤΕΙ.

1. Ἐπειδὴ βλέπω, ἀγαπητοί μου, τὴν πρόθυμον συ-
κέντρωσίν σας ἐδῶ καθημερινῶς, Ἐ είμαι πολὺ εὐχαριστη-
μένος καὶ δὲν παύω νὰ δοξάζω τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν διὰ
τὴν προκοπὴν σας. Διότι ὅπως ἡ πείνα εἶναι ἀπόδειξις
τῆς σωματικῆς εὐεξίας, ἔτσι καὶ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ νὰ ἀ-
κούετε τοὺς θεῖους λόγους δύνανται νὰ εἶναι μεγίστη ἀπό-
δειξις τῆς ψυχικῆς υἰετίας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
σοῦς Χριστὸς εἰς τοὺς μακαρισμοὺς, ποὺ ἐλέχθησαν εἰς
τὴν ἐπί τοῦ Ὁρους ὁμιλίαν εἶπε: «Μακάριοι ὅσοι πεινοῦν
καὶ διψοῦν τὴν δικαιοσύνην, διότι αὐτοὶ θὰ χορτάσουν».¹

Ποῖος λοιπὸν θὰ ἠμπορέσῃ ἐπαξίως νὰ ἐπαινέσῃ σᾶς,
οἱ ὅποιοι ἐδέχθητε μίαν φοράν ἀπὸ τὸν Κύριον τῶν πάν-
των-τοῦς μακαρισμοὺς καὶ ἀναμένετε ἀπὸ Αὐτὸν τὰ ἀνα-
ρίθμητα ἀγαθὰ; Ἐ Διότι τοιαῦτα εἶναι αἱ διαθέσεις τοῦ
Κυρίου μας. Ὁταν δηλαδὴ ἀντιληφθῆ, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐπιθυ-
μεῖ νὰ πλησιάσῃ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ μὲ μέγαν πόνον
καὶ προθυμίαν παρέχει ἄφρονον χάριν καὶ χαρίζει πλου-
σίαν δωρεάν. Συνεπῶς περιμένω νὰ παρασχεθοῦν εἰς ἡμᾶς
περισσότερα πρὸς ὠφέλειάν σας διὰ τῆς διδασκαλίας, ἢ
ὅποια θὰ σᾶς ὑποδοθήσῃ εἰς τὴν πρόβδον τῆς ἀγάπης
σας. Διότι διὰ σᾶς καὶ τὴν ἰδικὴν σας προκοπὴν ὑποβαλ-
λάμεθα εἰς ἄλιν αὐτὸν τὸν κόπον, ὥστε καὶ σεῖς γρηγο-
ρώτερα νὰ ἀνέλθητε εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς καὶ ἴλοι,
ὅσοι βλέπουν σᾶς νὰ γίνων διδάσκαλοι τῆς πνευματικῆς
ζωῆς Ἐ καὶ ἡμεῖς νὰ ἀποκτήσωμεν μεγαλυτέραν παρησί-
αν, βλέποντες ὅτι οὐχὶ ματαιῶς καὶ ἀσκοπῶς κοπιᾶσμεν,
ἀλλὰ καθημερινῶς αὐξάνει ὁ πνευματικὸς σπόρος καὶ δὲν
συμβαίνει καὶ εἰς ἡμᾶς ὅ,τι συνέβη εἰς τὸν σπορὰ τῆς πα-
ραβολῆς τοῦ Εὐαγγελίου. Διότι ἐκεῖ μὲν ἓνα μέρος τοῦ
σπόρου διεσώθη καὶ τὰ τρία μέρη ἐχάθησαν. Αὐτὸς ὁ σπό-
ρος, ποὺ ἔπεσε κοντὰ εἰς τὸν δρόμον ἔμεινε ἄκαρπος καὶ

1. Ματθ. 5, 6.

ἄλλος ἐπύνη ἀπὸ τὰς ἀκάνθας καὶ ὁ ἄλλος, ποὺ ἐρρίφθη
εἰς τοὺς δράχους ἢ παρέμεινε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς
δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀποδώσῃ καρπὸν.² 25 Α

Ἐδῶ δὲ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἄς ἐλπίζωμεν ὅτι ὁλος
γενικῶς ὁ σπόρος ἔχει ριφθῆ εἰς τὸν γόνιμον ἄγγρον καὶ ἄλ-
λος μὲν θὰ ἀποδώσῃ ἑκατὸν, ἄλλος ἑξήκοντα καὶ ἄλλος
τριάκοντα. Τοῦτο μᾶς αὐξάνει τὴν προθυμίαν καὶ διεγείρει
τὴν σκέψιν, ἢ ἐπίγνωσις δηλαδὴ ὅτι δὲν ἀπευθύνομεν πρὸς
λόγους ἀπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλὰ ὅτι δέχεσθε αὐτοὺς μὲ
δυσυγῆ τὴν ἀκοὴν καὶ τεταμένην τὴν σκέψιν. Καὶ δὲν λέγω
αὐτὰ διὰ νὰ σᾶς καλακεύσω, ἀλλὰ διότι ἀναλογίζομαι τὴν
προθυμίαν δι' ὅσα χεῖς ἐλέχθησαν. Διότι ἐβλεπα ὁλους
γενικῶς νὰ κρέμονται ἀπὸ τὰ χεῖλη μου καὶ νὰ κἀμουν
τὸ πᾶν, ὥστε τίποτε νὰ μὴ τοὺς διαφύγῃ ἀπὸ τὴν διδα-
σκαλίαν. Ἐ Ἄλλωστε καὶ τὰ συνεχῆ χειροκροτήματα εἶναι
μεγίστη ἀπόδειξις, ὅτι εὐχαρίστως ἐδέχεσθε τὰ λεγόμενα.
Καὶ ὁποῖος ἀκούει μὲ εὐχαρίστησιν αὐτὰ ποὺ λέγονται, εἶ-
ναι φανερόν, ὅτι ἐντυπώνει βαθέως αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν του
καὶ τὰ καθιστᾷ ἀνεξάλειπτα, ἀφοῦ τὰ ἐναποθέσῃ εἰς τὸ
πλάτος τῆς σκέφews του.

Ποῖος λοιπὸν ἠμπορεῖ νὰ σᾶς ἐπαινέσῃ ἐπαξίως καὶ
ἡμᾶς νὰ καλοτυχήσῃ, διότι ὁμιλοῦμεν πρὸς ἀνθρώπους, οἱ
ὅποιοι ἐπιθυμοῦν νὰ μᾶς ἀκούουν; Διότι: «Εἶναι εὐτυχῆς
ὁ κεῖνος, ὁ ὅποῖος ἰμῶν εἰς ἅτα ἀκούοντων». Ἐ Αὐτὸ εἶναι
τὸ κατόρθωμα τῆς νηστείας, αὐτὸ τὸ φάρμακον ἐπέτυχε
τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν μας. Ἐάν λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπα-
ρουσίασε τὴν μεγάλην δύναμιν ἢ νηστεία, μὲ τὴν πάρο-
δον τοῦ χρόνου πόσῃ ὠφέλειαν πρέπει νὰ περιμένωμεν;
Ἐ Μόνον παρακαλῶ σεῖς «μὲ φόβον καὶ τρόμον νὰ κατερ-
γάξεσθε τὴν σωτηρίαν σας». Ἐ Καὶ μὴ ἐπιτρέπετε καμμίαν
παρέμδασιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ θέμα τῆς σωτηρίας σας. Δι-
ὅτι βλέπων ὁ ἐχθρὸς τῶρα τὸν πνευματικὸν σας πλοῦτον
ἀργίκεται καὶ ἐξοργιῶνεται καὶ ὡσάν λέων ποὺ ὠρεται
τρέχει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἀναζητεῖ νὰ καταπῆ κάποιον».³

Ἐ Ἄλλ' ἐάν εἴμεθα συνετοὶ, χάρις εἰς τὸν Θεὸν δὲν θὰ
καταδᾶλῃ κανένα.

2. Τοιαῦτα λοιπὸν εἶναι τὰ πνευματικὰ μας ὄπλα, μὲ
τὰ ὅποια μᾶς ἐξώπλιεν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ὅπως ἄ-

2. Ματθ. 13, 4-7.
3. Σαμ. 24, 25, 2.
4. Φιλπ. 2, 12.
5. Α' Πέτρ. 5, 8.

κριδώς σὰς ἐβιδάξαμεν χθές. D "Αν λοιπὸν μὲ αὐτὰ τὰ ὄπλα φρουροῦμεν συνεχῶς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός μας, κανένα ἀπὸ τὰ δέλη που ρίπτει ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ μᾶς πλήξῃ, ἀλλὰ θὰ ἐπιστρέψουν εἰς αὐτὸν μὴ ἔχοντα καμμίαν δύναμιν. Διότι ἡ θεία χάρις μᾶς κατέστησε ἰσχυροτέρους ἀπὸ τὸν ἀδάμαστα καὶ γενικῶς ἀκαταβλήτους, ἐὰν ἐπιδικνωῦμεν θέλησιν. Ὅπως ἀκριδῶς ἐκεῖνος ποῦ κτυπᾷ τὸν ἀδάμαστα δὲν προξενεῖ εἰς αὐτὸν καμμίαν βλάβην, ἀλλὰ καταστρέφει τὴν δύναμιν του, καὶ ἐκεῖνος, ποῦ λακτίζει τὰ καρφιά, αἰματώνει τὰ ἴδικά του πόδια. Ἔτσι λοιπὸν θὰ συμῶθῃ εἰς ἡμᾶς καὶ τὸν ἐχθρὸν τῆς σωτηρίας μας, ἂν προστατεύωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας συνεχῶς μὲ τὰ ὄπλα, ποῦ μᾶς ἔδωσαν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. E

Διότι τὸσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῶν ὄπλων αὐτῶν, ὥστε δὲν δύναται ὁ ἐχθρὸς οὔτε τὴν λάμψιν των νὰ ἀνεχθῇ, ἀλλὰ τυφλώνεται ἀπὸ τὸ φῶς, ποῦ ἐκπέμπεται ἀπὸ αὐτὰ. Μὲ αὐτὰ παρακαλῶ τὰ ὄπλα πάντοτε φρουροῦντες τοὺς ἑαυτοὺς μας, καλῶς ἀπλισμένοι ἄς εἰσέρχωμεθα εἰς τὴν ἀγοράν, ἄς συναναστρεφώμεθα τοὺς φίλους μας καὶ ἄς χειρῶμεθα τὰς ὑποθέσεις μας.

Καὶ διατὶ λέγω εἰς τὴν ἀγοράν; Καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐρχόμενοι ἄς ἔχωμεν αὐτὰ ὄπλα μας καὶ ὅταν ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὅταν κοιμώμεθα καὶ ὅταν ἐγειρώμεθα. ²⁴ A Ποιῖ ἄς μὴ ἀπομακρύνωμεν αὐτὰ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν μας. Θὰ φύγουν μαζί μὲ ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν θὰ ἀποτελέσουν τὸ μέγιστον θεμέλιον ἐπὶ τοῦ ὁποῦ θὰ στηρίξωμεν τὴν πορροίαν μας.

Διότι δὲν θεωροῦν τὸ σῶμά μας τὰ πνευματικὰ ὄπλα ὅπως τὰ αἰσθητὰ, ἀλλὰ περισσότερο τὸ ἀνακουφίζουν καὶ ἐλαφρότερον τὸ καθιστοῦν καὶ ἐνισχύουν τὴν δύναμιν του. Μόνον ἐὰν αὐτὰ καθημερινῶς περιποιώμεθα, ὥστε καθιστάμενα λαμπρὰ διὰ τῆς περιποιήσεως νὰ δλάψουν μὲ τὴν λάμψιν των τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πονηροῦ δαίμονος, ὁ ὁποῖος ἐπινοεῖ τὰ πάντα ἐναντίον τῆς σωτηρίας μας. B Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀφοῦ ἐπαρκῶς σὰς ἐξωπλίσαμεν, ἄς παραθέσωμεν τὴν συνήθη τράπεζαν καὶ ἄς σὰς προσφέρωμεν τὴν συνέχειαν τῶν ὄσων χθές ἐλήχθησαν, ἀφοῦ κάμωμεν ὀδηγὸν τῆς ὥρας αὐτῆς διδασκαλίας τὸν μέγαν προφήτην Μωϋσῆν καὶ θεμιστὸν πνευματικὸν τροφιδότην.

"Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν ποῖα θέλει καὶ σήμερον νὰ μᾶς διδάξῃ καὶ ἄς στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας ἀκριδῶς εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα. Διότι δὲν οἰεῖ μὲ τὴν προσωπικὴν του δύναμιν, ἀλλὰ ὅσα ἀκριδῶς θὰ τοῦ μεταδώσῃ ἡ θεία

χάρις αὐτὰ προσφέρει διὰ τῆς γλώσσης του διδάσκων τοὺς ἀνθρώπους. C Ἄφοῦ λοιπὸν ἀλοκλήρωσε τὴν ὁμιλίαν του περὶ τῆς πρώτης ἡμέρας καὶ ἀφοῦ εἶπε μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ φωτός: "Ἐγινε ἄραβυ καὶ ἔγινε πρωὶ, ἡμέρα πρώτη" πάλιν λέγει: "Καὶ εἶπε νὰ γίνῃ οὐράνιος θόλος ἐν μέσῳ τῶν ὀδάτων, διὰ νὰ διαχωρίσῃ τὰ ὕδατα εἰς δύο μέρη".⁶

Πρόσεξε, ἀγαπητέ μου, ἔδω τὴν συνέπειαν τῆς διδασκαλίας. Ἄφοῦ δηλαδὴ προκαταβολικῶς μᾶς εἶπε μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὅτι «ἡ γῆ ἦτο ἀθάτος καὶ ἀδιαμόρφωτος» καὶ προσέθεσεν ὕστερον τὴν αἰτίαν, ὅτι δηλαδὴ ἦτο ἀθάτος διότι ἐκαλύπτετο ἀπὸ τὸ σκότος καὶ τὰ ὕδατα· διότι τὰ πάντα ἦσαν ὕδωρ καὶ σκότος καὶ τίποτε ἄλλο. D καὶ ὅταν ἔπειτα ἐπρόσταξεν ὁ Κύριος παρήχθη τὸ φῶς καὶ ἠκολούθησε διαχωρισμὸς τοῦ φωτός ἀπὸ τοῦ σκότους καὶ ὠνομάσθη τὸ φῶς ἡμέρα καὶ τὸ σκότος ὕκτα· καὶ τώρα πάλιν θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ὅπως ἀκριδῶς διήρεσε τὸ σκότος μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ φωτός καὶ ἔδωσεν εἰς τὸ καθένα τὸ κατάλληλον ὄνομα, ἔτσι διαίρει καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀδάτων διὰ τῆς προσταγῆς του.

3. Καὶ βλέπε τὴν ἀπερίγραπτον δύναμιν, ποῦ ὑπερβαίνει κάθε ἀνθρωπίνην σκέψιν. Δίδει μόνον ἐντολήν καὶ τὸ μὲν ἓνα στοιχεῖον δημιουργεῖται, τὸ δὲ ἄλλο ὑποχωρεῖ. Καὶ εἶπε, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ Θεὸς «νὰ γίνῃ οὐράνιος θόλος ἐν μέσῳ τῶν ὀδάτων, διὰ νὰ διαχωρίσῃ τὰ ὕδατα εἰς δύο μέρη». E Τί σημαίνει «νὰ γίνῃ οὐράνιος θόλος»; Ὅπως θὰ ἔλεγε ἓνας ἀνθρώπος κάποιο τεχνίον καὶ χωρίσμα, ποῦ διαίρει δύο πράγματα μεταξύ των καὶ τὰ χωρίζει. Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῆς τὴν μεγάλην πειθαρχίαν τῶν στοιχείων τῆς φύσεως καὶ τὴν υπερβολικὴν δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ, λέγει, «καὶ ἔγινεν ἔτσι». Ἔδωκε μόνον ἐντολήν καὶ ἠκολούθησε κατόπιν ἡ πραγματοποίησις. «Κατεσκεύασε δηλαδὴ ὁ Θεὸς τὸν οὐράνιον θόλον, διαχωρίζων αὐτὰ τὰ ὕδατα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο κάτω ἀπὸ τὸν οὐράνιον θόλον, ἀπὸ τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω αὐτοῦ».⁷

²⁵ A Ἄφοῦ ἔγινε, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ οὐράνιος θόλος ἔδωσεν ἐντολήν ἄλλα μὲν ἀπὸ τὰ ὕδατα νὰ ρέουν κάτω ἀπὸ τὸν οὐράνιον θόλον, ἄλλα δὲ ἐπάνω ἀπὸ αὐτόν. Ἄλλα

6. Γενεσ. 1, 6.

7. Γενεσ. 1, 7.

τί είναι αὐτός ὁ οὐράνιος θόλος, θὰ ἔλεγε κανείς; Εἶναι πάγος, εἶναι ἀνεμοστρόβιλος ἢ καμμιὰ ἄλλη οὐσία; Κα-
νεὶς συνετός δὲν ἔμπορεῖ εὐκόλῃ νὰ ἰσχυρισθῆ τοῦτο. Ἄλ-
λά πρέπει μὲ μεγάλην ἐγνωμοσύνη νὰ διεκώμεθα αὐτά,
ποῦ λέγει ἡ Γραφή καὶ νὰ μὴ ἐρευνοῦμεν ὅσα ὑπερβαίνουν
τὴν φύσιν μας, ἀλλὰ μόνον τοῦτο νὰ γνωρίζωμεν καὶ νὰ
κἀμῶμεν κτῆμα μας, ὅτι δηλαδὴ μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυ-
ρίου ἐγένεν ὁ οὐράνιος θόλος διὰ νὰ χωρίσῃ τὰ ὕδατα καὶ
ἄλλα μὲν νὰ κροτῆ κάτω, ἄλλα δὲ νὰ ἔμπορῆ νὰ φέρῃ πά-
νω ἀπὸ τὴν ροχὴν του μετέωρα. «Καὶ ὠνόμασε, λέγει ὁ
Μωϋσῆς, ὁ Θεὸς τὸν οὐράνιον τοῦτον θόλον οὐρανόν». Β

Πρόσεχε, πῶς ἡ θεὰ Γραφή χρησιμοποιεῖ καὶ τώρα
τὴν αὐτὴν συνέπειαν. Ὅπως δηλαδὴ εἶπε χθές: «Νὰ γίνῃ
φῶς» καὶ ὅταν ἐγένε τὸ φῶς, τότε προσέθεσε: «Τοῦτο νὰ
διαχωρίσῃ τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκότος καὶ ἔτσι ὠνόμασε τὸ φῶς
ἡμέραν». Ἔτσι καὶ σήμερον εἶπε «νὰ γίνῃ οὐράνιος θόλος
ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων», ἔπειτα ὅπως ἀκριβῶς διὰ τὸ φῶς,
ἔτσι καὶ ἐδῶ μᾶς εἰδίδασκε τὴν ἀνάγκην τοῦ οὐρανοῦ θό-
λου «ὥστε νὰ διαχωρίσῃ, λέγει, τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὸ ὕδωρ».
Καὶ ὅταν τὴν χρησιμότητά του μᾶς ἐπαρουσίασε, τότε ὅ-
πως καὶ εἰς τὸ φῶς προσέθεσε τὸ ὄνομα, ἔτσι καὶ εἰς τὸν
οὐράνιον θόλον ἔδωκεν ὀνομασίαν καὶ ὠνόμασε, λέγει, τὸν
οὐράνιον τοῦτον θόλον οὐρανόν, αὐτὸν ποῦ βλέπομεν. C
Καὶ πῶς, λέγει, ἰσχυρίζονται μερικοὶ, ὅτι ἔχουν γίνῃ πολ-
λοὶ οὐρανοὶ; Λέγουν αὐτὰ χωρὶς νὰ τὰ διδαχθῶν ἀπὸ τὴν
θεῖαν Γραφήν, ἀλλὰ στηριζόμενοι εἰς προσωπικὰς τῶν
σκέψεις.

Διότι ὁ μακάριος Μωϋσῆς τίποτε περισσώτερον περὶ
αὐτῶν δὲν μᾶς διδάσκει. Διότι ἀφοῦ εἶπε: «Κατ' ἀρχὰς ὁ
Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» καὶ εἰδίδασκε
τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὅποιαν ἡ γῆ ἦτο ἀθέατος, καθόσον ἀκα-
λύπτετο ἀπὸ τὸ σκότος καὶ τὰ ὕδατα τῆς ἀθύσεως, μετὰ
ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ φωτός χρησιμοποιοῦν κάποιαν
τάξιν καὶ συνέπειαν λέγει: «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς νὰ γίνῃ ὁ οὐ-
ράνιος θόλος». D Ἀφοῦ εἰδίδασκε κατόπιν μὲ ἀκριβείαν τὴν
χρησιμότητα τοῦ οὐρανοῦ θόλου καὶ εἶπεν, διὰ νὰ διαχω-
ρίσῃ τὰ ὕδατα, αὐτὸν τὸν οὐράνιον θόλον, ποῦ χωρίζει τὰ
ὕδατα, τὸν ὠνόμασεν οὐρανόν. Ποῖος λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ
τόσον ὥραϊαν διδασκαλίαν θὰ ἀνεχθῆ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι
θέλωμεν νὰ ὀμιλοῦν ἐξ ἰδίας σκέψεως καὶ ἐπιχειροῦν νὰ λέ-
γουν περὶ πολλῶν οὐρανῶν ἀντιθέτως πρὸς τὴν θεῖαν Γρα-
φήν; Ἄλλ' ἰδοὺ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἀναπέμπων ὄμνον πρὸς
τὸν Θεὸν ἔλεγεν: «Ἵμνήσατε Αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρα-

νῶν». E Μὴ φοβηθῆς, ἀγαπητέ μου, μήτε νὰ πιστεύσῃς, ὅτι
εἰς τίνα σημεία ἡ Γραφή ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτήν. Μάθε
τὴν ἀλήθειαν ἐκείνων, ποῦ ἔχουν λεχθῆ, καὶ ἀφοῦ κἀμῆς
κτῆμα σου τὴν ἀκριβῆ τῆς διδασκαλίαν, κλείσει τὰ ὦτα
σου εἰς δαούς λέγουν τὰ ἀντίθετα πρὸς τὴν Γραφήν.

4. Μὲ πολλὴν προσοχὴν ἀκούσατε, τί θέλω νὰ σὰς εἴ-
πω, διὰ νὰ μὴ παρασύρεσθε ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ λέγουν ὅ,τι
θέλωμεν. 24 A Ὅλα τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀρχι-
κῶς εἶχον συνταχθῆ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Τούτο
ἔδει δύνανται νὰ παραδεχθῶν. Ἦνν ὀλίγα ἔτη ἀπὸ τὴν
Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ κάποιοι βασιλεῖς Πτολεμαῖος⁹ εἰδει-
ξε πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν βιβλίων καὶ
ἀφοῦ συνεκέντρωσε καὶ πολλὰ ἄλλα διαφορετικὰ βιβλία,
ἀντελήφθη ὅτι ἔπρεπε καὶ αὐτὰς τὰς βίβλους νὰ συλλέξῃ.
Ἀφοῦ μετεκάλυψε λοιπὸν μερικοὺς Ἰουδαίους,¹⁰ ποῦ ἐυρί-
σκοντο εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, παρήγγειλε νὰ μεταφράσων
τὰ βιβλία αὐτὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἔφερεν αὐ-
τὰ εἰς πέρας. Ἐπραγματοποιήθη αὐτὸ τὸ θεόπνευστον ἔρ-
γον, ὥστε ἔδει οἱ ἄνθρωποι, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν κατοί-
κων, νὰ ἀποκαμίζων τὴν ὠφέλειαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης
καὶ οὐ μόνον οἱ γνωρίζοντες τὴν ἑβραϊκὴν. B

Τὸ θαυμαστόν καὶ περίεργον εἶναι, ὅτι τὸ ἐνδιαφέρων
αὐτὸ ἐπέδειξεν οὐκ ἀποδοῦς τῆς θρησκείας τῶν Ἰ-
ουδαίων, ἀλλὰ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἑθνικῶν καὶ ἀντίθετος πρὸς
τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Αὐτὰ εἶναι λοιπὸν ἔδει ποῦ ὁ
Κύριός μας ἐπέτελεσε. Πάντοτε διὰ τὸν ἐχθρὸν αὐξάνουν
τὰ διδάγματα τῆς ἀληθείας.

Ἐξέθεσα αὐτὰ ἐνώπιόν σας οὐκ ἀπλῶς διὰ τὸν τύπον,
ἀλλὰ διὰ νὰ ἔμπορῆτε νὰ γνωρίζετε, ὅτι τὰ βιβλία τῆς
Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν εἶχον συνταχθῆ εἰς τὴν γλῶσσαν
μας, ἀλλὰ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν. Λέγουν λοιπὸν ὅσοι γνωρί-
ζουν καλῶς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, ὅτι ἡ λέξις οὐρανός
ἀπαντᾷ εἰς πληθυντικὸν ὀρίθμῳ παρ' Ἑβραίους C καὶ πα-
ραδέχονται αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ ὀμιλοῦν τὴν γλῶσσαν

9. Παλμ. 148, 4.

9. Τὸ κείμενον τῆς Π. Διαθήκης, τὸ ὅσαλον χρησιμοποιεῖ ὁ Χριστό-
στομος, εἶναι τὸ ἀντισηκτικόν, ἢ τοῦ ἑπεξεργαστοῦ τοῦ Λουκιανοῦ (+310).

10. Πρόκειται περὶ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Β' (285-246 π.Χ.) ἐπὶ τῆς
ἐποχῆς τοῦ ὁποῦ μεταφράσθη ἑλληνικῶς ἡ Πεντάτευχος ὑπὸ Ἑλληνιστῶν
Ἰουδαίων τῆ ὀνομαζομένης τῆς δευτέρου τῆς ἀξιοσημεριῆς ἐβραϊστῆς
φρασεῖας ἀπὸ τοῦ Φαλγέμου καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰουδαίου ἐν Ἱεροσόλυ-
μοῖς ἀρχιερέως Ἐλεαζάρου.

11. Πρόκειται περὶ τῶν Ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων.

τῶν Σύρων καὶ δὲν λέγει κανεὶς εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ὀ οὐρανός, ἀλλὰ οἱ οὐρανοὶ. Δι' αὐτὸ λοιπὸν λέγει εἶπει ἔτσι ὁ Δαυὶδ «οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν», ὅχι διότι εἶναι πολλοὶ οἱ οὐρανοί. Τίποτε τοιοῦτον δὲν μᾶς εἰδίδεξεν ὁ μακάριος Μωϋσῆς. Ἦτο συνήθεια εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων εἶναι νὰ ἀποδίδουν εἰς τὸ ἓνα πρᾶγμα ὄνομα πληθυντικῶς. Διότι ἐάν ἦσαν πολλοὶ οἱ οὐρανοὶ δὲν θὰ παρέλειπεν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ μᾶς διδάξῃ διὰ τῆς γλώσσης τοῦ μακαρίου τούτου προφήτου καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν ὑπολοίπων οὐρανῶν. **Δ**

Αὐτὰ σὰς παρακαλῶ νὰ γνωρίζετε, διὰ νὰ ἡμπορήτε νὰ ἀντιμετωπίζετε τοὺς αἰρετικούς, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ εἰσαγάγουν ἀντιθέτους πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διδασκαλίας καὶ μὲ ἀσφάλειαν νὰ γνωρίζετε τὴν δύναμιν τῶν κειμένων τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Δι' αὐτὸ καὶ συνεχῶς εὐρίσκασθε ἐδῶ καὶ ἡμεῖς συχνότερα σὰς διδάσκομεν, διὰ νὰ εἰσθε ἔτοιμοι νὰ ἀπαντᾶτε εἰς ὅποιονδήποτε σὰς ἐρωτᾷ.¹⁹ Ἀλλὰ ἅς ἐπανελάβωμεν εἰς τὴν συνέχειον τοῦ λόγου, ἐάν τὸ νομίζετε καλόν. **Ε** «Καὶ ὠνόμασεν ὁ Θεός, λέγει, τὸν οὐράνιον τούτον θάλασσαν οὐρανὸν καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι ἦτο ὠραῖον».

Ἐξέταξε πόση εἶναι ἡ ἀπλότης τῶν λόγων διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀνθρώπων. Ὅπως ἀκριβῶς εἶπε διὰ τὸ φῶς: «εἶδεν ὅτι ἦτο ὠραῖον», ἔτσι καὶ τώρα διὰ τὸν οὐρανόν, δηλαδὴ διὰ τὸν οὐράνιον θάλασσαν, λέγει: «Καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅτι ἦτο ὠραῖον». Μᾶς διδάσκει δι' αὐτοῦ τὴν ἀσύλληπτον ὠρακότητα αὐτοῦ. Ποίος δὲν ἐκπλήσσεται καὶ δὲν θαυμάζει, διότι διατηρεῖ μὲ τὴν πάροδον τόσο μακροῦ χρόνου τὴν ὠραιότητα του καὶ ὅσον ὁ καιρὸς προχωρεῖ τόσο περισσότερο αὐξάνει τὸ κάλλος του.²⁰ **Ζ** Τί καλύτερον ἄλλωστε θὰ ἡμπαροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ ἐκεῖνο, ποῦ ἐπήνεσεν ὁ Θεός; Ἄν ἡμεῖς, ὅταν βλέπωμεν ἐν τέλειον ἀνθρώπινον ἔργον, θαυμάζομεν τὸ σχῆμα, τὴν θέσιν, τὴν ὠραιότητα, τὴν ἀναλογίαν, τὸν ρυθμὸν καὶ πολλὰ ἄλλα, τὸ δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ, πᾶς θὰ ἡμπαρέσῃ κανεὶς νὰ ἐπαινεῖσθαι ἐπαξίως καὶ μάλιστα, ὅταν δέχεται καὶ τὸν ἐπαινον τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ;

Συνεπῶς τοῦτο λέγει λεχθῆ λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων καὶ θὰ ἴδῃς τὸν Θεὸν νὰ λέγῃ αὐτὸ διὰ κάθε

19. Α' Πέτρο. 8, 15.

18. Προφανῶς ὁ ἱερός Χρονολόγος, ἐννοεῖ, ὅτι αὐξάνει τὸ κάλλος τῆς φύσεως περισσότερο ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀπακαλύπτει τὰ μυστικά της καὶ συνεπῶς ἐπινοεῖ τὴν θαυμαστὴν τάξιν, ἀρμονίαν καὶ σκοπιμότητα τοῦ κόσμου.

δημιούργημα καὶ ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἀφαιρῇ τὴν τόλμην ἐκείνων, **Β** οἱ ὅποιοι ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ἀκονίζουσι τὴν γλῶσσαν τῶν ἐναντίων τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ καὶ λέγουσι, διὰ ποῖον σκοπὸν ἔγινε τοῦτο καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν ἔγινε τὸ ἄλλο. Ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐμποδίσῃ αὐτούς, ποῦ ἐπιχειροῦν νὰ λέγουν τέτοια πράγματα, λέγει, «Καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅτι ἦτο ὠραῖον».

Ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι εἶδεν ὁ Θεός καὶ ἐπήνεσεν, νὰ κατανοήσῃς τοῦτο ὅπως πρέπει καὶ ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν. Ὁ δημιουργὸς καὶ πρὶν δημιουργήσῃ, ἐγκοιμῶσε τὴν ὠραιότητα τοῦ δημιουργήματος, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡμεῖς εἴμεθα ἀνθρώποι καὶ ἔχομεν τὴν ἀδυναμίαν καὶ δὲν ἴτο δυνατόν διαφορετικὰ νὰ ἀκούσωμεν, δι' αὐτὸ ἔκαμε τὴν γλῶσσαν τοῦ μακαρίου προφήτου νὰ χρησιμοποίησῃ τὸν πλοῦτον τῶν λέξεων πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἀνθρώπων. **Ε**

5. Ὅταν λοιπὸν σηκώσῃς τὰ βλέμματα καὶ μετὰ θαυμασμοῦ ἀνεύξῃς τὴν ὠραιότητα τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μέγεθος καὶ τὴν χρησιμότητα, τότε νὰ ἀνατρέξῃς ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὸν δημιουργόν, ὅπως ἀκριβῶς κάποιος σοφὸς ἔλεγε: «Ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὠραιότητα τῶν δημιουργημάτων κατανοεῖται ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰκανότης τοῦ δημιουργοῦ».¹⁴ Σκέψου πόση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου σου ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τῆς δημιουργίας. Ὅποιος ἔχει διάθεσιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεόν, ἂν θέλῃ νὰ ἐξετάσῃ ἓνα-ἓνα ἀπὸ τὰ ὀρατὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ καὶ τί λέγω καθ' ἓνα ἐκ τῶν δημιουργηθέντων, ἐάν τὴν ἰδὴν του σωματικῆν διάπλασιν ἤθελε νὰ ἐξετάσῃ ἐπισταμένως, θὰ ἀντιληφθῇ ἀπὸ τὰ μικρὰ αὐτὰ στοιχεῖα τὴν ἀνεκράστων καὶ ἀπερίγραπτον δύναμιν τοῦ Θεοῦ. **Δ** Καὶ ἐάν τὰ ὀρατὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐπαρκῆ νὰ μᾶς ἀποδείξουν τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ δημιουργοῦ, ἂν ἔλθῃς εἰς τὰς ἀόρατους δυνάμεις Του, καὶ ἐάν στρέψῃς τὴν σκέψιν σου πρὸς τὰς στρατιάς τῶν Ἀγγέλων, τῶν Ἀρχαγγέλων, τῶν Ἄνω δυνάμεων, τῶν Θρόνων, τῶν Κυριοτήτων, τῶν Ἀρχῶν τῶν ἐξουσιῶν, τῶν Χερουθείμ, τῶν Σεραφείμ,¹⁵ ποίος νοῦς, ποίος λόγος θὰ ἐπαρκέσῃ διὰ νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν ἀνεκράστων μεγαλωσύνην τοῦ Θεοῦ; Ἐάν ὁ Δαυὶδ, ὁ μακάριος προφήτης, καθ' ὃν χρόνον ἐβλεπε τὴν ὠραιότητα τῆς δημι-

14. Σαρ. Σολ. 18, 5.

15. Εἰς τὰ ψευδοεπίγραφα ἔργα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ὁ ἀγγελικὸς κόσμος κατανέμεται εἰς τρεῖς τάξεις μὲ τρεῖς χοροὺς ἑκάστη κατὰ τὸ ἑξῆς σχῆμα: Σεραφείμ, Χερουθείμ, Θρόνοι — Κυριοτήτες, Δυνάμεις, Ἐξουσίαι — Ἀρχαί, Ἀγγελοὶ, Ἀρχαγγελοὶ.

ουργίας ἔλεγε: «Πόσον ἀξιοθαύμαστα εἶναι Κύριε τὰ ἔργα σου. Τὰ πάντα ἐδημιούργησες με σοφίαν»,¹⁶ ἄν ἄνθρωπος, ποῦ ἠξιώθη τόσο πνεύματος καὶ ἐγκώριζε τὰ φανερά καὶ τὰ κρυφὰ τῆς σοφίας ἔλεγε αὐτὰ, ἢ τί θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, ποῦ εἴμεθα χῶμα καὶ στάκτη καὶ ὀφειλομέν διαρκῶς νὰ κύπτωμεν τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν γῆν καὶ νὰ θαυμάζωμεν τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ κόσμου; Καὶ διατὶ ἀναφέρω τὸν προφήτην; Ὁ μακάριος Παῦλος, ἡ οὐρανομήκης ἐκείνη ψυχὴ, ὁ ὁποῖος περιβάλλεται με ἀνθρώπινον σώμα καὶ συναγωνίζεται με τὰς σαρκώτους δυνάμεις, ποῦ διαβίβει εἰς τὴν γῆν καὶ με τὴν προθυμίαν του κινεῖται εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅταν ἠχολήθη με ἓνα μέρος τῶν σχεδίων τοῦ Θεοῦ.²⁸ Α (τὸ σχετικὸν με τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Ἑλληνας καὶ πῶς οἱ μὲν πρῶτοι ἐξεδιώχθησαν, οἱ δὲ δεῦτεροι τὴν θέσιν ἐκείνων κατέλαβον), πλήρης ἀπορίας καὶ ἐκπλήξεως ἀνέκραξε λέγων: «Ἦ βάθος πλοῦτος καὶ σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ! Πόσον ἀνεξερεύνητα εἶναι αἱ κρίσεις του καὶ πόσον ἀνεξιχνίαστοι εἶναι αἱ ὁδοὶ του».¹⁷

Ἐδῶ εὐχαρίστως θὰ ἐρωτοῦσα ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι τολμοῦν νὰ ἐπεξεργάζωνται τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπιχειροῦν νὰ καταλύουν τὴν ἀξίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Ἄπο ποῦ προέρχεται ἡ ἀφροσύνη τῆς τόσο μεγάλης τόλμης σας; Β Ἄπο ποῖαν ἀπιστικῆς παρεσῆθητε εἰς τόσο μεγάλην παραφροσύνην; Διότι, ἄν ὁ τόσο σπουδαῖος καὶ μέγας Παῦλος ἰσχυρίζεται, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἡ οἰκονομία καὶ ἡ διοίκησις εἶναι ἀνεξερεύνητα καὶ δὲν εἴπεν, ὅτι εἶναι ἀκατανόητα, ἀλλὰ ἀνεξερεύνητα, ὥστε νὰ μὴ ἐπιβέχωνται ἔρευναν, καὶ ἄν ἀκόμη ἰσχυρίζεται, ὅτι καὶ οἱ ὁδοὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξιχνίαστοι καὶ δρόμους ὀνομάζει τὰς προσταγὰς καὶ τὰς ἐντολάς, τότε πῶς τολμάτε σεῖς νὰ ἐξετάζετε τὴν οὐσίαν τοῦ Μονογενοῦς Του Υἱοῦ καὶ νὰ μειώνετε, ὅσον δεδαίως ἠμπορεῖτε, τὴν ἀξίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;

Βλέπετε ἀγαπητοὶ μου, πόσον κακὸν εἶναι νὰ μὴ ἐξετάζετε με ἀκριβῆσαι τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. C Διότι ἄν αὐτοὶ ἐδέχοντο με εὐγνωμοσύνη τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ δὲν εἰσῆγαγον προσωπικὰς τῶν σκέψεις, δὲν θὰ ἐξετρέποντο εἰς τόσο ἀπιστικῆς.

16. Παλμ. 108, 24.
17. Ρωμ. 11, 58.

λά ἡμεῖς οὕτε τώρα θὰ παύσωμεν με προσοχὴν νὰ διδάσκωμεν εἰς αὐτοὺς τὴν θεῖαν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ νὰ φράσωμεν ὀλοοχερῶς τὴν ἀκοὴν μας εἰς τὰς καταστρεπτικὰς διδασκαλίαις τῶν ἀπίστων.

6. Ἀλλὰ δὲν γνωρίζω πῶς παρασυρθεῖς ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τοῦ λόγου πρὸς αὐτὰ, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν συνέχειαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο πρέπει πάλιν νὰ ἐπαναφέρω τὴν ὁμιλίαν εἰς τὰ προηγούμενα. «Καὶ ὀνόμασε, λέγει ὁ Μαῦσῆς, ὁ Θεὸς τὸν οὐράνιον τοῦτον θόλον οὐρανὸν D καὶ εἶδεν ὅτι ἦτο ὥραϊος καὶ ἔγινε θράβυ, καὶ ἔγινε πρῶτῃ, ἡμέρα δευτέρα». Ἄφου ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπήνεσε τὸ δημιούργημα, ἔδωκε τέλος εἰς τὴν δευτέραν ἡμέραν καὶ λέγει: «Καὶ ἔγινε θράβυ καὶ ἔγινε πρῶτῃ, ἡμέρα δευτέρα».

Εἶδες με πόσην σαφήνειαν μὰς διδάσκει ὀνομάζων τὸ μὲν τέλος τοῦ φωτὸς θράβυ, τὸ δὲ τέλος τῆς νυκτὸς πρῶτῃ καὶ ἔλαν αὐτὸν τὸν χρόνον ἡμέραν, ὥστε νὰ μὴ κάμνωμεν λάθος, ὅτε νὰ νομίζωμεν, ὅτι τὸ θράβυ εἶναι τέλος τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἀκριθῶς νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι τὸ μήκος καὶ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς νυκτὸς ἀποτελεῖ μίαν ἡμέραν; Καὶ τὸ μὲν θράβυ ὀρθῶς θὰ ὀνομάζετο τέλος τοῦ φωτὸς, E ὁ δὲ θράβυ, δηλαδὴ τὸ τέλος τῆς νυκτὸς ἀποκλήρωσις τῆς ἡμέρας. Διότι τοῦτο θέλει νὰ δηλώσῃ ἡ Ἁγία Γραφή λέγουσα: «Καὶ ἔγινε θράβυ καὶ ἔγινε πρῶτῃ, ἡμέρα δευτέρα». Ἰσως ἐμακρογορήσαμεν, χωρὶς νὰ τὸ θέλωμεν, διότι παρεσῆθημεν ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν λόγων, ὅπως ἀπὸ ὀρητικώτατον χειμαρρῶν. Καὶ εἴσατε σεῖς οἱ αἰτίοι ποῦ εὐχαρίστως ἀκούετε τοὺς λόγους μου, διότι, τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ διεγείρῃ τόσο πολὺ τὸν ὀμιλοῦντα καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς μεγαλύτεραν γονιμότητα σκέψων, ὅσον ἡ προθυμία τῶν ἀκρασιῶν. 29 Α Ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ ἀδιάφοροι καὶ ἀδρανεῖς ἀκρατοὶ κάμνουν πολὺ ὀκνηρὸν καὶ τὸν δεῖνόν ρήτορα.

Τοιοῦτοτρόπως σεῖς χάρις εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἄν ἀκόμη εἴμεθα ἀφωρότεροι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λίθους, εἴσατε ἱκανοὶ νὰ διεγείρετε τὴν ἀδιαφορίαν μας, νὰ ἀπομακρύνετε τὸν ὕπνον καὶ νὰ μὰς ἀναγκάσετε, νὰ σὰς εἴπωμεν κάτι χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον διὰ τὴν συγκρότησίν σας. Ἄφου λοιπὸν συμβαίνει νὰ εἴσατε τόσο θεοδιδασκτοὶ καὶ ἠμπορεῖτε κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον καὶ ἄλλους νὰ νοουθετήτε»,¹⁸

18. Ρωμ. 15, 14.

θά σάς παρακαλέσω περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν κατὰ τὸν χρόνον τῆς νηστείας νὰ φροντίζετε πολὺ διὰ τὴν κατὰ Θεὸν ἀρετὴν Β καὶ νὰ μὴ σὰς γίνῃ ἡ ἀμιλία ἐνοχλητικὴ, καθόσον καθημερινῶς συζητοῦμεν περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων. Διότι τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνω τὰ αὐτὰ πράγματα, δὲν εἶναι εἰς ἐμὲ βαρετόν. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ Παύλου, «εἰς σὰς δὲ παρέχουν ἀσφάλειαν».¹⁹

¹⁹ Ἐχει ἀνάγκην ἡ ψυχὴ μας, ἐπειδὴ εἶναι καθρὰ, συνεχοῦς ὑπομνήσεως. Καὶ ὅπως τὸ σῶμα μας καθημερινῶς ἔχει ἀνάγκην σωματικῆς τροφῆς, διὰ νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς ἀδυναμίαν καὶ μὲν ἀδρανές, καθ' ὅμοιον τρόπον λοιπὸν καὶ ἡ ψυχὴ μας ἔχει ἀνάγκην πνευματικῆς τροφῆς καὶ ἀρίστου τρόπου ζωῆς, ὥστε ἀφοῦ ἀσκηθῇ αὐτὴ εἰς τὸ ἀγαθὸν νὰ εἶναι κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον ἀτρωτος εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ κακοῦ. C

7. Καθημερινῶς λοιπὸν ἄς φροντίζωμεν διὰ τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ συνεχῶς νὰ ἐρευνῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἄς κάμωμεν ἔλεγχον τῶν ἑαυτῶν μας καὶ περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια ἐδέχθημεν καὶ περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια ἐδώσαμεν· τί χρῆσιμον εἴπομεν καὶ πάλιν τί ὠφέλιμον διὰ τῆς ἀκοῆς μας ἐφέραμεν εἰς τὴν ψυχὴν μας, καθὼς καὶ τί θλασθὲρὸν εἰς αὐτὴν ἐπιλοξενήσαμεν. Καὶ εἰς τὴν γλώσσαν μας ἄς θέσωμεν ἀρχὰς καὶ περιορισμούς, ὥστε προηγουμένως νὰ χωνεῖ τὰς λέξεις καὶ ἔτσι νὰ ὁμιλῇ. D Ἄς μορφώσωμεν τὸν νοῦν μας, ὥστε νὰ μὴ ἐκφράξῃ θλασθεράς ἀκρίβεις, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐκ τοῦ βῶ κόσμου εἰσέρχεται κάτι τέτοιο νὰ τὸ ἀπομακρύνῃ ὡς περιττὸν καὶ θλασθερὸν. Καὶ ἂν αὐτὸ γεννᾶται μέσα μας ταχέως νὰ τὸ ἀποδιώκωμεν μετὰ τὴν εὐσεθεὴ σκέψιν. Ἄς μὴ νομίζωμεν ἀκόμη, ὅτι ἡ νηστεία ὀλοκλήρου τῆς ἡμέρας ἐπαρκεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Ὁ φιλόδηρος Θεὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς ἀγνώμονας Ἰουδαίους διὰ τοῦ προφήτου: «Ὅταν ἐνηστεύετε ἐπὶ ἐβδομήκοντα ἡμέρας, μὴπως ἐπολλαπλασιάσαστε τὰς νηστείας σας πρὸς χάριν μου, καὶ ἔσταν ἐτρώγετε καὶ ἐπίνετε, δὲν εἰσθε σεις οἱ τρώγοντες καὶ οἱ πίνοντες; Τὰ εἶξῃ λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων· ἀπονέμετε πραγματικὴν δικαιοσύνην καὶ ἀσκεῖτε ἀγάπην καὶ εὐσπλαγχνίαν ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφόν του. E Μὴ καταπιέζετε πλέον χήραν καὶ ὄρφανόν, ξένον καὶ πτωχόν καὶ μὴ σκεφθῆτε κακὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σας ὃ εἰς κατὰ τοῦ ἄλλου».²⁰

19. Φίλιπ. 8, 1.
20. Ζαχαρ. 7, 5, 6, 9, 10.

Ἐάν λοιπὸν εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐκάθητο εἰς τὴν σκιάν καὶ ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης δὲν ὑπῆρχε κανένα κέρδος ἀπὸ τὴν νηστείαν μόνην, διότι δὲν εἶχαν κάμει ἔργα ἀγαθὰ καὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐκβάλουν ἀπὸ τὰς καρδίας των τὴν κακίαν πρὸς τὸν συνάνθρωπον, ποῖαν ἀπολογίαὶν θὰ παρουσιάσωμεν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ τοὺς ἄλλους περισσότερα καὶ προτρέπομεν ὄχι μόνον αὐτὰ νὰ κάμουν, ἀλλὰ νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ εὐεργετοῦν τοὺς ἐχθρούς; ²⁰ A

Καὶ τί λέγω, νὰ εὐεργετοῦν; Πρέπει ἀκόμη νὰ προσέωχωνται ὑπὲρ αὐτῶν καὶ νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν καὶ νὰ τὸν ἱκετεύουν διὰ τὴν προστασίαν αὐτῶν. Διότι αὐτὸ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως θὰ μᾶς εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὠφέλιμον καὶ θὰ μᾶς εἶναι μεγίστη ἐξόφλησις τῶν ἀμαρτημάτων, ἐάν συμπεριφερώμεθα ἔτσι πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐχθρεύονται».²¹

Καὶ ἐάν ἡ ἐντολὴ εἶναι μεγάλη καὶ δύσκολος, δὲν θὰ σοῦ φαῖνῃ καθόλου, ὅτι εἶναι μεγάλη καὶ δύσκολος, ἂν ἀντιληφθῆς τὴν ἀμοιδήν, ἡ ὅποια δίδεται εἰς ἐκείνους, ποῦ φέρουν εἰς πέρας τὴν ἐντολήν αὐτήν. Ποῖα εἶναι αὐτὴ ἡ ἀμοιδή; Ἐάν ἐκτελέσετε τὰ παραγγέλματα αὐτά, λέγει, θὰ γίνετε ὅμοιοι πρὸς τὸν Πατέρα σας, ποῦ κατοκεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς. B

Διὰ νὰ κάμῃ σαφέστερον τὸν λόγον του προσέθεσεν, διότι «καὶ αὐτὸς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον του διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ ὀρέχει διὰ τοὺς δικαίους καὶ τοὺς ἀδίκους».²²

Προσπάθησε λοιπὸν, λέγει, νὰ μιμῆσαι τὸν Θεὸν ὅσον εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατόν. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ὄχι μόνον χάριν τῶν δικαίων, ἀλλὰ καὶ χάριν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διαπράττουν τὸ κακόν. Καὶ τὴν ραγδαίαν ὄραξιν καὶ τὴν ἐπίσταν δὲν χορηγεῖ μόνον εἰς τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κακοὺς, ἔτσι καὶ σὺ. Ἐάν δὲν ἀγαπᾷς μόνον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι σὲ ἀγαποῦν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δικάκονται ἐναντι σοῦ ἐχθρῶς, τότε μιμῆσαι τὸν Κύριόν σου κατὰ δυνάμιν σου. C

Εἶδες, πῶς ἔφερεν εἰς τὴν ὑψηλοτάτην κορυφὴν ἐκείνον, ὃ ὅπως ἠμῶρεσε νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν; Μὴ σκέπτεσαι μόνον τὴν δυσκολίαν τῆς πράξεως, ἀλλὰ ἀναλογίσου προηγουμένως, πῶς τῆς πρόκειται νὰ ἀξιω-

21. Λουκ. 6, 27.
22. Ματθ. 5, 45.

θής. Καί τὸ θέμα τῆς τιμῆς, ἃς σοὺ κάμῃ ἀνάλαφρο τὸ δάρος καὶ τὴν ἐνόχλησιν. Καὶ δὲν χρωσταιεὶς εὐγνωμοσύνην, διότι εὐρίσκεις ἀφορμὴν νὰ σοὺ ἀνοίξουν αἱ θύραι τῆς παρηγορίας πρὸς τὸν Θεὸν μὲ τὴν εὐεργεσίαν πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ σοὺ ἀφορεθοῦν αἱ ἁμαρτίαι; Ἄλλὰ ἴσως ἐπιθυμῆς, νὰ ἀποκρούσης τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ ἀνταποδώσης τὰ ἴσα ἢ καὶ περισσότερα εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος σὲ ἐδολάψε. **Δ** Καὶ τί κέρδος ἔχεις ἀπὸ αὐτό, ὅταν, πλὴν τοῦ ὅτι δὲν ἔχεις κομιάν ὠφέλειαν, σοὺ ἀποδοθοῦν καὶ εὐθυναὶ δι' αὐτὸ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν τῆς Κρίσεως, διότι παρῶδες τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθέντας νόμους;

Ἐπεὶ μου λοιπὸν, ἂν κάποιος ἐπίγειος ἄρχων ἐθέσπιε τοιαῦτον νόμον, ὥστε νὰ ἐξυπηρετῇ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἡ παράσαςίς του νὰ συνεπάγεται θάνατον, δὲν θὰ ἐσπεύδῃ δλοὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου, διότι θὰ ἐφοβοῦντο τὸν σωματικὸν θάνατον; Πόσον μεγάλης κατηγορίας ἄξιον εἶναι! Διὰ μὲν τὸν σωματικὸν θάνατον, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ χωρὶς αὐτὸν (τὸν νόμον τοῦ ἀρχοντος) τὸ φυσικὸν χρέος ὁπωσδήποτε θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ, τὰ πάντα νὰ καταδεχώμεθα νὰ κάμωμεν, διὰ δὲ τὸν θάνατον, Ἐ θποῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρωμεν παρηγορίαν, νὰ φροντίζωμεν ὀλιγώτερον παρεμελοῦντες τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος ἐθεοπίσθη ἀπὸ τὸν Δεσπότην τῶν δλων;

Β. Ἄλλὰ ἐλησμένησα, ὅταν ἔλεγον αὐτὰ, ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπιθεικνύουν ἀγάπην οὔτε πρὸς ἄλλους τοὺς ἀγαποῦν. Ποῖος λοιπὸν θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν κόλασιν, ὅταν δὲν εἴμεθα μόνον μακρὰν ἐκείνης τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ δὲν κάμνωμεν οὔτε καὶ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα κάμνουν οἱ τελῶναι. «Διότι, ἂν ἀγαπήσετε μόνον ἐκεῖνους, πὸν ὁσὲ ἀγαποῦν, ποῖαν ἀνταμοιβὴν ἔχετε νὰ περιμένετε ἀπὸ τὸν Θεόν; Μήπως καὶ οἱ τελῶναι δὲν κάμνουν τὸ ἴδιον;»²³ **Α** Ὅταν λοιπὸν δὲν κάμνετε τοῦτο, ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας ἔχετε; Δι' αὐτὸ ὁσὲ παρακαλῶ, ἃς μὴ εἴμεθα ἀσπλαγχοὶ, ἀλλ' ἃς χαλῆνογαγγήσωμεν τὴν σκέψιν μας καὶ πρῶτον ἃς μάθωμεν νὰ νικῶμεν τὸν πλησίον μὲ τὴν ἀγάπην καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μακαρίου Παύλου ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβαίαν ἐκτίμησιν ὁ ἕνας νὰ θεωρῆ τὸν ἄλλον ἀνώτερον του.²⁴

²³ Ἄς μάθωμεν ἀκόμη νὰ μὴ ἀνεχώμεθα ἧττον, ἀλλὰ νὰ

23. Ματθ. 5, 46.

24. Ρωμ. 12, 10 καὶ Φίλιπ. 2, 8.

νικῶμεν καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανευώμεθα, ἀλλὰ νὰ ἐπιδεικνύωμεν μεγαλύτεραν καὶ θερμότεραν διάθεσιν πρὸς αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀγαποῦν. Διότι τοῦτο εἶναι τοῦ κατ' ἐξοχὴν συνέχει καὶ διατηρεῖ τὴν ζωὴν ἡμῶν καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρομεν ἀπὸ τὰ ζῷα καὶ τὰ θηρία, κατὰ τὸ ὅτι δηλαδὴ ἡμποροῦμεν, **Β** ἂν βέλωμεν νὰ τηρησωμεν τὴν ἀρμόζουσαν τάξιν καὶ νὰ ἐπιδείξωμεν μεγάλην κατανόησιν πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας.

Ἐπειτα ἃς συνηθίσωμεν νὰ πιέζωμεν τὴν κακὴν σκέψιν καὶ νὰ δομάζωμεν τὸ ἀτίθησσον αὐτὸ θηρίον, δηλαδὴ τὴν ὀργὴν καὶ νὰ προβάλλωμεν εἰς τὴν ψυχὴν μας τὴν ἀγωνίαν τῆς φοβερᾶς κρίσεως καὶ νὰ διδάσκωμεν αὐτήν, ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ μεγάλα ἀγαθὰ, ἂν ἡμπορέσῃ νὰ συμφιλιωθῇ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς. Ἄν δὲ ἐξακολουθῇ νὰ φιλονικῇ, θὰ τιμωρηθῇ πολὺ. Καὶ δὲν πρέπει νὰ σπαταλῶμεν τὸν χρόνον ἄνευ λόγου, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν καὶ κάθε ὥραν νὰ προβάλλωμεν ἐνώπιόν μας τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου καὶ νὰ σκεπτόμεθα, ποῖα πράξεις ἡμποροῦν νὰ μᾶς δώσουν παρηγορίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ποῖοι προετοιμάζουν τὴν τιμωρίαν μας. **С**

Καὶ ἂν κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν βασανίζωμεν αὐτὰ μὲ τὴν σκέψιν μας θὰ ὑπερισχύσωμεν τῶν παθῶν μας, θὰ καταστειλῶμεν τὰ σκιρτήματα τῆς σαρκὸς μας καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ βίου Παύλου θὰ νεκρωσωμεν «ἐτι γήνιν εἶναι μέσα μας, δηλαδὴ τὴν πορνείαν, τὴν σαρκικὴν ἀκαθαρσίαν, τὸ πάθος, τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν, τὸν θυμὸν, τὴν πλεονεξίαν, τὴν ματαιοδοξίαν καὶ τὸν φθόνον».²⁵ Ἄν ὡς πρὸς αὐτὰ τὰ πάθη νεκρωθῶμεν, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ δροῦν μέσα μας, τότε θὰ ἡμπορέσωμεν νὰ δεχθῶμεν τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος, ὁ ὁποῖος εἶναι «ἡ ἀγάπη, ἡ χαρὰ, ἡ εἰρήνη, ἡ μακροθυμία, ἡ καλωσύνη, ἡ πίστις, ἡ ἀγαθότης, ἡ ἐγκράτεια».²⁶ **Δ**

Αὐτὴ ἃς εἶναι ἡ διαφορά τοῦ Χριστιανοῦ ἀπὸ τὸν ἄπιστον. Αὐτὰ ἃς εἶναι τὰ γνωρίσματά μας καὶ ἃς μὴ καμαρώνωμεν μόνον μὲ τὸ ὄνομα Χριστιανὸν οὔτε νὰ ὑπερηφανευώμεθα διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, καὶ περισσότερον ἀκόμη ποτὲ ἃς μὴ μεγαλοφρονήσωμεν καὶ ἂν ἀκόμη ἀποκτῆσωμεν, ὅσα ἀνωτέρω ἀπρηθίμησα. Περισσότερον τότε πρέπει νὰ εἴμεθα ταπεινώφρονες. «Ὅταν κάμετε ὅλα αὐτὰ,

25. Κολοσ. 3, 5-7.

26. Γαλάτ. 5, 22.

λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, τότε νὰ εἶπτε, ὅτι εἴμεθα ἀνάξιοι δοῦλοι»³⁷

Ἐάν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μεριμνῶμεν καὶ φροντίζομεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ μεγάλας ὠφελείας νὰ ἀποκομίσωμεν καὶ τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν νὰ ἀποφύγωμεν καὶ διδάσκαλοι νὰ γίνωμεν τῶν συμπερόντων εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς παρακολουθοῦν. Ἐἴται ἀφοῦ μὲ συνέπειαν διανύσωμεν τὴν παροῦσαν ζωὴν, θὰ ἀξιοθῶμεν νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ εἰς τὸ μέλλον τὴν φιλαυθροπρίαν, τὴν ὁποίαν εἶθε δοῦναι νὰ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὅποιον καὶ τὸν Πατέρα Αὐτοῦ ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

³⁷ Λουκ. 17, 10.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

**32 Α ΚΑΙ ΕΙΔΕΝ Ο ΘΕΟΣ ἄς ΣΥΚΕΝΤΡΩΘΗ ΤΟ ΓΑΡΦ
ΠΟΥ ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ ΕΙΣ ἘΝΑ ΤΟΠΟΝ,
ΚΑΙ ἄς ΦΑΝῆ Ἡ ΣΗΡΑ.**

1. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἄς παραθέσωμεν καὶ σήμερον συμπόσιον λόγων ἐκ τῶν τοῦ μακαρίου Μωϋσέως ἐνώπιόν σας καὶ ἄς ἐξετάσωμεν μὲ ἀκρίβειαν, ὅσα ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν.

Ἐάν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀνασκάπτουν τὴν γῆν, ποῦ κρύπτεται χρυσόν, ὅταν ἴδουν σημεῖα ποῦ περιέχουν τεμάχια, δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ ἐκεῖ παρὰ μόνον ἀφοῦ ἐρευνήσων καλά καὶ κατέλθουν εἰς τὸ βάθος B διὰ νὰ ἀντλήσωσιν ἀπὸ ἐκεῖ πολὺν πλοῦτον, πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐρευνῶμεν διὰ τεμάχια χρυσοῦ, ἀλλὰ ἐλπίζομεν νὰ εὐρωμεν ἀμύθητον θησαυρόν, καθημερινῶς νὰ ἀνιχνεύωμεν αὐτόν, διὰ νὰ ἐπιπλέθωμεν εἰς τὴν κατοικίαν μας, ἀφοῦ ἀντλήσωμεν ἀπὸ ἐκεῖ μεγάλου πνευματικόν πλοῦτον.

Ἄλλωστε ὁ αἰσθητὸς πλοῦτος παλλάκις δημιουργεῖ κινδύνους εἰς τὸν κτήτορά του καὶ ἐναντι τῶν κινδύνων αὐτῶν, ἀφοῦ παράσχη ὀλιγοχρόνιον εὐχαρίστησιν ἐξουμιζεται δλόκληρος, C διότι ἐπετέθησαν ἢ σκοφάνται ἢ λησται ἢ διαρρηκται ἢ κρυφίως αἱ ὑπρέται τὸν ὑπεξήρεσαν καὶ ἐβραπέτευσαν. Ὅμως ἐδῶ τίποτε τοιοῦτον δὲν χωρεῖ, διότι εἶναι ἀνακαίρετος ὁ πνευματικὸς αὐτὸς θησαυρὸς καὶ ὅταν τοποθετηθῆ εἰς τὸ θησαυροφυλάκιο τῆς διακείας μας γίνεται ἀπρόσβλητος εἰς κάθε κακὴν ἐνέργειαν, ἐκτὸς ἐάν ἡμεῖς ἐξ ἀμελείας δώσωμεν τὴν δυνατότητα εἰς ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς τὸν ἀφαιρέσῃ.

Διότι ὁ ἐχθρὸς μας, δηλαδὴ ὁ διάβολος, ὅταν ἴδῃ συγκεντρωμένον πνευματικόν πλοῦτον, καταλαμβάνεται ἀπὸ μανίαν καὶ ἀκονίζει τοὺς ὀδόντας του καὶ διαρκῶς ἀγρυπνεῖ, ὥστε νὰ εὕρῃ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ κάτι ἀπὸ ὅσα ἡμεῖς ἔχομεν. D Καὶ δὲν ὑπάρχει κατάλληλος εὐκαιρία δι' ἐκείνον παρὰ μόνον ἡ ἀμελεία μας. Διὰ τοῦτο πρέπει διαρκῶς νὰ ἀγρυπνῶμεν καὶ νὰ φράσω-

μεν εις αὐτὸν τὰς εἰσοδούς. Διότι, ἐὰν μᾶς ἴδῃ σώφρονος καὶ διαρκῶς ἀγρύπνου, κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἐπίθεσίν του, θὰ ἀπέλθῃ κατόπιν ἐντροπισκόμενος, διότι ἀσκόπως ἐπιχειρεῖ, καθόσον γνωρίζει, ὅτι δὲν ἔχει κανὲν κέρδος, ὅταν ἡμεῖς ἔχωμεν ἰσχυρὰν φρουράν.

Ἀφοῦ λοιπὸν γνωρίζομεν, ὅτι ὅλη ἡ ζωὴ μας εἶναι καθῆκον ἀγωνιστικῆς προσπάθειας, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς ἐξοπλιζόμεθα, Ἐὖωδὸν ὁ ἐχθρὸς νὰ εἶναι ἀπέναντί μας καὶ διαρκῶς μᾶς κατοπτρεῖ, ὥστε οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν λόγῳ ναθρότητος νὰ τοῦ δώσωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ μᾶς ἐπιτεθῇ. Δὲν βλέπετε τοὺς πλουσίους, ὅταν ἀναμένουν ἐφοδὸν τῶν ἐχθρῶν, πάσῃ φροντίδι λαμβάνουν διὰ τὴν φρούρησιν τῶν ἄλλοι μὲν κλείοντες μὲ θύρας καὶ μοχλοῦς παρέχουν κάθε ἀσφάλειαν, ἄλλοι δὲ κρύπτουν τοὺς θησαυροὺς μέσα εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ ἀπαφύγουν τὴν προσοχὴν τῶν ἐχθρῶν; ³³ Α.

Κατὰ τὸν αὐτὸν λοιπὸν τρόπον πρέπει καὶ ἡμεῖς, ἀφοῦ συναθροίσωμεν τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς, νὰ τὸν φυλάσωμεν μὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ νὰ μὴ τὸν ἐκθέσωμεν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου. Ἀπεναντίας πρέπει νὰ ἀποκρύπτωμεν αὐτὸν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς διανοίας μας καὶ νὰ κλείωμεν τὰς εἰσοδούς εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐποφθαλμιᾷ νὰ τὸν κλέψῃ, ἵνα δυνηθῶμεν, ἀφοῦ φυλάξωμεν αὐτὸν ἀπρόσβλητον, ὅταν φύγωμεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, νὰ ἔχωμεν μερικὰ ἐφόδια διὰ τὴν ἀποδημίαν μας ἀπὸ ἐδῶ.

Ὅσοι εὐρίσκονται εἰς ξένην γῆν, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἀπὸ πολὺν καιρὸν σιγᾶ-σργὰ προσπαθοῦν καὶ ἐπείγονται νὰ συγκεντρώσωσιν ὅλα τὰ ἐφόδια, ὅσα θὰ ἐπαρκέσωσιν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς πορείας, ὥστε νὰ μὴ παραδοθῶν, ἢ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῶν, εἰς τὴν πείναν. Κατ' ἀκολουθίαν λοιπὸν, ἀφοῦ καὶ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα ἐδῶ ὡς εἰς ξένην χώραν, (ὅλοι θεοβαίως εἴμεθα ξένοι καὶ προσωρινοί) πρέπει νὰ εἴμεθα προσηκτικοὶ ἐδῶ καὶ νὰ ἀποταμιεύωμεν τὰ ἐφόδια τῆς πνευματικῆς ἀρετῆς ὥστε, ὅταν ὁ Κύριος προστάξῃ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας, νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι. Καὶ ἄλλα μὲν ἐκ τῶν ἐφοδίων νὰ φέρωμεν μαζί μας, ἄλλα δὲ ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἔχωμεν ἀποστείλει. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῶν ἀγαθῶν. Ὅσα δηλαδὴ ἀκριβῶς συγκεντρώσωμεν ἐκ τῶν προτέρων διὰ τῆς ἐκτελέσεως ἀγαθῶν πράξεων, ὅταν φθάσωσιν πρῶ-

1. Ὁ ἱερός Κρυσοστόμος θεωρεῖ μόνον τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου τὴν πέραν τοῦ τάφου, δηλαδὴ τὴν μέλλουσαν καὶ προσηκόντη τὴν κερδοσύναν.

τύτερα ἀπὸ ἡμᾶς ἐκεῖ, Ἐ ἀνοίγουν πρὸς χάριν μας τὰς θύρας τῆς παρησίας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ προσηκιάζουσιν τὴν εἰσοδὸν μας, ὥστε μὲ κάθε εὐκοίλιαν νὰ εἰσέλθωμεν καὶ νὰ εὐρωμεν μεγάλην ἀγάπην πρὸ τοῦ Κυρίου.

2. Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῆς, ἀγαπητέ μου, ὅτι ἔτσι γίνονται αὐτὰ, σκέψου, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπειθῶς κάμνει ἐλεημοσύνην καὶ ἐδῶ ζῆ συνεχῶς μὲ ἀγαθὴν συνείδησιν καὶ ἐκεῖ ὅταν μεταθῆ, εὐρίσκει ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ μεγάλην φιλανθρωπίαν καὶ μαζί μὲ ἄλλους θὰ ἀκούσῃ τὰ εὐτυχῆ ἐκεῖνα λόγια: «Ἐλθετε σεις, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἡ ὁποία ἔχει ἑτοίμασθῆ δι' ἑσᾶς πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ἐ Διότι ἐπέειπασα καὶ μοῦ ἐδώσατε νὰ φάγω.»

Τὸ ἴδιον πράγμα θεοβαίως συμβαίνει καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς. Ἐτσι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς τὰς ἐκτενεῖς προσευχάς. Διότι, ὅταν δυνηθῶμεν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, νὰ ἀπαπλύνωμεν μὲ τὴν ἐξομολόγησιν τὰ ἁμαρτήματά μας καὶ νὰ λάβωμεν συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Κύριον, θὰ ἀπέλθωμεν ἐκεῖ καθαροὶ ἐξ ἁμαρτιῶν καὶ μεγάλο θάρος θὰ ἀποκτήσωμεν. Δὲν εἶναι θεοβαίως ποτὲ δυνατόν νὰ εὐρὴ κανεὶς κατὰ τὸν ὑπόλοιπον ἐκεῖ χρόνον παρηγορίαν, ἀφοῦ δὲν ἀπηλλάγη ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά του εἰς τὸν παρόντα βίον. «Διότι εἰς τὸν Ἄδην λέγει ὁ Ψαλμῶδός ποῖος θὰ ἐξομολογηθῇ τὰ ἁμαρτήματά του εἰς Ζεῖ;» Ἐ Καὶ φυσικὰ. Αὐτὸς ἐδῶ εἶναι ὁ καιρὸς τῆς καλλιέργειας τῶν ἀγῶν καὶ τῶν προσπαθειῶν καὶ τῆς πάλης. Ἐκεῖνος εἶναι ὁ καιρὸς τῶν στεφάνων καὶ τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν βραβείων.

Ἐς ἀγωνισθῶμεν λοιπὸν καθόσον χρόνον εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον, ὥστε τὸν καιρὸν κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ληφθῆ ὁ στέφανος καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῶν κόπων νὰ μὴ εἴμεθα ἀπὸ τοὺς ἐντροπισκόμενους, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μὲ παρησίαν θὰ δεχθῶν εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν στέφανον. ³⁴ Α.

Δὲν λέγω αὐτὰ τυχαίως ὅτι ἀσκόπως πρὸς ὅσας θέλω νὰ ἐνθυμηθῆτε καθημερινῶς τὰς ἀγαθὰς πράξεις ἔτσι ἂν εἴσατε τέλειοι καὶ ἀλοκληρωμένοι καὶ λάμπετε διὰ τοῦ ἐναρέτου βίου σας, θὰ γίνετε ἀμειπτοὶ καὶ ἀκέραιοι, γνήσια τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ φαητὴ εἰς τὸν κόσμον ὡς φωστῆρες παρέχοντες ὑπόδειγμα ζωῆς πρὸς ἑπαινὸν μας κατὰ τὴν

2. Ματθ. 25, 34-35.

3. Ψαλμ. 6, 6.

ἡμέραν τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ὠφελῆτε διὰ τῆς παρουσίας σας ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι σὰς συναναστρέφονται καὶ θὰ μετέχουν τῆς πνευματικῆς σας πνοῆς καὶ τῆς ἐναρέτου ζωῆς σας ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι συμμετέχουν εἰς τὰς συζητήσεις σας.

Β Ὅπως ἀκριδῶς ἡ συναναστροφή μετὰ τῶν κακῶν συνήθως δάλλπει τοὺς μετέγοντας αὐτῆς, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ θεοῦ Παύλου: «Αἱ κακαὶ συναναστρόφαι καταστρέφου τὰ χρηστὰ ἤθη». Κατ' ἀνάλογον τρόπον καὶ ἡ συναναστροφή τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων παρέχει μεγίστην ὠφέλειαν εἰς ὅσους συναναστρέφονται τοὺς ἀγαθοὺς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ φιλόφρωντος Κύριός μας ἐπέτρεψε νὰ εἶναι ἀναμιγνύμενοι οἱ ἐνάρετοι μετὰ τοὺς κακοὺς, διὰ νὰ κερδίζουσι κατὰ ἀπό τὴν συναναστροφήν αὐτὴν καὶ νὰ μὴ παραμένουσι διαρκῶς εἰς τὴν κακίαν, ἀλλὰ δεχόμενοι συνεχῶς τὴν θέαν τῶν ἐναρέτων ὡς ὑπόμνησιν τοῦ καθήκοντος, νὰ ἀποκομίσουσι μεγαλύτεραν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν συναναστροφήν αὐτὴν. Διότι εἶναι τόσοσ μεγάλη ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἀκόμη, οἱ ὅποιοι δὲν ἀκοῦν τὴν ἀρετὴν, πόσῳ πολὺ νὰ τὴν σέβωνται καὶ νὰ τὴν ἐπαινοῦν. Ὁ καθ' ἑαυτὸν πάλιν τρόπος καὶ ἡ κακία συνεχῶς δάλλεται μετὰ κατηγαρίας ἐκ μέρους ἐκεῖνων, ποὺ μετέρχονται αὐτὴν. Κατὰ συνέπειαν εἶναι εἰς ὅλους φανερὰ καὶ πασιγνωστος καὶ δὲν θὰ εὐρῆ ἐκόλως ἄνθρωπον νὰ καυχᾶται δι' αὐτὴν.

Καὶ τὸ περίεργον εἶναι, ὅτι πολλακίς διὰ τῆς γλώσσης κακίζουσι ὅσα ἐπιχειροῦν διὰ τῶν ἔργων νὰ κάμωσι. Ἔτσι θέλουσι νὰ ἀποφύγουσι τὴν προσοχὴν τῶν πολλῶν. Χαρακτηριστικὸν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν γεννοισφορῶνως ἐξεδήλωσε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, εἶναι ὅτι ἔδωκεν εἰς τὸν καθέναν μας ὡς ἀδέκαστον κριτήριον τὴν συνείδησιν, ἡ ὁποία κάμνει ἀσφαλῆ διάγνωσιν τῶν καλῶν καὶ τῶν μὴ καλῶν.

Δ Κατ' ἐξοχὴν μάλιστα αὐτὴ ἡ συνείδησις θὰ δυνηθῆ νὰ μᾶς στερήσῃ κάθε ἀπαλογίας, διότι δὲν ὑποπίπτουσι εἰς ἁμαρτήματα λόγῳ ἀγνοίας, ἀλλὰ λόγῳ νωθρότητος τῆς ψυχῆς καὶ ἀμελείας τῆς ἀρετῆς.

3. Αὐτὰς τὰς σκέψεις ἀνά πάσαν στιγμὴν ἀνακινουῦντες μέσα μας θὰ φροντίσωμεν περὶ τῆς σωτηρίας μας, διὰ νὰ μὴ προξενήσωμεν μεγίστας ζημίας εἰς τοὺς ἑαυτοὺς

4. Α' Κορινθ. 15, 88.

μας, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου.

Ἄλλὰ ἀρκετὰ εἰσαγωγικῶς εἴπομεν. Ἄς ἀκούσωμεν τώρα, ἐὰν νομίζετε καλόν, ποῖα πράγματα θέλει καὶ σήμερον νὰ μᾶς διδάξῃ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τῆς γλώσσης τοῦ Μωϋσέως. Καὶ εἶπε, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ Θεός, «νὰ συγκεντρωθῆ τὸ ὕδωρ, τὸ ὅποιον εὐρίσκειται κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς ἓνα τόπον, καὶ νὰ ἐμφανισθῆ ἡ ξηρὰ καὶ ἐγίενεν ἔτσι». 5

Παρακολούθησε, ἀγαπητὴ μου, ἐδῶ τὴν ἀρίστην τάξιν καὶ συνέπειαν. Ἀποῦ δηλαδὴ εἶπε κατ' ἀρχάς, ὅτι ἡ γῆ ἦτο ἀθέατος καὶ ἀδιαμόρφωτος καὶ ἐκαλύπτετο ἀπὸ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ σκότος, ἔπειτα τὴν δευτέραν ἡμέραν ἀποῦ διέταξε νὰ γίνῃ ὁ οὐράνιος θόλος, ἐχώρισε τὰ ὕδατα καὶ ἀνώμασε τὸν οὐράνιον θόλον οὐρανόν. Τώρα πάλιν μᾶς διδάσκει, ὅτι κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν διέταξεν δια τὰ ὕδατα, τὰ ὅποια ἦσαν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν, 33 Ἀ ἀποῦ συγκεντρωθῶν εἰς ἓνα τόπον, νὰ δημιουργήσωσι χώραν καὶ νὰ ἐμφανισθῆ ἡ ξηρὰ. Καὶ ἔτσι ἐγίενεν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὰ πάντα ἐκαλύπτετο ἀπὸ ὕδατα διατάσσει δλον τὸ ὕδωρ νὰ συναθροισθῆ εἰς ἓνα τόπον, διὰ νὰ φανῆ τοιοῦτοτρόπως ἡ ξηρὰ. Σκέψου, πῶς μᾶς παρουσιάζει σιγὰ - σιγὰ τὴν διακόσμησιν καὶ τὴν ὠραιότητα αὐτῆς. Καὶ ἐγίενεν ἔτσι, λέγει. Πῶς; Ὅπως διέταξεν ὁ Κύριος. Εἶπε μόνον καὶ ἠκολούθησε τὸ ἔργον. Αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ Θεοῦ, νὰ κατευθύνῃ δηλαδὴ τὰ δημιουργήματα του συμφῶνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν του. Καὶ συνεκεντρώσασαν, λέγει, τὰ ὕδατα, τὰ ὅποια ἦσαν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν εἰς ἰδιαπέρους τόπους καὶ ἀνεφάνη ἡ ξηρὰ.

Β Ὅπως ἀκριδῶς περὶ τοῦ φωτός ἐνῶ ἦτο παυτοῦ σκότος, διέταξε νὰ παραχθῆ τὸ φῶς καὶ προέβη εἰς διαχωρισμὸν τοῦ φωτός ἀπὸ τοῦ σκότους, ὥστε τὸ μὲν φῶς ἀπένευμε διὰ κλήρου εἰς τὴν ἡμέραν, τὸ δὲ σκότος εἰς τὴν νύκτα καὶ εἰς τὰ ὕδατα πάλιν, ἀποῦ ἐδημιούργησε τὸν οὐράνιον θόλον, διέταξεν ἄλλα μὲν νὰ καταλάβουσι τὸν ἄνω χῶρον, ἄλλα δὲ νὰ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸν οὐράνιον θόλον. Τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα τὰ ὕδατα, τὰ ὅποια εὐρίσκονται κάτω τοῦ οὐρανίου θόλου διατάσσει, νὰ συρρεύσουσι εἰς ἓνα τόπον, διὰ νὰ φανῆ ἡ ξηρὰ καὶ τότε νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν τὸ ἀνάλογον ὄνομα, ὅπως συνέβη μετὰ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος. Συγκεντρώσασαν λοιπὸν, λέγει ὁ Μωϋσῆς, τὰ ὕδατα

5. Γέν. 1, 9.

εις τούς τόπους των και ἐφάνη ἡ ξηρὰ και ὠνόμασεν ὁ Θεὸς αὐτὴν γῆν. **Σ** Εἶδες, ἀγαπητέ μου, πῶς, ἐνῷ ἴτο ἀθάτατος και ἀδαιμόφοτος, ὡσάν νά ἐκαλύπτετο μέ παραπέτοσμα, ἀφοῦ τὴν ἀπεγύμνωσε ἀπὸ τὰ ὕδατα, ὡς θὰ ἐλέγομεν, προέβαλεν ἐνώπιόν μας τὴν προηγουμένην ὄψιν της και τῆς ἔβωσε τὸ κατάλληλον ὄνομα; Καὶ τὸ σύνολον, λέγει, τῶν ὕδατων ὠνόμασε θαλάσσας, ὥστε και τὰ ὕδατα νά λάθουν τὸ ὄνομά των. Καὶ διπῶς ὁ ἄριστος τεχνίτης, ποῦ μέ τὴν τέχνην του κατασκευάζει κάποιο πρᾶγμα, δὲν δίδει εἰς τοῦτο ὄνομα προτοῦ τὸ ἀλοκληρώσῃ, **Δ** ἔτσι και ὁ φιλόσοφος Κύριος δὲν ἀποδίδει ὀνομασίαν εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως μέχρις ὅτου μέ τὴν ἐντολήν του τοποθετήσῃ αὐτὰ εἰς τὴν θέσιν των. Ἐπειτα λοιπὸν και ἡ γῆ ἔλαβε τὸ ὄνομά της και ὠλοκληρώσε τὴν μορφήν της και τὰ ὕδατα πάλιν ἀφοῦ συγκεντρώθησαν ἠξιώθησαν τῆς ὀνομασίας των.

Ἐνόμασε λοιπὸν, λέγει ὁ Μωϋσῆς, τὸ σύνολον τῶν ὀδάτων θαλάσσας και κατόπιν προσέθεσε «και εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι ἦταν ὠραῖον». Ἐπειδὴ θεβαίως ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶναι ἀδύνατος νά ἐπαινήσῃ ἐπαξίως τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, σπεύδει ἡ Ἁγία Γραφή και μᾶς διδάσκει τὸν ἔπαινον Αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ.

4. Ὄταν λοιπὸν πληροφορηθῆς, ὅτι και εἰς αὐτὸν τὸν Δημιουργὸν τὰ πλάσματά Του ἐφάνησαν ὠραία, **Ε** περισσότερο μὲν θὰ αἰσθάνεσαι πρὸς αὐτὰ θαυμασμόν, δὲν θὰ δύνασαι ὅμως νά προσθέσῃς μεγαλύτερον ἔπαινον και περισσώτερα ἐγκώμια. Τοιοῦτος λοιπὸν εἶναι ὁ Κύριος και τόσον σπουδαία τὰ δημιουργήματά Του, ὥστε νά μὴ ἐπιδέχονται οὔτε τὸν ἔπαινον μας. Ἄλλωστε πῶς θὰ δυνηθῇ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις νά ἐπαινήσῃ ἢ νά ἐξιμνήσῃ κατ' ἀξίαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ κάποτε; ³⁶ **Α** Βλέπε λοιπὸν μετὰ θαυμασμοῦ τὴν ἀπειρον σοφίαν τοῦ καλλιτέχνου Θεοῦ, ἢ ὅποια συνάγεται ἀπὸ τὰ δημιουργήματά Του.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐφανέρωσεν ἐνώπιόν μας τὴν ὄψιν τῆς γῆς, ἐν συνεχείᾳ μέ τὴν ἐντολήν του χαρίζει εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάλογον ὠραιότητα και ἐξωραίζει τὴν μορφήν της μέ ποικιλίαν βλαστήσεως. Καὶ εἶπεν, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ Θεός: «**Α**ς βλαστήσῃ ἡ γῆ χόρτον χλωρὸν ποῦ θὰ παράγῃ σπῶρον συμφώνως πρὸς τὸ εἶδος του και ὅμοιον και καρποφόρον δένδρον ποῦ θὰ παράγῃ καρπὸν, τοῦ ὁποῖου ὁ σπῶρος θὰ εἶναι ἐντὸς αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὸ εἶδος του ἐπὶ τῆς γῆς».⁷

6. Γεν. 1, 11.

Τί δηλοῖνει και ἐγένετο οὕτως; «Ἐβωσεν ἐντολήν, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ Κύριος, και ἀμέσως ἡ γῆ ὡς τίκτουσα γυνὴ ἀκόσμησε τὸν εαυτὸν της **Β** διὰ τῆς ποικιλίας τῆς βλαστήσεως. Καὶ ἔβγαλε, λέγει, ἡ γῆ χόρτον χλωρὸν, τὸ ὁποῖον θὰ παράγῃ σπῶρον συμφώνως πρὸς τὸ εἶδος του και ὅμοιον και καρποφόρον δένδρον τὸ ὁποῖον θὰ παράγῃ καρπὸν, τοῦ ὁποῖου ὁ σπῶρος θὰ εἶναι ἐντὸς αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὸ εἶδος του ἐπὶ τῆς γῆς». Ἀντιλαμβάνεσθε ἔδῶ, ἀγαπητέ μου, πῶς διὰ τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου συνετελέσθησαν τὰ πάντα εἰς τὴν γῆν. Δὲν εἰργάσθη κανεὶς ἀνθρώπος, οὔτε ἀροτρον, οὔτε ζεύξις βοδῶν, οὔτε καμία ἄλλη μέριμνα ἐλήφθη δι' αὐτὴν, ἀλλὰ μόλις ἡ γῆ ἤκουσε τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως παρήγαγε τὰ ἀγαθὰ της. Ἐξ αὐτοῦ πληροφορούμεθα, ὅτι και τώρα τὴν καρποφορίαν τῆς γῆς δὲν μᾶς χαρίζει οὔτε ἡ φροντίς τῶν γεωργῶν, **Σ** οὔτε ὁ κόπος και ὁ ὑπόλοιπος κόματος αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸ ὄλων αὐτῶν μᾶς χαρίζει τὰ ἀγαθὰ ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια ἀρχικῶς ἐδόθη πρὸς τὴν γῆν.

Ἄλλωστε θέλουσα νά διορθώσῃ ἡ Ἁγία Γραφή τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν ἀνθρώπων μᾶς διηγείται μέ ἀκριβείαν ὅλα γενικῶς και κατὰ σειρὰν τὰ δημιουργήματα. Ἐτσι προσπαθεῖ νά ἐμποδίσῃ τὰς ἀνοησίας τῶν σκέψων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ καρποφορία τῆς γῆς ἀφίεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλίου. Μάλιστα μερικοὶ ἐπιχειροῦν νά ἀποδώσουν (τὴν καρποφορίαν τῆς γῆς εἰς τὴν δύναμιν) μερικῶν ἀστέρων. Δι' αὐτὸ μᾶς διδάσκει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅτι πρὸ τῆς δημιουργίας τῶν στοιχείων τούτων τῆς φύσεως, **Δ** δηλαδὴ τοῦ ἡλίου και τῶν ἀστέρων ἡ γῆ ὑποχωροῦσα εἰς τὸν λόγον και τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ παράγει τὴν βλάστησιν της, χωρὶς νά ζητήσῃ τὴν σύμπραξιν κανενός. Ἦτο ἀρκετὴ ἐναντι ὄλων τῶν ἄλλων ἡ ἐντολή, ἢ ὅποια ἔλεγε: «**Ν**ὰ βλαστήσῃ ἡ γῆ χόρτον χλωρὸν». Ἀκολουθοῦντες λοιπὸν κατὰ γράμμα τὴν Ἁγίαν Γραφήν ποτὲ νά μὴ ἀνεχώμεθα αὐτοῦς, οἱ ὁποῖοι λέγουσιν ὅτι ὑπαγορεύει ἡ περίστασις.⁸

Διότι ὅσον και ἂν ἐργασθοῦν οἱ ἄνθρωποι και ἂν ἔχουν τὴν βοήθειαν τῶν ἀλόγων ζώων και ἂν πολὺ φροντίζουν τοὺς ἀγρούς των και ἂν πνέουν εὐνοϊκοὶ ἄνεμοι και ὅλα τὰ ἄλλα ἂν συντρέχουν, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ, ὅλα εἶναι χαμένα και μάταια και οὐδεμίαν ὠφέ-

7. Γεν. 1, 12.

8. Ὁ ἱερὸς Κωνσταντῖνος χρησιμοποιεῖ κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν γραμματιολογικὴν μέθοδον, ἐνίοτε ἕως και τὴν ἀλληγορικὴν.

λειαν ἀπακαμίζει (τις) ἐκ τῶν πολλῶν κόπων καὶ καμάτων, χωρὶς νὰ τεθῆ ἡ βία χεὶρ πρὸς τελείαν καρποφορίαν τῶν ἐπιχειρουμένων.

Ποῖος δὲν θὰ ἐκπλάγῃ καὶ δὲν θὰ θαυμάσῃ ἀντιλαμβάνόμενος πῶς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ «νὰ βλαστήσῃ ἡ γῆ χλωρὸν χόρτον» κατήλθεν εἰς τὰ σπλάγγνα αὐτῆς καὶ ὡσὰν μὲ θαυμασιὸν πέπλον ἐστόλισεν τὴν ὄψιν τῆς μετ' ὅσῃν ποικίλαν ἀθέων; Καὶ δύναται τώρα νὰ ἴδῃ κανεὶς πλήρῃ τὴν γῆν, ³⁷ ἢ ἡ ὅποια προηγουμένως ἦτο ἀδιαμόρφωτος νὰ λαμβάνῃ τὴν μεγάλην ὀραϊότητα, ὥστε νὰ συναγωνίζεται σχεδὸν τὸν οὐρανόν. Ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνος ὀστερα ἀπὸ ἀλίγον στολιάζεται μετ' ἡμῶν τὴν ποικίλιαν τῶν ἀστέρων, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ γῆ ἐξωραίσθη μετ' ἡμῶν τὴν ποικίλιαν τῶν ἀνθέων τῶσον πολὺ, ὥστε καὶ τὸν Δημιουργόν τῆς νὰ παρακινήσῃ εἰς ἔπαινον: «Διότι εἶδε, λέγει, ὁ Θεός, ὅτι ἦτο ὀραῖον».

5. Εἶδες, πῶς ἡ Ἁγία Γραφή παρουσιάζει τὸν Δημιουργόν νὰ ἐπαινῆ καθεὶν ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του, διὰ νὰ διδάσκονται ἐκ τούτου οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ ἀνατρέχουν πρὸς τὸν Δημιουργόν μέσω τῶν δημιουργημάτων; Διότι, ἂν τὰ δημιουργήματα, ποὺ ἔχουν τὴν τελειότητα, ὑπερέχουν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπαινήσῃ αὐτὰ ἐπαφίως, ³⁸ ἢ τί θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἐπιτηρεῖ τὸν Δημιουργόν; «Καὶ εἶδε, λέγει, ὁ Θεός, ὅτι εἶναι ὀραῖον καὶ ἐγένεθ' ἡμέρα πρώτη, ἡμέρα τρίτη».

Βλέπεις, πῶς διὰ τῆς συνεχείας τῆς διδασκαλίας θέλει νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὸν νοῦν μας τὴν δύναμιν τῶν λεγομένων; Διότι ἐπιτετεῖ νὰ ἐπιτηρεῖ, ὅτι ἐγένεθ' ἡμέρα τρίτη. Ἄλλὰ βλέπεις πῶς δι' ἑκάστην ἡμέραν ἐπαναλαμβάνεται. Καὶ ἐγένεθ' ἡμέρα πρώτη, ἡμέρα τρίτη. Καὶ αὐτὸ ὄχι ἀπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ συγχέωμεν τὴν τάξιν καὶ νὰ μὴ νομίζωμεν, ὅτι, ὅταν νυκτῶν, τελειώνει ἡ ἡμέρα.

Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἡ μὲν ἑσπέρα εἶναι τὸ τέλος τοῦ φωτός καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς νυκτός, ³⁹ ἢ δὲ πρώτη εἶναι τὸ τέλος τῆς νυκτός καὶ ἡ ἀνακλήρωσις τῆς ἡμέρας. Αὐτὸ λοιπὸν ἐπιθυμοῦμε νὰ μᾶς διδάξῃ ὁ μακάριος Μωϋσῆς, ὅταν λέγῃ: «Καὶ ἐγένεθ' ἡμέρα πρώτη, ἡμέρα τρίτη». Μὴ παραξενεύσασαι, ἀγαπητέ μου, ποὺ πολλάκις καὶ συνεχῶς ἐπαναλαμβάνεται τὰ αὐτὰ λόγια ἡ Ἁγία Γραφή.

Διότι, ἂν παρὰ τὴν διαρκῆ ἐπανάληψιν οἱ πρακτικῶς ἀπαιτούμενοι ἀπὸ τὴν πλάνην Ἰουδαίου, οἱ ὅποιοι ἔχουν πεπωρωμένην καρδίαν, προσπαθοῦν νὰ φιλονικῶν καὶ νομίζουσιν, ὅτι τὸ ἄρα εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπομένης ἡμέρας, ἀπατῶν-

ταὶ καὶ παραλογίζονται καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ κῶνται ὑπὸ τὴν σκιάν, ἐνῷ ἡ ἀλήθεια ἐγίνει εἰς ὄλους φανερά, καὶ φωτίζονται μετ' ὁ λυχνάρι, ⁴⁰ ἢ ἐνῷ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης στέλλει παντοῦ τὰς ἀκτῖνας του. Ἐάν λοιπὸν δὲν ἔκαμνε τῶσον μακρὰν καὶ σαφῆ διδασκαλίαν, ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν φιλονικίαν τῶν ἀγνοούντων; Ἄλλὰ ἐκεῖνοι μὲν ἄς ἀνοίξουν τὴν ἀνομιάν τῆς ἀφροσύνης των, ἡμεῖς δὲ, οἱ ὅποιοι ἠξιώθημεν νὰ δεχθῶμεν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, ἄς ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἄς ἀκολουθῶμεν πιστῶς τὰς ὑποδείξεις τῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἄς ἐναποθέσωμεν εἰς τὰ ταμεία τῆς διανοίας μας τὰς ὑγιεῖς διδασκαλίας καὶ μοξί μετ' ἡμῶν φρουρήσῃ αὐτῶν, ἄς λαμβάνωμεν μεγάλην πρόνοιαν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ ἄς ἀποφεύγωμεν ὅσα βλάβουσι τὴν ψυχικὴν μας ὑγείαν ⁴¹ καὶ ἄς ἀπέχωμεν ἀπὸ ὅσα αὐτὰ, ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ τὰ δηλητηριώδη φάρμακα.

Εἶναι πράγματι πολὺ μεγαλύτερα αὐτὴ ἡ βλάβη καὶ τῶσον μεγαλύτερα, ὅσον ἡ ψυχὴ εἶναι ἄνωτέρα τοῦ σώματος. Διότι ἐκεῖνα μὲν τὰ φάρμακα προκαλοῦν τὸν σωματικόν θάνατον· ἐκεῖνα δὲ, τὰ ὅποια βλάπτουν τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς, μᾶς προκαλοῦν τὸν αἰώνιον θάνατον. Καὶ ποῖα εἶναι αὐτὰ, τὰ ὅποια μᾶς βλάπτουν; Πολλὰ καὶ ποικίλα· ἰδιαίτερος δὲ τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι συγκινουῦνται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν. ⁴² ἢ καὶ δὲν γνωρίζουν νὰ περὶφρονοῦν αὐτήν. Τοῦτο εἶναι αἰτία πολλῶν συμφορῶν μας καὶ ἐάν ἔχωμεν πνευματικὸν πλοῦτον μᾶς ἀφαιρεῖ αὐτὸν καὶ μᾶς στρεῖ τῆς ἐξ αὐτοῦ ὀφελείας. Τί θὰ ἠμποροῦσε λοιπὸν νὰ γίνῃ περισσότερον καταστρεπτικόν ἀπὸ αὐτὴν τὴν βλάβην, ἢ ὅποια κάμνει νὰ πετοῦν μέσα ἀπὸ τὰ χεῖρα μας καὶ ὅσα νομίζομεν, ὅτι κατέχομεν;

«Τοιοῦτοτρόπως ἐκεῖνος ὁ Φαρισαῖος ἀπεδείχθη ἀναξιώτερος ἀπὸ τὸν τελώνην», ⁴³ διότι δὲν ἠπόρσε νὰ συγκρατήσῃ τὴν γλώσσαν του, ἀλλὰ δι' αὐτῆς ὡσὺν διὰ μέσου κάποιας θυρίδος διέρρευσε πάντα τὰ πλοῦτά Του. Τῶσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ κενοδοξία.

6. Εἰπέ μου λοιπὸν, ⁴⁴ ἢ διὰ ποῖαν αἰτίαν καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν τῶσον πολὺ συγκινήσῃ διὰ τὸν ἀνθρώπινον ἔπαινον; Δὲν γνωρίζεις, ὅτι ὅπως ἡ ακιὰ καὶ ὁ ὑπάρχῃ κάτι ἀκάμῃ ἐυτελέστερον ἀπὸ αὐτήν, ἔτσι ὁ ἀνθρώπινος ἔπαινος διαχέεται εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐξαφανίζεται; Ἄλλωστε καὶ

9. Λουκ. 18, 14.

ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀσταθῆς καὶ εὐμετάβλητος καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι ἄλλοτε μὲν ἐπαινοῦν, ἄλλοτε δὲ κατηγοροῦν τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Τοῦτο ὁμως οὐδέποτε συμβαίνει εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. Ἄς μὴ ἐλμεθα λοιπὸν ἀνόητοι καὶ ἄς μὴ ἐξαπατῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀσκόπως καὶ ματαίως. Καὶ ἂν κάμνωμεν κάτι ἀγαθόν, χωρὶς νὰ προβαίνομεν εἰς αὐτὸ μόνον διὰ νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου μας καὶ νὰ γίνωμεν γνώριμοι μόνον εἰς Ἐκεῖνον, Ἐάντε μισοῦμεν τὸν κόπον καὶ ἀποστεροῦμεν τὸν ἑαυτὸν μας ἐκ τοῦ καρποῦ, τὸν ὁποῖον ἀπὸ ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ λάβωμεν. Διότι ὁποῖος κάμνει κάτι ἀγαθὸν διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, εἶναι δυνατόν νὰ ἀπολαύσῃ αὐτήν, δυνατόν ὁμως καὶ νὰ μὴ τὴν ἀπολαύσῃ.

Διότι πολλάκις δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτήν, ἔστω καὶ ἂν κάμῃ τὰ πάντα δι' αὐτήν. Καὶ ἂν πάλιν ἐπιτύχῃ ἢ ἀποτύχῃ εἰς τὴν προσπάθειαν ἀποκτήσεως ἀνθρωπίνης δόξης, ἔχει ἤδη λάβει ἐπαρκῆ ἀμοιβὴν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ δὲν θὰ λάβῃ ἐκεῖ δι' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν καρμίου ἀνταπόδοσιν. Διὰ ποῖον λόγον; Διότι προηγουμένως ἐστέρησε τὸν ἑαυτὸν τοῦ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ Κριτοῦ, μὲ τὸ νὰ προτιμήσῃ τὴν παρούσαν ζωὴν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Δικαίου Δικαστοῦ. Ἄν πάλιν προβαίνομεν εἰς κάποιαν πνευματικὴν ἐνέργειαν Δ' δι' αὐτὸν μόνον τὸν σκοπὸν, ὥστε νὰ ἀρέσωμεν μόνον εἰς Ἐκεῖνον τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου τὰ πάντα εἶναι γυμνά καὶ φανερά, καὶ ὁ θησαυρὸς μας παραμένει ἀδαπάνητος, καὶ ἡ ἀμοιβὴ μας ἀκεραία καὶ ἡ χρηστὴ ἐλπίς αὐτῶν μας παρέχει μεγάλην παρηγορίαν καὶ ἔκτος τοῦ ὅτι μέσα εἰς τὸ ταμεῖον, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς δύναται νὰ κλέψῃ, φυλάσσεται ἐκεῖνη ἡ ἀμοιβὴ μας, ἀκολουθεῖ ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων.

Διότι τότε μὲ ἀφθονίαν ἀπολαύομεν τῆς δόξης, ὅταν τὴν περιφρονῶμεν, ὅταν δὲν τὴν ἐπιζητοῦμεν, ὅταν δὲν τὴν ἐπιδιώκωμεν. Καὶ διὰτὶ ἀπαρεῖς, ἂν αὐτὸ συμβαίῃ εἰς ὁσους ἀσχολοῦνται μὲ τὰς πνευματικὰς ἀναζητήσεις, Ἐσπου θεδαίως οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν περιφρονοῦν ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι συγκινοῦνται ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια καὶ παραδέχονται αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἐπιζητοῦν τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν καὶ θὰ συναντήσῃ νὰ περιγελῶνται ἀπὸ ἄλλους, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν τὴν κενοδοξίαν;

Τί λοιπὸν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι περισσότερο ἄθλιον ἀπὸ ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦμεθα μὲ τὰ πνευματικὰ ζη-

τήματα, ἐάν πρόκειται καθ' ὁμοίον τρόπον μὲ αὐτοὺς νὰ ἰστάμεθα μὲ ἀνοκτὸν τὸ στόμα εἰς τὰς ζητωκραυγὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ μὴ ἀρκοῦμεθα εἰς τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔπαινον;

Ὅπως καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Αὐτὸς δὲ ὁ ἀληθινὰ γνήσιος Ἰουδαῖος θὰ λάβῃ τὸν ἔπαινον τοῦ ³⁹ Α' ὁχι ἐκ μέρους ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν»⁴⁰.

Δὲν βλέπεις, ἀγαπητέ μου, καὶ εἰς τὰς ἵπποδρομίας πῶς οἱ ἀνοβάται τῶν ἵππων, ἐνῶ ὁ καθημένος λαὸς ἀπευθύνει ἀπείρους εὐφημίας, δὲν στρέφουν τὴν προσοχὴν των πρὸς αὐτὸν, οὔτε χαίρονται τὴν εὐχαρίστησιν ἢ ὁποῖα προέρχεται ἀπὸ τὴν εὐφημίαν αὐτοῦ; βλέπουν μόνον πρὸς τὸν βασιλέα, ὁ ὁποῖος κάθεται εἰς τὸ μέσον καὶ, ἐνῶ προσέχουν μόνον εἰς τὸ νεῦμα ἐκεῖνου, παραδέχονται ἄλλους τοὺς θεατὰς καὶ τότε μόνον ὑπερηφανεύονται, ὅταν ὁ βασιλεὺς στεφανώσῃ αὐτούς.

Αὐτοὺς λοιπὸν καὶ σὺ μιμούμενος μὴ ἀσκολῆσαι πολὺ μὲ τὰς ζητωκραυγὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ μὴ κάμινε τὸ καλὸν δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν Β' ἀλλὰ νὰ περιμένῃς τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαίου Κριτοῦ καὶ μὲ ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν πρὸς τὸ θέλημα Του νὰ οργανώῃς ἄλλην σου τὴν ζωὴν εἰς τρόπον, ὥστε καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν νὰ τρέφῃσαι μὲ χρηστὰς ἐλπίδας καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ ἀπολαύσῃς τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶπε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποῖου καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνίκει δόξα, δυνάμις καὶ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΚΤΗ

Ο ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ· ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΦΩΤΙΣΤΕΡΕΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΤΟΙΣ ΟΥΡΑΝΟΙΣ ΔΙΑ ΦΩΤΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΓΗΣ, ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΧΑΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΥΚΤΑ ΚΑΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΤΑΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΔΙΑ ΝΑ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΥΝ ΤΑΣ ΕΠΟΧΑΣ ΚΑΙ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΤΗ (Γέν. 1, 14).

1. Ἐπιθυμῶ νά ἀσχοληθῶ μέ τήν συνήθη διδασκαλίαν καί διατάξω καί ὀπισθοχωρῶ. Διότι κάποιο νέφος στενοχωρίας ἀφοῦ ἐπαρουσιάσθη προεκάλεσε σύγχυσιν καί ταραχήν εἰς τόν νοῦν μου· **Δ** καί μάλλον ὄχι μόνον νέφος στενοχωρίας, ἀλλά καί ὄργης καί δέν γνωρίζω, τί νά κάμω. Εὐρίσκομαι εἰς ἀμηχανίαν. Διότι, ὅταν σκέπτομαι, ὅτι μόλις διὰ μίαν στιγμήν ὑπεισηλθεν ὁ διάβολος, ἐλησημονήσατε ὅλην ἐκείνην τήν συνεχῆ διδασκαλίαν καί τήν καθημερινήν παραινῶν καί ἐσπεύσατε νά παρακολουθήσετε ὅλοι σας τήν σατανικήν ἐκείνην πομπήν τῆς Ἱπποδρομίας· μέ ποίαν προθυμίαν θά δυνῆθῶ πάλιν νά ἀρχίσω νέαν διδασκαλίαν, ἐνῶ ὅλα τά προηγούμενα τόσον ταχέως ἐλησημονήθησαν;

Ἐκείνο μάλιστα, τό ὁποῖον ἐπιτείνει τήν στενοχωρίαν μου καί ἐξάπτει τήν ὄργην μου περισσότερο, εἶναι **Ε** ὅτι μαζί μέ τās συμβουλās μου ἀπεδάλατε ἀπό τās ψυχάς σας καί τόν σεβασμόν πρὸς τήν ἁγίαν τεσσαρακοστήν καί ἐτοί παρεδώσατε τοὺς ἑαυτοὺς σας εἰς τὰ δίκτυα τοῦ διαβόλου. Πῶς θά ἠμπορέση κανεὶς καί ἂν ἀκόμη ἔχει λιθίνην ψυχὴν νά ἀνεχθῆ μέ ἡραμίαν τήν τόσον μεγάλην ἀδιαφορίαν σας; Ἐντρέπομαι, πιστεύσατέ με, καί κοκκινίζω, ὅταν βλέπω ὅτι ματαίως κοπιᾶζομεν καί εἰς τοὺς βράχους σπεύρομεν τῶν σπάρων.

Ἄλλὰ δι' ἐμέ θεοαίως, εἴτε ἀκούετε αὐτά, τὰ ὁποῖα λέγονται, εἴτε ὄχι, ὁ μισθός εἶναι ἀκέραιος. Διότι ἕκαστα κάθε τι, τό ὁποῖον ἐξηγοῦμαι ἀπό ἐμέ. Καί τὰ χρήματα δένεμα καί συμβουλās ἔδωσα. Φοβοῦμαι λοιπόν καί ἀγωνιῶ, ⁴⁰ **Α** μήπως δι' αὐτό ἀκριδῶς γίνω ἐγὼ αἴτιος, νά κατηγορηθῆτε περισσότερο, διότι ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, καίτοι γνωρίζει τό θέλημα τοῦ κυρίου του, δέν τό ἔκτε-

λεῖ θά δεχθῆ πολλές μαστιγώσεις.¹ Καί δέν ἠμπορεῖ κανεὶς ἐξ ὑμῶν νά ἐπικαλεσθῆ ἀγνοίαν, ὅταν ἡμεῖς καθημερινῶς τὰ ἴδια πράγματα διδάσκωμεν καί ὑποδεκνύωμεν τās παγίδας τοῦ διαβόλου καί τήν μεγάλην εὐκολίαν τῆς ἀρετῆς, ἐάν θέλωμεν νά εἰμεθα ἀγρυπνοί.

Ἡ δέν γνωρίζετε, ὅτι ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι τόσον πολὺ ἀδιαφοροῦν διὰ τήν σωτηρίαν των καί ἂν κάποτε ἐρχονται ἐδῶ καί ἄλλοτε παραδίδονται εἰς τὰ δίκτυα τοῦ διαβόλου, τοὺς παραβάλλει ἡ Ἅγία Γραφή πρὸς σκύλους; «Ἄνθρωπος, λέγουσιν οἱ παροιμίαι, ὁ ὁποῖος ἀπομακρύνεται ἀπό τās ἁμαρτίας του καί ἐπιστρέφει πάλιν εἰς αὐτās ὁμοιάζει μέ σκύλον, **Β** ὁ ὁποῖος ἐπανερχεται εἰς τοὺς ἐμέτους του».² Βλέπετε μέ ποῖον ὁμοιάζουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐσπεύσαν πρὸς τό παράνομον ἐκεῖνο θέαμα; Δέν ἠκούσατε τόν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει: «Καθένας, ποῦ ἀκούει αὐτοὺς τοὺς λόγους μου καί δέν τοὺς ἐφαρμόζει, εἶναι ὅμοιος μέ ἀνόητον ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἔκτισε τήν οἰκίαν του εἰς τήν ἄμμον καί ἤλθαν τὰ ποτάμια καί ἐρύωσαν οἱ ἀνεμοὶ καί ἐπέπεσαν μέ ὄρυθν εἰς τήν οἰκίαν ἐκείνην καί κατέρρευσε καί ἡ πτωσίς, τῆς ἦτο τελεία».³ Καί ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐσπεύσαν εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἱπποδρόμου εἶναι χειρότεροι ἀπό αὐτόν, διότι ἡ οἰκία ἐκείνου κατέρρευσε, ἀφοῦ ὑπέμεινε τήν προσβολήν. **Γ** Καί ἀνέφερε τοὺς ποταμούς καί τοὺς ἀνεμούς ὄχι διὰ νά μάς ὑποδηλώσῃ τό πλῆθος τῶν υδάτων καί τήν οφοδρότητα τῶν ἀνέμων, ἀλλά τήν μεγάλην ὀρμητικότητα τῶν πειρασμῶν. Ἄνεφερεν ἀκόμη τήν κατάρρευσιν τῆς οἰκίας ὄχι διὰ νά νομίσωμεν, ὅτι πρόκειται περὶ αἰσθητῆς οἰκίας, διότι ὁ λόγος περὶ τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποῖα ὑπὸκύπτει εἰς τήν προσβολήν τῶν κακῶν καί δέν δύναται νά ἀντισταθῆ. Ἐναντίον σας οὔτε ἀνεμος ἐπνευσεν, οὔτε ποταμοὶ ὄρμησαν. Ἄλλα ἐπνευσεν ἐλαφρὰ μόνον αἶρα τοῦ διαβόλου καί ὅλους σας ἀνέτρεψε.

Τί χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπερισκεψίαν ἠδύνατο νά ὑπάρξῃ; Εἰπέ μου, ποῖα ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς νηστείας καί ποῖον τό κέρδος ἀπὸ τῆν ἐδῶ συγκέντρωσιν μας; Ποῖος δέν θά ἐστέναξε δι' ἐσῆς καί δέν θά μάς ἐλλειπολόγη; **Δ** Θά ἐστέναξε μέν δι' ἐσῆς, διότι ὅλα γενικῶς ὅσα συνεκentrώσατε, διασκορπίσατε ἐξ αἰτίας ἐνὸς καί ἠνοήσατε τās θύρας τοῦ νοῦ σας εἰς τόν πονηρὸν δαίμονα, ὥστε καί νά

1. Λουκ. 12, 47.
2. Παροιμ. 26, 11.
3. Ματθ. 7, 26-27.

εισέλθῃ καὶ πολὺ εὐκόλως νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῶν ψυχῶν σας ὄλον τὸν πνευματικὸν πλοῦτον. Καὶ θὰ μᾶς ἐλπειολόγῃ εὐλόγως, διότι ὁμιλοῦμεν ματαίως εἰς νεκρὰς ἀκοὰς καὶ ὀφιστάμεθα καθημερινῶς τὸσπν ζημίαν μὲ τὸ νὰ σπείρωμεν μὲν, ἀλλὰ νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ δρέψωμεν τοὺς καρποὺς τῶν κόπων μας. Μήπως ἐπιδιώκωμεν νὰ διωλῶμεν, διὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν ἀπλῶς τὴν ἀκοήν σας ἢ διότι ἐπιθυμοῦμεν τὸν ἔπαιμόν σας; Ἐάν δὲν πρόκειται τίποτε νὰ ὠφελῆθῃτε ἀπὸ τὰς ὁμιλίαις μας, εἶναι προτιμότερον λοιπὸν νὰ σιωπήσωμεν. Ἐ Δὲν θέλω νὰ σᾶς κατακρίνω περισσότερον.

Διότι, ὅπως ὁ ἔμπορος, ὅταν συγκεντρώσῃ πολὺ φορτίον καὶ φορτώσῃ μὲ πολλὸν πλοῦτον τὸ πλοῖον, ἐκπάσῃ δὲ μεγάλη καταιγὶς καὶ ὑπερισχύσῃ ἡ ἀρμηκτότης τῶν ἀνέμων, ὥστε τὸ σκάφος νὰ θυθῆθῃ μὲ ὄλον τὸν ἀνδρα, γίνεται ἀξιολύπητον θέσμα ἐνώπιον ὄλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐμφανίζεται γυμνὸς καὶ καταντῆ πάμπτωχος, ἐνῷ ἦτο πάμπλουτος, 41 Ἄ τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ διάβολος εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ὅσως ὠδήγησεν. Διότι, ἀφοῦ εἶρε πλήρες τὸ πλοῖον μεγάλου πνευματικοῦ πλοῦτου καὶ εἶδεν ἀμύθητον θησαυρὸν, τὸν ὁποῖον καταρθώσατε νὰ συγκεντρώσατε καὶ ἀπὸ τὴν ἀσκρανίαν τῆς υἱετίας καὶ ἀπὸ τὴν συνεχῆ διδασκαλίαν, ἔρριψε τὸν ἀνώφελον ἐκείνον καὶ ἐπιβλαβὴ ἀνταγωνισμὸν τῶν ἵππων ὡσάν καταιγίδα καὶ σᾶς ἐγύμνωσεν ἐξ ὄλων τῶν ἀγαθῶν.

2. Γνωρίζω, ὅτι κόμω αὐστηρὰν κριτικὴν, ἀλλὰ, παρακαλῶ, συγχωρήσατέ με. Ἔτσι ἐκδηλώνεται ἡ πνευμένη ψυχὴ. Δὲν λέγω αὐτὰ ἀπὸ ἔχθρον, ἔ ἀλλὰ ἀπὸ ἐνδιαφέρον καὶ ψυχικὴν στοργὴν. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ περιορίσω ὀλίγον τὴν αὐστηρότητα, διότι ἡμπόδισα τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κακοῦ, θέλω νὰ σᾶς ὠδηγήσω εἰς αἰσιοδοξίαν, ὥστε νὰ μὴ ἀπελπισθῆτε, ὅτε νὰ ἀποκάμετε, διότι δὲν συμβαίνει ἐδῶ ὅτι συμβαίνει εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα. Ἐκεῖ δὲν εἶναι δυνατόν, ὅταν κανεὶς καταπέσῃ ἀπὸ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν, νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ πάλιν εὐθὺς ἀμέσως. Ἐδῶ δὲ μὴ μὲ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, ἐάν θέλωμεν μόνον νὰ καταδικάσωμεν τὰ ὅσα ἤδη ἔχομεν πράξει καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου νὰ σταματήσωμεν τὴν κωθρότητά μας, δυνάμεθα ταχέως νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν προηγουμένην κατάστασιν τοῦ πνευματικοῦ πλοῦτου. Ἐ Διότι τοιοῦτος εἶναι ὁ Κύριός μας καὶ τὸσπον μεγαλόψυχος καὶ μεγαλόδωρος. Καὶ διὰ τοῦ προφήτου λέγει: «Δὲν θέλω ἀσφαλῶς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἕως ὅτου ἐπιστρέ-

ψη καὶ ζῆσῃ».¹

Γνωρίζω, ὅτι ὡς εὐγνώμονες ἄνθρωποι ἀντιλαμβάνεσθε τὰ σφάλματά σας καὶ δὲν εἶναι μικρὸς δρόμος διὰ τὴν ἐπιστροφήν εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ ἐπίγνωσιν τοῦ μεγέθους τῶν ἁμαρτιῶν. Ἄλλὰ ἄς μὴ μοῦ παρουσιάσῃ κανεὶς τοὺς λόγους τῆς διαβολικῆς ἐκείνης ἀπάτης ἐρωτῶν: Τί ἁμαρτήμα εἶναι νὰ ἴδῃ κανεὶς τοὺς ἵππους νὰ τρέχουν; Διότι, ἀν θελήσῃς μὲ σύμφωνον νὰ μάθῃς ὅσα γενικῶς ἐκεῖ συμβαίνουσι, θὰ εὕρῃς τὰ πάντα πλήρη σατανικῆς ἐνεργείας. Δὲν συμβαίνει νὰ ἴδῃ κανεὶς μόνον τοὺς ἵππους νὰ τρέχουν, Ἐ ἀλλὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀκούσῃ καὶ κραυγὰς καὶ θλασφημίας καὶ πολλοὺς ἀπρεπεῖς λόγους καὶ νὰ ἴδῃ ἐπίσης νὰ προσέρχονται εἰς τὸ μέσον ἑταῖροι γυναῖκες καὶ νέοι νὰ παραδίδονται εἰς τὴν τρυφερότητα τῶν γυναικῶν.

Ἡ νομίσεις, ὅτι αὐτὰ εἶναι ὀλίγα διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς ψυχῆς; Διότι, ἐάν αἱ τυχῶσαι συναντήσεις πολλάκις νικοῦν καὶ καταβάλλουν τὸν ἄνθρωπον καὶ ὠδηγοῦν συνήθως αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀγρυπνοῦν τὴν προσοχὴν του εἰς τὸ θάρακρον τῆς καταστροφῆς, τί εἶναι φυσικὸν νὰ πάθωσιν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς τὸν ἵπποδρομον δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ τροφοδοτοῦν τοὺς ὀφθαλμοὺς των μὲ τὰ παράνομα θεάματα καὶ ἐπιστρέφουν ἀπὸ ἐκεῖ τέλειοι μοιχοί;

Ἐ Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ φιλεύσπλαγχνος Κύριός μας γνωρίζει τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐπιηρεάζεται ὁ χαρακτήρ μας καὶ τὴν βολιότητα καὶ πανουργίαν τοῦ διαδόλου, ὠχύρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τὸ κακὸν περιβάλλον καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς ἀχερωτοὺς εἰς τὰς παγίδας τοῦ διαδόλου, ἐνομοθέτησε τὰ ἑξῆς: «Κάθε ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος βλέπει γυναῖκα καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ διέπραξε μὲ αὐτὴν μοιχείαν ἐντὸς τῆς καρδίας του»² καὶ ὀνομάζει πλήρη μοιχείαν τὴν μετὰ ἁμαρτωλοῦ περιεργεῖας θέαν τῆς γυναικός.

42 Ἄ Μὴ μοῦ εἴπῃς λοιπὸν ποῖα βλάβη προέρχεται ἀπὸ τὴν παραμονὴν εἰς τὸν ἵπποδρομον, διότι καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἵππων εἶναι ἱκανὸς νὰ παρασύρῃ τὴν ψυχὴν εἰς καταστροφήν. Διότι, ὅταν σπαταλῶμεν τὸν χρόνον μας εἰς ἀνωφελεῖς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον δὲν ὠφελοῦν τὴν ψυχὴν μας, ἀλλὰ καὶ βλάπτουν αὐτήν, καὶ ὅταν διαπληκτικώμεθα καὶ ὅταν λέγωμεν ἀναρί-

1. Ἱερ. 18, 23.
2. Ματθ. 5, 28.

θητα επιτρεπτά και ανεπιτρεπτά, ποίας συγγνώμης θα τύχουμε και ποίαν απολογία θα κάμωμεν;

Και εδώ, εάν όλιγον παρατείνωμεν την διδασκαλίαν, πολλοί στενοχωρούνται και γίνονται σκυθρωποί και προφασίζονται αδυναμίαν και κόπον του σώματος B και αυτά συμβαίνουν εις τον θαυμαστόν αυτόν οίκον, ό οποίος έχει την ικανότητα να παρηγορή. Διότι δεν είναι δυνατόν να ενοχληθή κανείς ούτε από καγυτόν ούτε από άρμητικην βροχήν, ούτε από σφοδρούς ανέμους. Έκει δέ, όταν εκσπῆ ή καταρρακτώδης βροχή και όταν πνέουν άνεμοι σφοδροί και όταν άλλοτε ό ήλιος εκπέμπη θερμάς ακτίνας, διέρονται όχι μόνον μίαν και δύο ώρας, αλλά τό μεγαλύτερον μέρος τής ημέρας. Ούτε ό γέρον σέβεται τά άσπρα μαλλιά του, ούτε ό νέος εντρέπεται να ακολουθήση τά παρρηήματα του γέροντος.

Άλλά είναι τόσοσ μεγάλη ή άπάτη, ώστε με ευχαρίστησιν να δέχωνται τό δόλωμα αυτό των ψυχών και να μη αντιλαμβάνονται τό θραυχρόνιον και όφήμερον τής επιβλαβούς κτανισποίησως C και την διάρκειαν τής αδύνης και τούς ελέγχους τής συνειδήσεως. Βλέπω τά πρόσωπα μερικών και αντιλαμβάνομαι την ψυχικήν των κατάστασιν, καθώς και πόσον τώρα αυτοί μετανοούν. Άλλά διά να μη υποπέσετε πάλιν εις τά ίδια άμαρτήματα και διά να μη επανέλθετε ύστερα από τας τάσας συμβουλάς μας εις σατανικάς συγκεντρώσεις, είναι άνογκάϊον να διακηρύξετε την μετάνοϊάν σας ενώπιον όλων. Διότι δεν πρέπει πάντοτε να θέτωμεν εις τας πληγάς ανώδυνα φάρμακα, αλλά όταν αυτοί δεν υποχωρούν είμεθα υποχρεωμένοι να χρησιμοποιώμεν και εκείνα, τά οποία στόφουσι και πονούν, διά να έπέλθῃ ταχεία ανάρρωσις.

3. D "Ας γνωρίζουν λοιπόν όλοι γενικώς οι απευθύνοντι δι' άδικήματα, ότι εάν και μετά την παραίνεσιν μας αυτήν εξακολουθοῦν να επιμένουν με την αυτήν νωθρότητα, δεν θα τούς ανεχθώμεν, αλλά χρησιμοποιούντες τούς κανόνας τής Εκκλησίας με πολλήν αυστηρότητα θα τούς διδάξωμεν να μη διαπράττουν τοιοῦτα σφάλματα ούτε να ακούουν τούς θεϊούς λόγους με τόσην περιφρόνησιν. Και δεν λέγω αυτά δι' όλους όσοι έχουν εδώ συγκεντρωθῆ, αλλά δι' εκείνους, οι οποίοι είναι ένοχοι δι' όσα λέγονται.

Διότι ό λόγος απευθύνεται προς όλους· ό καθείς όμως από τούς άκροτάς ως δεχθῆ τό κατάλληλον φάρμακον. Ε' Ό μόν ένοχος δι' άμαρτίας ως δεχθῆ τό φάρμακον, ώστε μέχρις αυτού του σημείου να περιορίση την άμέλειαν και

να μη προχωρήση περαιτέρω, αλλά ύστερα από την μελέτην αυτών να ανακαλέσῃ τον εαυτόν του εις την όδόν τής άρετῆς και να διορθώση τά εσφαλιμένα. Και όποιος δεν εύθύνεται δι' άμαρτήματα, ως γινή περισσότερον άσφαλής, διά να μη υποδουλωθῆ εις την άμαρτίαν και να μη γίνῃ ποτέ ένοχος.

Άλλά διά να σας πείσωμεν με τά ίδια τά πράγματα, άπεφασίσαμεν να είπωμεν αυτά, διότι ποιεῖ ή ψυχή μας διά σας από ευσπλαγχτίαν και μέγα ένδιαφέρον και διότι φοβούμεθα πολύ διά την σωτηρίαν σας, εμπρός πάλιν με χρηστάς ελπίδας ως παραθέσωμεν ενώπιόν σας την συνήθη διδασκαλίαν, προσπαθόντες να εκδηλώσωμεν την πατρικήν στοργήν, την οποίαν τρέφομεν προς σας. 43 Α Έμπρός, παρακαλώ, προσέχετε πολύ τά λεγόμενα, διά να άπακομίσετε μεγαλύτεραν άφέλειαν και έτσι να επανέλθετε εις τας οικίας σας. Είναι άνογκάϊον λοιπόν αυτά, τά όποια άνεγκώσθησαν να σας άνοφέρω: «Και ειπεν ό θεός, να γίνουσι φωστήρες εις τον θόλον του ούρανού διά να φωτίσουν εις την γήν, διά να διαχωρίζουν την ημέραν από την νύκτα να χρησιμεύουν ως σημεία [διά να καθορίζουν] τας εποχάς, τας ημέρας και τά έτη· και να είναι οι φωστήρες εις τον θόλον του ούρανού διά να ρίπτουν φώς επί τής γῆς». Και έγινε όπως ειπεν.

Β Άφού λοιπόν χθές μας έδίδαξεν ό μακάριος Μωύσης, πώς ό δημιουργός εκόσμησε την άδιαμόρφωτον γήν με χόρτα και με ποικίλα άνθη και με την βλάστησιν των σπόρων, μετέφερε πάλιν σήμερα τον λόγον εις τον διάκοσμον του ούρανού. Όπως λοιπόν ή γῆ στολιζεται με όσα έξ αυτής πρόδέρχονται, τοιοῦτοτρόπως τον ούρανόν τον όποιον βλέπομεν κατέστησεν άραιότερον και λαμπρότερον, αφού έτοποθέτησεν εις αυτόν την ποικιλίαν των άστέρων και έδημιούργησε τούς δύο μεγάλους φωστήρας, δηλαδή τον ήλιον και την σελήνην. «Και έδημιούργησε, λέγει, ό θεός, τούς δύο μεγάλους φωστήρας· τον μόν μεγαλύτερον διά να έξουσιάζῃ τής ημέρας, C τον δέ μικρότερον διά να έξουσιάζῃ τής νυκτός· έδημιούργησεν επίσης και τούς αστέρας».

Είδες την σοφίαν του Δημιουργού; Είπε μόνον ένα λόγον και έδημιουργήθῃ τό θαυμαστόν τοῦτο στοιχείον, δηλαδή ό ήλιος. Τοῦτον ονομάζει μέγαν φωστήρα και λέγει, ότι αυτός έγινε διά να έξουσιάζῃ τής ημέρας, διότι

καθιστά την ημέραν ωραιότεραν καθώς εκπέμπει τὰς λοιμπεράς ἀκτίνας του ὡσάν μαρμαρυγᾶς παρουσιάζει καθήμερικῶς τὴν μεγάλην του ωραιότητα καὶ προβάλλει κατὰ τὴν χαραυγὴν καὶ ἐξυπνᾶ ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ τὴν ἀρχίστη τὴν ἐργασίαν του.

Τὸ κάλλος αὐτοῦ παρουσιάζων ὁ μακάριος προφήτης λέγει D ὁμοιάζει μὲ νιμφίον ἐξερχόμενον ἀπὸ τῶν νιμφικόν του βάλαμον καὶ ὡς ἀνήρ ἰσχυρὸς τρέχει μετὰ χαρᾶς τὴν πορείαν του. Ἡ ἀνατολὴ του εἰς τὸ ἕν ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡ δύσις εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον καὶ τίποτε δὲν κρύπτεται ἀπὸ τὴν θερμότητά του.⁷

Βλέπεις, πῶς μᾶς ἐπορουσίασε τὴν ωραιότητα καὶ τὴν ταχύτητα τῆς ἐνεργείας; Μὴ τὸ νὰ λέγῃ, ὅτι ἀπὸ τὸ ἕν μέρος τοῦ οὐρανοῦ ἀναπέλλει καὶ εἰς τὸ ἄλλο δύνει, μᾶς ἐδήλωσε, ὅτι κατὰ μίαν στιγμὴν χρόνου διατρέχει ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς στέλνει εἰς τὰ πέρατα αὐτῆς τὰς ἀκτίνας του, καὶ παρέχει μεγάλην ὠφέλειαν. Διότι δὲν θερμαίνει μόνον, ἀλλὰ καὶ ξηραίνει. Καὶ δὲν ξηραίνει μόνον, ἀλλὰ καὶ καίει. Πολλὰς καὶ διαφόρους ἀκόμη ὠφελείας μᾶς παρέχει E καὶ μέγας εἶναι ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὸ στοιχεῖον αὐτὸ τῆς φύσεως καὶ κοινὴς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀμιλήσῃ ἐπαξίως περὶ τῆς μεγάλης σημασίας αὐτοῦ.

Ἀγῶν αὐτὰ καὶ τοιῶν κατὰ τὴν ὁμιλίαν μου τὸ στοιχεῖον τοῦ διὰ τὴν ἀμωμότητος, ἀγαπητέ μου, μέχρις αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ προχωρήσῃς καὶ νὰ μεταφέρῃς τὸν θαυμασμὸν εἰς τὸν δημιουργὸν τοῦ στοιχείου τούτου. Διότι ὅσον περισσότερον μέγαλον ἐμφανίζεται τὸ στοιχεῖον αὐτό, τόσο μεγαλύτερον παρουσιάζεται τὸ θαῦμα τοῦ δημιουργοῦ.

4. Οἱ ἔθνικοι, οἱ ὁποῖοι ἐθαύμασαν καὶ κατεπλήγησαν ἀπὸ τὸ στοιχεῖον αὐτό, ⁴⁴ A δὲν κατώρθωσαν νὰ συλλάβουν διὰ μέσου τοῦ δημιουργήματος τὸν δημιουργὸν καὶ νὰ ἐξυμνήσουν αὐτόν, ἀλλὰ παρέμειναν εἰς τὸ στοιχεῖον αὐτό καὶ τὸ θεοποίησαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ θεὸς Παῦλος λέγει: «Ἐσεβάσθησαν δὲ καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κτίσιν, ἀντὶ τοῦ δημιουργοῦ».⁸

Ποῖον μεγαλύτερον ἀνοήσιον ἦτο δυνατόν νὰ ἐκδηλώσουν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠμπούρεσαν νὰ ἀντιληφθοῦν τὸν δημιουργὸν ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του, ἀλλὰ ἐπλανήθη-

7. Ψαλμ. 18, 6-7.

8. Ρωμ. 1, 25.

σαν τόσον μεγάλην πλάνην, ὥστε νὰ ἀναγάγουν εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν πρὸς τὸν δημιουργὸν τὸ κτίσμα καὶ τὸ δημιούργημά του. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ ὁποία ἐγνώριεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ροπήν τῶν ἀμελῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν πλάνην, μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ ἥλιος ἔγινε μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας, δηλαδὴ μετὰ ἀπὸ τὴν βλάστησιν ἐκ τῆς γῆς ὅλων τῶν εἰδῶν τῶν φυτῶν καὶ μετὰ τὴν διακόμισιν αὐτῆς. B Τοιοῦτοτρόπως δὲν δύναται κοινὴς νὰ ἰσχυρισθῇ ὕστερα ἀπὸ αὐτά, ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προκώψῃ ἡ βλάστησις τῆς γῆς ἄνευ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἡλίου. Διὰ τοῦτο σοῦ παρουσιάζει ὅλα γενικῶς τέλεια πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἡλίου, διὰ τὴν μὴ ἀποδείξῃς τὴν εὐδοκίμειαν τῶν καρπῶν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ εἰς τὸν δημιουργὸν τῶν πάντων, ὁ ὁποῖος ἐξ ἀρχῆς εἶπεν: «Νὰ βλαστήσῃ ἡ γῆ χλωρὸν χόρτον».

Ἐάν εἴλεγον, ὅτι εἰς τὴν ὠρίμανσιν τῶν καρπῶν συντελεῖ κάπως καὶ ἡ ἐπιδρασις τοῦ ἡλίου, δὲν θὰ εἶχα ἀντιρῶσιν ὅτε ἐγώ. C Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν λέγω, ὅτι ὁ γεωργὸς βοηθεῖ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, δὲν ἀποδίδω τὸ πᾶν εἰς τὸν γεωργόν. Ἀλλὰ ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἐπιδείξῃ τὰς ἱκανότητάς του ὁ γεωργὸς σχετικῶς μετὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἐάν δὲν θελήσῃ ὁ θεός, ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς μετὰ τὸ πρόσταγμά του κατέστησε κατάλληλον τὴν γῆν διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν καρπῶν, νὰ κινήσῃ αὐτὴν πρὸς εὐδοκίμειαν, οὐδὲν κέρδος προέρχεται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς κόπους. Καθ' ὅμοιον τρόπον λοιπὸν ἰσχυρίζομαι, ὅτι καὶ ἂν μαζί μετὰ τὸν γεωργὸν ἐπιδράσῃ ὁ ἥλιος, ἡ οὐλήν καὶ οἱ κατάλληλοι ἀνεμοὶ, ὅτε καὶ τότε θὰ προκώψῃ μεγαλύτερα ὠφέλεια, ἐάν ὁ θεὸς δὲν βοηθήσῃ. Ὅταν ἐκεῖνη ἡ κραταιὰ χεὶρ θέλῃ καὶ ἡ ἐπιδρασις τῶν στοιχείων τῆς φύσεως θὰ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη. D

Ἐχόντες λοιπὸν σαφῆ γνώσιν αὐτῶν κλείετε τὰ στόματα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θέλουσιν ἀκόμη νὰ πλανῶνται καὶ μὴ ἐπιτρέπετε νὰ ἀπονέμειται ὁ σεβασμὸς τοῦ δημιουργοῦ πρὸς τὰ κτίσματά του. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς παρουσιάζει ὄχι μόνον τὴν ωραιότητα καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὴν χρησιμότητα τοῦ ἡλίου μετὰ τὴν λέγῃ: «ὡς γεωβρὸς καὶ ὡς γίγας οκιρτῶν ἐκ χαρᾶς θὰ διανύσῃ τὴν πορείαν του», ἀλλὰ καὶ τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν μηδαιμότητα.

Ἄκουσε λοιπὸν καὶ ἄλλοῦ τί λέγει ἡ Ἁγία Γραφή: «Τὶ ὑπάγει φατεινότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον; καὶ τοῦτο χάνεται».⁹ Μὴ σὲ ἐξαπατᾷ τὸ θέαμα. Διότι, ἐν θελήσῃ ὁ Δη-

9. Σοφ. Σειρ. 17, 81.

μιουργός να προστάξει, χάνεται ώσάν να μη είχε γίνει ποτέ. Εάν ανελαμβάνοντο αυτά οι Έθνη, δεν θα διέπραττον τόσον μεγάλα σφάλματα θά εγκρίζον καλώς, Ε ότι πρέπει διά μέσου της θεωρίας των δημιουργημάτων να ανατρέξουν πρὸς τὸν Δημιουργόν. Διὰ τοῦτο τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐδημιούργησε τὸν ἥλιον, διὰ νὰ μὴ πιστεύῃς δηλοῦν, ὅτι αὐτὸς εἰσάγει τὴν ἡμέραν. Αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶπομεν περὶ τῶν σπάρων, θά ἐπαναλάβωμεν καὶ περὶ τῆς ἡμέρας, ὅτι δηλοῦν συντελήθησαν τρεῖς ἡμέραι πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ.¹⁰

Ἡθέλησεν ὁ Θεὸς μὲ τὸ στοιχεῖον αὐτὸ νὰ καταστήσῃ λαμπρότερον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. **Α** Τὸ αὐτὸ ἡμποροῦμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ διὰ τὸν μικρότερον ἀστέρα, τὴν σελήνην. Εἶχον γίνεαι πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτῆς τρεῖς νύκτες. Ὅμως καὶ ἡ σελήνη, ἀπὸ τότε ποῦ ἐγίνε, παρέχει τὴν χρησιμότητά της μὲ τὸ νὰ ἀραιώσῃ τὸ σκότος τῆς νυκτός καὶ νὰ κάμῃ σχεδὸν ὅσα καὶ ὁ ἥλιος πρὸς τὰ ὑπολοιπα στοιχεῖα τῆς φύσεως. Καὶ ὁ ἥλιος ἔχει ἀρισθὴ νὰ ἐξουσιάζῃ τῆς ἡμέρας, ἡ δὲ σελήνη νὰ ἐξουσιάζῃ τῆς νυκτός. Τί σημαίνει νὰ ἐξουσιάζῃ τῆς ἡμέρας καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ τῆς νυκτός; Τὴν ἐξουσίαν, λέγει, ἀνέλασεν ὁ μὲν ἥλιος τῆς ἡμέρας, ἡ δὲ σελήνη τῆς νυκτός, ἕκείνος μὲν διὰ νὰ κάμῃ τὴν ἡμέραν λαμπρότερον διὰ τῶν ἀκτίνων του, ἕκείνη δὲ νὰ διασκορπίσῃ τὸ σκότος **Β** καὶ μὲ τὸν φωτισμὸν της νὰ διευκολύνῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐκτελοῦν τὰς ἐργασίας των. Διότι τότε καὶ ὁ ὀδοιπόρος μὲ θάρρος θαβίζει τὸν δρόμον του καὶ ὁ ναυτὴς κατευθύνει τὸ πλοῖον καὶ διασχίζει τὰ πελάγη καὶ ὁ καθὲς ἐκ τῶν ἐπαγγελματιῶν χωρὶς φόβον ἐπιδίδεται εἰς τὴν ἐργασίαν του.

Κατόπιν, ἀφοῦ μᾶς ἐδίδαξε τὴν χρησιμότητα τῶν ἀστέρων αὐτῶν, δηλοῦν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, λέγει, ὅτι ἐδημιούργησε καὶ τοὺς ἀστέρας: Ἔτοποθέτησε αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς τὸν οὐράνιον θόλον, διὰ νὰ φωτίζουν τὴν γῆν καὶ νὰ εἶναι κυρίαρχοι τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός καὶ νὰ διαχωρίζουν τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκότος.¹¹

5. Ἀντιλαμβάνουσαι, ὅτι δηλώνει, πόσον μεγάλη εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ χρησιμότης αὐτῶν. Ἔτοποθέτησε, λέγει, τοὺς ἀστέρας εἰς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ. **С** Τί σημαίνει, ἐτοποθέτησεν; Ὡσάν νὰ ἔλεγε κανεὶς ἐνέτηξεν; Ὅχι δεδαίως. Δι-

10. Ἡ λέξις ἡμέρα κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν ἐν ἀντιπροσωπεῖαι χρονικὸν διάστημα 24 ὡρῶν ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔνοιαν, ἀλλ' ἀπεριόριστον χρονικὸν διάστημα.

11. Γέν. 1, 17-18.

ὅτι βλέπομεν αὐτοὺς πολλακίς νὰ διατρέχουν ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ μεγάλα διαστήματα καὶ ποτὲ νὰ μὴ ἴστανται ἀκίνητοι εἰς ἓνα τόπον, ἀλλὰ νὰ δλοκληρῶνουν τὴν πορείαν, τὴν ὅποιαν ὤρισεν ὁ Θεὸς νὰ διακίνοῦν.

Τί λοιπὸν σημαίνει ἐτοποθέτησε; Ταῦτο σημαίνει, ἐπρόσταξε νὰ εὑρίσκωνται αὐτοὶ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς, ἀναγινώσκων τὴν Γραφήν, ὅτι καὶ ἄλλοῦ αὐτὴ λέγει, ὅτι ἐτοποθέτησε τὸν Ἀδὰμ εἰς τὸν Παράδεισον, ὄχι ὑπὸ τὴν ἔνοιαν ὅτι ἐνέτηξεν αὐτὸν εἰς τὸν Παράδεισον, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἔνοιαν ὅτι ἐπρόσταξε νὰ μὲν αὐτὸς εἰς τὸν Παράδεισον.¹²

Д Κατὰ τὸν αὐτὸν λοιπὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν καὶ περὶ τῶν ἀστέρων, ὅτι ἐπρόσταξε νὰ ἴστανται αὐτοὶ εἰς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ καὶ νὰ ἐκπέμπουν τὸ φῶς των εἰς τὴν γῆν. Σκέψου, ἀγαπητέ μου, πόσον δὲν θά ἦτο περισσότερο εὐχάριστον ἀπὸ τὰ λειψόδια καὶ τοὺς κήπους νὰ ἴδῃς τὸν οὐρανόν, ὁ ὅποιος κατάσπαρτος μὲ ἀστρα διακοσμεῖται μὲ τὴν ποικιλίαν αὐτῶν, ὡς λιμῶν ἀνθέων καὶ διαχέει ἀπλετοῦ τὸ φῶς εἰς τὴν γῆν;

Δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἐτοποθετήθησαν οἱ ἀστέρες, διὰ νὰ φωτίζουν τὴν γῆν καὶ νὰ ἐξουσιάζουν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, τὸ ὅποιον γενικῶς ἐλέγηται καὶ περὶ τῶν μεγάλων φωστῆρων. Ἀφοῦ λοιπὸν μᾶς ἐδίδαξε τὴν δημιουργίαν τῶν δύο φωστῆρων καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, Ε περὶ ὧν γενικῶς λέγει: «νὰ ἐξουσιάζουν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός καὶ νὰ διαχωρίζουν τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκότος».

Διότι ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν ἀστέρας νὰ πλανῶνται εἰς τὸν οὐρανόν (διότι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου μὲ τὴν πολλὴν λάμψιν καλύπτει τὸ φῶς ἐκείνων), τοιοῦτοτρόπως ὅτε ὁ ἥλιος εἶναι δυνατόν νὰ φαῖ κατὰ τὴν νύκτα, διότι ἀρκεῖ ἡ σελήνη μὲ τὸ φῶς της νὰ φωτίσῃ τὰ σκότη τῆς νυκτός. Ἀλλὰ κάθε στοιχεῖον ἐξ αὐτῶν **Δ** παραμένει μέσα εἰς τὰ ὄρια του καὶ οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὰ μέτρα του, διαφυλάσσει δὲ τὴν τάξιν τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἐκπληροῖ τὸν προορισμὸν του. Ποῖος ἡμπορεῖ νὰ ἀνοήρῃ τὰς ὑπολοιπὰς ἀφελείας, τὰς ὅποιαι παρέχει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἢ χρησιμότης τῶν φωστῆρων αὐτῶν καὶ τῶν ἀστέρων; Νὰ εἶναι, λέγει, σημεῖα πρὸς καθορισμὸν τῶν ἐποχῶν, τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν ἐτῶν. Τί σημαίνει, σημεῖα, ἐποχαί, ἡμέραι καὶ ἔτη; Θέλει ἡ Ἁγία Γραφή νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ἡ πορεία αὐτῶν μᾶς χαρίζει τὴν γνώσιν πρὸς καθορισμὸν τῶν ἐποχῶν καὶ διὰ τῆς ἐνο-

12. Γέν. 2, 8.

λογής των περιστοφών των τόν αριθμόν τών ημερών, την πορείαν του έτους και εξ αυτών δυνάμεθα να γνωρίζωμεν όλα γενικώς.

Β Διότι και ο κυβερνήτης του πλοίου παρακολουθών τας τροχιάς αυτών και προσέχων τόν ούρανόν και γνωρίζων ακριβώς όλα αυτά, αρχίζει τόν απόπλουν και διασχίζει τήν πελάγη και πολλάκις, μιλανόντι ή νύκτα είναι πολύ σκοτεινή, δύνανται από τήν παρακολούθησιν τών αστρων να κατευθύνη τό πλοίον και να χωρήσῃ τήν σωτηρίαν εις τούς πλέοντας διά τής τέχνης του. Και ο γεωργός απέκτησεν εμπειρίαν από εδώ και γνωρίζει, τότε πρέπει να ρίψη τόν σπόρον εις τήν γήν, τότε να σκάψη και να όργωση αυτήν και τότε να άκονισή τά δρεπάνια και να θερίση τούς καρπούς.

Γ Και εις αυτήν τήν ζωήν μας δεν προσφέρει όλίγη ή γνώσις τών εποχών, ο αριθμός τών ημερών και ή ανακύκλισις τών έτών. Δύνεται να άποκομίση κανείς μεγάλας όφελείας, οι όποιοι προέρχονται από αυτά τά δημιουργήματα και τας όποιαις δεν ήμπορεί με ακρίθειαν να άπειριθμήσῃ. Διά τούτο πρέπει, αφού εξετάσωμεν όλίγα στοιχεία τής φύσεως, να αντιληφώμεν πόσον μεγάλη είναι ή σημασία αυτών και αφού θαυμάσωμεν τά δημιουργήματα, να προσκυνώμεν τόν Δημιουργόν των και να άνυμνούμεν και να εκπλησώμεθα διά τήν άπειρίγραπτον αγάπην, τήν όποιαν έδειξε προς τόν άνθρωπον. Δ Διότι όλα αυτά δεν τά έδημιούργησε διά κανένα άλλον, παρά μόνον διά τόν άνθρωπον, τόν όποιον έχει σκοπόν έπειτα από όλίγον χρόνον να τόν κοσμήσῃ κύριον όλων τών δημιουργημάτων του, ως βασίλεα και άρχοντα αυτών.

Και είδεν ο Θεός, λέγει, ότι ήτο ήρωσον. Βλέπεις πώς καθημερινώς ή Άγία Γραφή παρουσιάζει τόν Θεόν να εύχαριστήται με τά δημιουργήματά του, διά να άποκλείση κάθε άφορμήν άκείνων, οι όποιοι παλμούν να βλέπουν άπελείας εις αυτά; "Οτι δι' αυτών τόν σκοπόν έπισημαίνει κάθε στοιχείον τής δημιουργίας ή Άγία Γραφή, άποδεικνύεται από τήν συνέχειαν αυτής. Διότι ήτο άρκετόν να είπη έπειτα από όλα τά δημιουργήματα, ότι όλα όσα έδημιούργησεν ήσαν πολύ ήρωσα. Άλλά επειδή γνωρίζει τήν υπερβολικήν αδυναμίαν των σκέφών μας, άναφέρει αυτά ένα ένα διδάσκουσα συγχρόνως ήμάς, ότι όλα αυτά έγιναν με τήν άπειρον σοφίαν Ξ και τήν άνέκφραστον καλωσύνην του Θεού.

«Και έγινε, λέγει, βράδυ και έγινε πρωί, ήμέρα τετάρτη. "Όταν λοιπόν ώλοκλήρωσε τήν διακόσμησην του ου-

ρανού, με τό να διακοσμήσῃ αυτόν με άστρα και να δημιουργήσῃ τούς δύο μεγάλους φωστήρας, έθεσε τέλος εις τήν ήμέραν και είπεν: «Έγινε βράδυ και έγινε πρωί, ήμέρα τετάρτη». Σκέψου, ότι καθημερινώς επαναλαμβάνει τά αυτά λόγια, 47 Α Διότι επιθυμεί με τήν πυκνότητα τής διδασκαλίας να έντυπώσῃ εις τόν νούν μας τας θείας αληθείας.

δ. Όλα αυτά λοιπόν, αφού εγχαράξωμεν εις τά δάθη τής καρδιάς μας και άπωθήσωμεν κάθε άμέλειαν, άς κατέχωμεν με ακρίθειαν τήν αληθή διδασκαλίαν και άς διδάσκωμεν με κάθε πραότητα, άκείνους, οι όποιοι είναι προκατείλημμένοι από τήν πλάνην των Έθνικών, να μη συγχέουν τήν τάξιν τής δημιουργίας ούτε, εγκαταλείποντες τόν Δημιουργόν, να προσκυνούν τά δημιουργήματα, τά όποια έχουν γίνει διά τήν σωτηρίαν και άφέλειάν μας.

Και έν οι Έθνικοί πολλάκις κόπωνται, με καθάρων τήν φωνήν τονίζω, Β ότι όλα γενικώς αυτά έγιναν χάριν του ανθρώπου, διότι ο Θεός, επειδή είναι άνευδής, δεν έχει τήν ανάγκην αυτών αλλά διά να άποδείξη τήν αγάπην του προς ήμάς έκαμεν όλα αυτά, καθιστών φανερόν, πόσον τιμή το ανθρώπινον γένος και διά να αποδώσωμεν εις αυτόν τήν προσήκουσαν λατρείαν, αφού δι' αυτών προς τούτο οδηγώμεν.

Πόσον άνόητος δεν θα ήτο άκείνος, ο όποιος ήθελε προσκρούσει εις τήν ήρωσιότητα τής κτίσεως και ήθελε μείνει πλησίον αυτής και δεν είχε τήν δύναμιν να ήλώσῃ τά βλέμματα τής ψυχής προς τόν κτίστην και να πεισθῃ διά του θείου Παύλου, ο όποιος έλεγεν: «Από τότε που έδημιουργήθη ο κόσμος, οι άόρατοι ιδιότητες του Θεού βλέπονται καθαρά».¹⁸

Γ Τι λέγεις, άνθρωπε, αφού είδες τόν ούρανόν, θαυμάζεις τήν ήρωσιότητα αυτού, τήν ποικιλίαν των αστέρων, τήν υπερβολικήν λαμπρότητα; Μη σταματάς μέχρις αυτού, αλλά να άναστήσῃ τήν σκέψιν σου προς τόν δημιουργόν αυτών. Σε εκπλήσσει πάλιν τό φώς του ήλιου και όταν βλέπῃς ότι ή χρησιμότης του είναι μεγάλη, θαυμάζεις αυτόν και όταν πάλιν βλέπῃς τας άκτίνας του να φωτίζουν τό πρόσωπόν σου, θαυμάζεις τήν ήρωσιότητα του στοιχείου τούτου; Άλλ' ούτε μέχρις εδώ να σταματήσῃς. Σκέψου, ότι, έν τό δημιουργήμα είναι τόσον θαυμαστόν και παράδοξον και υπερβαίνει κάθε ανθρώπινην σκέψιν, είναι δυνατόν ποτέ να είναι μικρός αξίας άκείνος, ο όποιος με ένα μόνον λόγον του και έντολήν έδημιούργησεν αυτό;

18. Ρομ. 1, 20.

Δ Τὸ ἴδιον πρῶγμα ἀναλογίᾳ καὶ διὰ τὴν γῆν. Ὁταν δλέπης αὐτὴν νὰ διακοσμήται με εὐθεή ὡσὸν φόρεμα κεντημένον με ποικίλα χρώματα, ἐνῶ καθ' ἑλπὴν τὴν βετασιν αὐτῆς ἀπλώνεται ἡ δάσπασις τῶν φυτῶν, μὴ σκεφθῆς, ὅτι αὐτὰ γεννῶνται με τὴν δύναμιν τῆς γῆς, ὅτε με τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης. Ἀλλὰ με εὐλάβειαν ἀναλογίᾳ, ὅτι καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτῶν εἶπεν μόνον ἐνὰ δάσπαση ἢ γῆ χλωρὸν χόρτον καὶ εὐθὺς δὴν ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἐγενε λαμπρά.

Ἐὼν καθημερινῶς αὐτὰ ἀνακινῶμεν εἰς τὸν νοῦν μας καὶ οἱ ἴδιοι θὰ εἰμεθα εὐλαβεῖς Ἐ καὶ εἰς τὸν Κύριον θὰ ἀναπέμφωμεν τὴν πρόευσαν ἢ ὀρθότερον τὴν καρὰ τὴν δύναμιν μας δοξολογίαν. Καὶ θὰ δοξάσωμεν αὐτὸν ὄχι μόνον δι' αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀρίστης συμπεριφορᾶς μας, ἐὼν δὲν ὑποπέσωμεν πάλιν εἰς τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα. Ἀλλὰ ἐὰν ἀποφασιστικῶς ἀπωθήσωμεν τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου, μετὰ ταῦτα με τὴν προσοχὴν, τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν συνεχῆ ἐξομολόγησιν θὰ ἀποσπάσωμεν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ. Ἀρκετὸν εἶναι διὰ τὸν Θεὸν λόγῳ τῆς μεγάλης του ἀγάπης νὰ ἀπομακρυνθῶμεν μόνον ἀπὸ τὴν κακίαν. ⁴⁶ Α Διότι, ἐὰν προτιμήσωμεν αὐτὸ, με εὐκολίαν θὰ κενθῶμεν πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν ἀγαθῶν ἔργων. Μὴ λοιπὸν, σὰς παρακαλῶ, ἐμφανισθῆ κανεὶς εἰς τοὺς ἵπποδρομοὺς, ὅτε νὰ σπαταλῆ κανεὶς τὸν χρόνον εἰς ἀσκότους συγκεντρώσεις. Ἄς μὴ ἐπιβιβῆται κανεὶς εἰς τοὺς κύβους (=τάβλι) καὶ εἰς τὴν κρουγὴν, ἢ ὅποια προέρχεται ἀπὸ ἐκεῖ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς αἰσχρὰς ἐνεργείας. Ποία ἡ ὠφέλεια τῆς νηστείας, εἰπέ μου, ὅταν διέρχῃσιν μὲν τὴν ἡμέραν νηστείων, παραδίδεσσι δὲ εἰς τοὺς κύβους καὶ εἰς τὰς ἐπιδασθεῖς φλυαρίας καὶ σπαταλῆς πολλὰκις ἄλλην τὴν ἡμέραν εἰς ἐπιπορκίας καὶ βλασφημίας; Σὰς παρακαλῶ, ἄς μὴ εἰμεθα τόσο ἀμελεῖς διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀλλὰ διαρκῶς ἢ συζητήσῃς νὰ στρέφεται μᾶλλον πρὸς τὰ πνευματικὰ μας ζητήματα. Β Ἐχὼν κανεὶς τὴν Ἁγίαν Γραφήν ἀνὰ χεῖρας καὶ ἀφοῦ προκαλέσῃ τὸν συνάνθρωπόν του, ἄς διαποτίσῃ με τοὺς θεῖους λόγους καὶ τὸν ἰδικὸν του νοῦν καὶ τὸν νοῦν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι τὸν συνασπείρονται. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἠμπορέσωμεν, νὰ ἀποφύγωμεν τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου καὶ νὰ ἀπακαίσιωμεν ἀπὸ τὴν νηστείαν μεγάλα ἀγαθὰ καὶ θὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος καὶ εὐσπλαγγχίας τοῦ Μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ μετὰ τοῦ Ὁποίου καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΒΔΟΜΗ

Ο ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΝΑ ΕΞΑΙΛΑΤΟΥΝ ΤΑ ΓΑΡΤΑ ΕΡΗΜΕΤΑ ΖΩΝΤΑ ΚΑΙ ΠΙΝΣΑ ΠΟΥ ΘΑ ΠΕΤΟΥΝ ΕΠΙΛΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΗΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ, ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ ΕΤΣΙ ΚΑΙ ΒΑΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΑ ΜΕΤΑΛΑ ΦΑΡΜΑ ΚΑΙ ΚΑΘΕ ΖΩΝ ΕΡΗΜΕΤΟΝ ΤΟ ΟΘΙΟΝ ΠΑΡΗΓΑΤΕ ΤΟ ΓΑΡΦ ΣΤΡΕΦΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΝΟΣ ΤΟΥ (ΓΕΝ. 1, 20).

1. Ἐπαρκῶς χθὲς ἐπετιμήσωμεν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπυεσαν εἰς τὰς ἵπποδρομίας, καὶ ἐπαρουσιάσωμεν εἰς αὐτοὺς τὸ μέγεθος τῆς δολότης, τὴν ὅποιαν ὑπέστησαν καὶ ὅτι τὸν πνευματικὸν πλούτον, τὸν ὅποιον συνέλεξαν ἀπὸ τὴν νηστείαν διὰ μίαν διακορπίσαν Δ καὶ περιέπεσαν ἀπὸ τὴν μεγάλην περιουσίαν ἀποτόμως εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν.

Ἐμπρὸς λοιπὸν σήμερον ἄς χρησιμοποίησωμεν εὐληπτότερον φάρμακον καὶ ὅπως τὰ μέλη τοῦ σώματός μας, τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπιδέσωμεν τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς των. Διότι καὶ χθὲς ἐχρησιμοποίησωμεν δραστικώτερα φάρμακα ὄχι ἀπλῶς διὰ νὰ στενοχωρήσωμεν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ νὰ αὐξήσωμεν τὸν πόνον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν με τὴν αὐστηρότητα νὰ ἐγγίσωμεν τὴν πληγὴν. Διότι καὶ οἱ ἰατροὶ καὶ οἱ πατέρες ἔτσι συνήθικον νὰ κάμνουν. Οἱ μὲν ἰατροὶ χρησιμοποιοῦν ἀρχικῶς δραστικώτερα φάρμακα καὶ ὅταν ἀνοίξῃ ἡ πληγὴ, τότε προσκομίζουσι φάρμακα, τὰ ὅποια δύναται νὰ ἀπαλύνουν τὸν πόνον. Ἐ Οἱ δὲ πατέρες, ὅταν ἴδουν τὰ τέκνα των νὰ ἀτακτοῦν, χρησιμοποιοῦν ἀρχικῶς σφοδρὰς ἐπιπλήξεις, κατόπιν δὲ μὲν συμβουλάς καὶ παρακλήσεις. Καθ' ὅμοιον λοιπὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς. Ἐὼν χθὲς ἐχρησιμοποίησωμεν αὐστηροτέρων γλώσσαν, σήμερον θὰ κάμωμεν τὴν συζητήσιν περισσότερο φιλικήν, ὡσάν νὰ πρόκειται νὰ θεραπεύσωμεν μέλη τοῦ σώματός μας.

⁴⁹ Α Διότι, ὅπως ἡ ἰδικὴ σας πρόσδος μᾶς δημιουργεῖ περισσότερο θάρρος καὶ πνευματικὸς μας πλούτος εἶναι

νά σās θλέπωμεν νά προκόπτετε εἰς τήν πνευματικὴν ζωὴν καὶ νά διαπρέπετε εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νά ἀπομακρύνεσθε ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶναι δυνατὸν νά σās δλάψουν, ἔτσι καὶ ὅταν σās θλέπωμεν νά καταβάλλεσθε καὶ νά ὑποκύπτετε εἰς τὰς ἀπάτας τοῦ διαβόλου, θαθεὺς λυπούμεθα καὶ θά ἔλεγον, ὅτι κάποια ἐντροπὴ καταλαμβάνει τὴν ψυχὴν μας, διότι κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον «τώρα πράγματι ζῶμεν, ἐάν σείς στέκεσθε σταθεροὶ καὶ ἀκλόνητοι εἰς τὸν Κύριον».¹

Ὡς τέλειοι λοιπὸν καὶ πλήρεις συνέσεως ἄνθρωποι λησμονεῖτε τὸ παρελθὸν καὶ ἐνδιαφέρεσθε διὰ τὸ μέλλον καὶ τὰς συμφωνίας, **Β** τὰς ὁποίας ἐκάμετε μὲ τὸν Χριστὸν, ἀφοῦ ἐνθιμηθῆτε, διαφυλάσσετε αὐτὰς σταθερῶς, ἀφοῦ με συνετὴν σκέψιν ἀπακλείσατε κάθε εἰσοδὸν εἰς τὰ σχέδια τοῦ διαβόλου. Μετὰ ταῦτα μὲ τὸ ἐνδιαφέρον σας νά ἀποπλύνετε τὸν ρύπον, ὁ ὁποῖος λόγῳ ραθυμίας ἐπεσφραεύθη ἐπάνω σας, μὲ τὸ νά ὑπερισχύετε τῶν ἀσκόπων καὶ καταστρεπτικῶν συνθηκῶν καὶ νά σκεφθῆτε, ὅτι τὸ φοβερὸν δὲν εἶναι μόνον τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ οἱ συχνάζοντες ἐκεῖ ἐπιωρεῖον μεγάλην θλάσθην εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των, ἀλλὰ ὅτι γίνονται ἀφορμὴ σκανδαλισμοῦ καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους.

Διότι, ὅταν ἴδουν οἱ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖοι ἐκείνον, ὁ ὁποῖος καθημερινῶς προσέρχεται εἰς τὸν ναὸν καὶ ἀκούει συνεχῶς τὰ κηρύγματα, **Γ** νά ἐμφανίζεται ἐκεῖ διὰ μίδης καὶ νά συμφέρεται μὲ αὐτοὺς, πῶς δὲν θά νομίσουν ψευδεῖς τὰς πεποιθήσεις μας καὶ δὲν θά ἔχουν δι' ἑλπίαν τοὺς ὁπαδοὺς μας τὴν αὐτὴν γνώμην; Ἥ δὲν ἀκούεις τὸν θεῖον Παῦλον, ὁ ὁποῖος μὲ καθαρὰν τὴν φωνὴν παραινεῖ καὶ συμβουλεύει «μὴ γίνεσθε αἰτία πτώσεως (εἰς κανένα)».²

Ἐπειτα διὰ τὸ νά μὴ νομίσης, ὅτι συμβουλεύει μόνον τοὺς ἰδικούς μας καὶ ὁσους ἔχουν ταχθῆ μαζὶ μας, προσέθεσε «καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας» καὶ κατόπιν ἐξηκολούθησε «καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ». Ἔτσι λοιπὸν δὲν ζημιώνει οὔτε θλάπτει τὴν θρησκείαν μας, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀπίστους δὲν παρέχει καμμίον ἀφορμὴν. Ὅταν λοιπὸν ἴδουν μερικὸς ἀπὸ ἡμᾶς **Δ** νά διαπρέπουσιν εἰς ἀρετὴν καὶ νά περιφρονοῦν τὰς κοσμικὰς φροντίδας, ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν εὐθὺς θαθεὺς λυποῦνται, ἄλλοι

1. Α' Θεσσαλ. 3, 8.
2. Α' Κορινθ. 10, 32.

δὲ θαυμάζουσι καὶ ἐκπλήσσουνται, διότι ἐνῶ εἶναι τῆς αὐτῆς μὲ ἐκείνους φύσεως, ὁμοῦ δὲν μετέχουσι ἐξ Ἰσοῦ αὐτῆς.

Ἀναμφιδόλως, ὅταν ἀντιληφθῶσι κάποιοι μικροὶ ἀμελείαν εὐθὺς ἀκονίζουσι τὴν γλώσσαν ἐναντίον ὄλων συγχρόνως καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας ἐνὸς τὸ σύνολον τῶν Χριστιανῶν κρίνεται. Καὶ δὲν ἀρκοῦνται εἰς αὐτὸ, ἀλλ' ἀμέσως ἐναντίον τῶν ἑαυτῶν των στρεφόμενοι τολμοῦν νά θλασθησοῦν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας τῶν δούλων, **Ε** τὸν κοινὸν Κύριον καὶ νομίζουσι ὅτι ἡ ἀμέλεια τῶν ἄλλων συγκαλύπτει τὴν πλάνην των.

2. Ὅτι ὁμοῦ ταῦτα εἶναι μέγιστος κίνδυνος εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δίδουσι εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴν θλασφημίας, ἃς ἀκούσωμεν τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος τοῖς καὶ λέγει ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ: «Ἄλλοιμονον εἰς σās, διότι ἐξ αἰτίας σας τὸ ὄνομά μου θλασφημεῖται μεταξὺ τῶν ἐθνῶν».³ Εἶναι φοβερὸς ὁ λόγος καὶ γεμῆτος φρίκης, διότι τὸ ἄλλοιμονον αὐτὸ εἶναι ὡσάν νά θρηγῆ ἐκείνους, ³⁰ **Α** οἱ ὁποῖοι πρόκειται νά ἔλθουσι εἰς τὴν κόλασιν, ἡ ὁποία δὲν ἐξίλεινεται. Ὅπως ἀκριβῶς εἶναι τὸσον μεγάλη ἡ πονιὴ δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῆς ἀμελείας των παρέχουσι αἰτίαν θλασφημίας, τοιαυτοτρόπως πάλιν ἐτοιμάζονται ἀναρτήθηται στέφανοι δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐνδιακρόνοντα διὰ τὴν ἀρετὴν. Τὸ αὐτὸ πράγμα διδάσκων ὁ Χριστὸς ἔλεγε: «Ἄς λάμψῃ τὸ φῶς σας ἔμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ νά ἴδουσι τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα σας τὸν οὐράνιον».⁴ Διότι καθ' ὃν τρόπον ἐκεῖνοι σκανδαλίζονται ἀπὸ τῆς ἀμελείαν μερικῶν καὶ ἀκονίζουσι τὴν γλώσσαν των ἐναντίον τοῦ Κυρίου μας, τοιαυτοτρόπως, λέγει, ὅταν ζῆτε ἐναρτέως καὶ σās θλέπουσι οἱ εἰδωλολάτραι, δὲν ἀρκοῦνται μόνον εἰς τὸν ἑπιάνον σας, **Β** ἀλλὰ, ὅταν θλέπουσι τὰ ἔργα σας νά λάμπουσι καὶ νά φωτίζουσι τὰ πρόσωπά σας, παρακινοῦνται εἰς θαλαλογίαν τοῦ οὐράνιου Πατρὸς σας.

Καὶ ὅταν οἱ εἰδωλολάτραι δοξάζουσι τὸν Θεόν, πάλιν αὐξάνει ἡ ἀμοιγὴ σας καὶ διὰ τὴν θαλαλογίαν, τὴν ὁποίαν κάμνουσι ἐκεῖνοι, σās χαρίζει ὁ Κύριος ἀφθονα ἀγαθά. Διότι, λέγει, «ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μὲ δοξάζουσι θά τοὺς δοξάσω».⁵ Ἐὰ πάντα λοιπὸν ἃς κάμνωμεν, ἀγαπητοί μου, ὡστε νά δοξάζεται ὁ Κύριός μας καὶ εἰς οὐδένα νά παρέχωμεν

3. Ἡσ. 52, 6.
4. Ματθ. 5, 16.
5. Α' Βασίλ. 2, 30.

αφορμήν σκανδαλισμού. Τοῦτο συνεχῶς μᾶς διδάσκει ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ὁ ὁποῖος λέγει «ἐάν φαγητὸν κῶμη τὸν ἀδελφόν μου νὰ πέσῃ, δὲν θά φάγω κρέας ποτέ». C Καὶ ἄλλου πάλιν λέγει, «ἀμαρτάνοντες δὲ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ πληγώνοντες τὴν συνειδήσιν των ποῦ εἶναι ἁδύνατον, ἀμαρτάνετε εἰς τὸν Χριστόν». Ἡ ἀπειλὴ εἶναι τρομερὴ καὶ συνεπάγεται μεγάλην κατάκρισιν.

Μὴ νομίσῃς, λέγει, ὅτι ἡ δλάβη θά περιορισθῇ μόνον εἰς αὐτόν. Ἄντανακλᾷ εἰς τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας ἐκείνου ἐσταυρώθη. Ἐάν λοιπὸν ὁ Κύριός σου δὲν ἠρηγήθῃ νὰ σταυρωθῇ δι' ἐκεῖνον, οὐ δὲν ἔχεις τὴν ὑπομονὴν νὰ κάμῃς τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ παρέχῃς εἰς αὐτόν αφορμήν νὰ πέσῃ; Καὶ θά εὕρῃς παντοῦ τὸν Χριστόν νὰ συμβουλεύῃ αὐτὰ εἰς τοὺς μαθητάς. D Τοῦτο εἶναι, ποῦ συγκρατεῖ τὴν ζωὴν μας. Διὰ τοῦτο ἄλλου πάλιν ἔγραφε: «Ἄς μὴ φροντίζῃ ὁ καθένας μόνον διὰ τὰ δικά του συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων». E Καὶ ἄλλου πάλιν, λέγει, «ὅλα μοῦ ἐπιτρέπονται (νὰ πράττω), ἀλλὰ ὅλα δὲν συμφέρουν».⁶

Εἶδες ἀποστολικὴν σοφίαν; Ἄν καὶ μοῦ εἶναι δυνατόν, λέγει, νὰ κάμω κάτι, χωρὶς νὰ μὲ βλέπῃ, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν συντελεῖ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἄλλου, δὲν θά ἀνεγθῶ νὰ τὸ πράξω. Εἶδες στοργικὴν ψυχὴν καὶ πῶς διόλου δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ συμφέρον τῆς, ἀλλὰ δι' ὅλων τῶν ἔργων ἀποδεικνύει, ὅτι μεγίστη ἀρετὴ εἶναι νὰ ἐνδιαφέρεται κανεὶς πολὺ διὰ τὴν πρόοδον τοῦ πλησίον; E

Ἐχόντες λοιπὸν ὑπ' ἑσθὶν ὅλα αὐτὰ, ἃς προσέχωμεν, παρακαλῶ, καὶ ἃς μένωμεν μακρὰν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ δάπτουν τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς μας, καὶ ποτὲ νὰ μὴ κάμωμεν κάτι, τὸ ὁποῖον προξενεῖ κάποιον ζημίαν εἰς τὸν πλησίον μας. Διότι τοῦτο καὶ τὸ ἁμάρτημα καθιστᾷ μεγαλύτερον καὶ τὴν τιμωρίαν σοβαράν. Ἀκόμη ποτὲ νὰ μὴ περιφρονῶμεν κανένα, οὔτε νὰ ἐκστομίζωμεν τὰ ψυχρὰ ἐκεῖνο λόγια, τί μὲ ἐνδιαφέρει, ἐάν διὰ τὸν τάδε αὐτὸ γίνεταί αἰτία νὰ πέσῃ; Εἰπέ μου, τί λέγεις; Τί σὲ ἐνδιαφέρει; Διέταξεν ὁ Χριστός, ⁷ Ἄ τὸσον πολὺ νὰ λάμπῃ ἡ ζωὴ διὰ τῶν ἔργων σου, ὥστε οὐ μόνον σὺ νὰ θαυμάζεσαι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι σὲ βλέπουν, ἀλλὰ καὶ ὁ Κύ-

6. Α' Κορινθ. 8, 13.
7. Α' Κορινθ. 8, 12.
8. Φιλιπ. 2, 4.
9. Α' Κορινθ. 10, 28.

ριός σου νὰ δοξάζεται.⁸ Καὶ σὺ, ἐνῷ κάμνεις τὸ ἀντίθετον καὶ συντελεῖς, ἀντὶ νὰ ἀναπέμπωνται πρὸς αὐτὸν δοξαλογίαι, νὰ προσάπτωνται βλασφημίαι, καὶ αὐτὸ περιφρονεῖς; Καὶ ποῦ εἶναι ἡ εὐλόβεια τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία γνωρίζει καὶ ἐκτελεῖ μὲ ἀκρίβειαν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ;

3. Ἀλλὰ, ἐάν προηγουμένως παρασυρόμενος κανεὶς ἀπὸ τὴν κακὴν συνήθειαν ἔλεγεν αὐτὰ, τώρα παρακαλῶ, ἀφοῦ ἐδέχθη τὰς συμβουλὰς μας νὰ παύσῃ νὰ λέγῃ ἀπρεπῆς λόγους καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται νὰ κάμῃ τὰ πάντα γενικῶς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὔτε ἀπὸ τὸν ἀγρυπνῶν ὀφθαλμὸν τοῦ Κυρίου νὰ ἐπιτιμᾶται οὔτε ἀπὸ τὴν συνείδησίν σου νὰ τύπτεται, B οὔτε ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦν αὐτὸν νὰ ὑποκινῶνται εἰς βλασφημίαις κατὰ τοῦ Κυρίου. Ἐάν μὲ τὴν ἀγρυπνῶν μέριμναν ρυθμίζωμεν τὴν ζωὴν μας, θά τύχωμεν τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Κυρίου καὶ θά ἀποφύγωμεν τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου. Διότι, ὅταν μᾶς ἴδῃ τὸσον διαυγεῖς καὶ ἀγρύπνους, σκεπτόμενος, ὅτι ἀνώφελα ἐπιχειρεῖ, ἐντροπισαίμενος θά ἀπομακρυνθῇ.

Ἀλλὰ ἀρκετὰ εἰσαγωγικῶς ἐλέγχθησαν. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀφοῦ ἐθέσαμεν ἐνώπιόν σας, ὅσα προηγουμένως ἀνεγνώσθησαν, ἃς παραθέσωμεν πνευματικὴν τράπεζαν καὶ ἃς μάθωμεν καὶ σήμερον, τί θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ ὁ μακάριος Μωϋσῆς, C ἢ μᾶλλον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Τί λοιπὸν λέγει; «Νὰ παραγάγουν τὰ ὕδατα ζῶντα ἐρπετὰ καὶ πτηνὰ νὰ πετοῦν ὑπεράνω τῆς γῆς πρὸς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔγινεν οὕτως».⁹

Πρόσεχε τὴν φιλευθροσίαν τοῦ Κυρίου, πῶς μὲ τάξιν καὶ συνέπειαν μᾶς διδάσκει ὁλόκληρον τὴν δημιουργίαν. Προηγουμένως μᾶς ἐδίδαξε, πῶς διὰ μόνου τοῦ λόγου τοῦ ἔκαμε τὴν γῆν νὰ καρποφορήσῃ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐδίδαξε τὴν δημιουργίαν τῶν δύο φωστῆρων, προσέθεσε καὶ τὴν ποικίλιαν τῶν ἀστέρων, διὰ τῶν ὁποίων περισσότερον ἐλάμπρυνε τὴν ωραιότητα τοῦ οὐρανοῦ. Σήμερον λοιπὸν ἀναφέρεται, εἰς τὰ ὕδατα καὶ μᾶς δεικνύει, D ὅτι ἐξῆλθον ἐξ αὐτῶν ἔμφυχα ὄντα μὲ τὸν λόγον καὶ τὴν ἐντολήν του. Νὰ παραγάγουν, λέγει, τὰ ὕδατα ζῶντα ἐρπετὰ καὶ πτηνὰ νὰ πετοῦν ὑπεράνω τῆς γῆς πρὸς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ. Ποῖος λόγος, εἰπέ μου, ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ ὕψος τοῦ θαύματος; Ποῖα γλώσσα ἐπαρκεῖ νὰ ἐξμύνησῃ τὸν δημιουργόν; Εἶπε μόνον νὰ βλαστήσῃ ἡ γῆ καὶ ἀμέσως ἐφε-

10. Μαρτ. 6, 16.
11. Πev. 1, 20.

ρεν αὐτὴν εἰς τὸν τοκετόν. Τώρα λέγει, νὰ παραγάγουν τὰ ὕδατα. Βλέπεις, πόσον κατάλληλα εἶναι τὰ παραγγέλματα; Ἐκεῖ «νὰ δλαστήρη», ἔδω, «νὰ παραγάγουν τὰ ὕδατα ἔρπετά ζῶντα». Ἐ Διότι ὅπως εἰς τὴν γῆν εἶπε μόνον, νὰ δλαστήρη, καὶ ἐδόθη ποικιλία καὶ πολυμορφία ἀνθέων, χορτῶν καὶ σπερμάτων καὶ με ἓνα λόγον τὰ πάντα ἐγιναν, ἔτσι καὶ ἔδω εἶπεν «νὰ παραγάγουν τὰ ὕδατα ἔρπετά ζῶντα καὶ πτηνὰ νὰ πετοῦν ὑπεράνω τῆς γῆς πρὸς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ» καὶ ἀμέσως τόσα πολλὰ εἶδη ἰχθύων καὶ τόσον μεγάλη ποικιλία πτηνῶν ἐδημιουργεῖτο, ὅσην δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαριθμηθῇ κανεὶς οὔτε με τὸν λόγον. Καὶ ἦτο ὁ λόγος σύντομος καὶ ἡ λέξις μία, τὰ δὲ εἶδη τῶν ζώων διάφορα καὶ ποικίλα. 52 Α

Μὴ παραξενεύεσαι, ἀγαπητέ μου, διότι ἡ λέξις ἦτο τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ λόγος του ἐχάρισε τὴν ὑπαρξιν εἰς τὰ δημιουργήματα. Βλέπεις λοιπόν, πῶς δλα γενικῶς ἐκ τοῦ μηδενὸς φέρεῖ εἰς τὴν ζωὴν; Εἶδες μὲ πόσην ἀκρίθειαν διδάσκει; Εἶδες πόσην μακροθυμίαν ἐπιδεικνύει πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος; Ἀπὸ τοῦ ἦτο δυνατόν νὰ μάθωμεν ἡμεῖς αὐτὰ με τὴν ἀκρίθειαν, ἂν αὐτὸς λόγῳ τῆς ἀπειροῦ ἀγάπης του δὲν συγκρατεῖται νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς γλώσσης τοῦ προφήτου, διὰ νὰ ἠμποροῦμεν νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὴν τάξιν τῶν δημιουργημάτων καὶ τὴν δυνάμιν τοῦ Δημιουργοῦ Β καὶ πῶς ὁ λόγος του ἐγίνε πράξις καὶ πῶς ὁ λόγος του ἐχάρισε εἰς αὐτὰ ὑπαρξιν καὶ ζωὴν;

4. Ὅμως ὑπάρχουν μερικοὶ ἀγνώμονες, οἱ ὅποιοι παρὰ τὴν τόσον σαφῆ διδασκαλίαν προσπαθοῦν νὰ μὴ πείθωνται καὶ νὰ μὴ παραδέχωνται, ὅτι ὅσα βλέπομεν, ἔχουν Δημιουργόν. Καὶ ἄλλοι μὲν ἰσχυρίζονται, ὅτι αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν μόνω των, ἄλλοι δὲ ὅτι ἔχουν γίνε ἀπὸ προϋπαρχούσων ὕλων. Πρόσχε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀπάτη τοῦ διαβόλου καὶ πῶς ἐχρησιμοποίησε τὴν εὐκολοπιστίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ὑπηρετοῦν τὴν πλάνην. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Μωϋσῆς με τὴν πόσην μεγάλην ἀκρίθειαν μᾶς διδάσκει, φωτιζόμενος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, νὰ μὴ ὑποστῶμεν τὸ ἴδιον πάθημα με αὐτούς, Ἐ ἀλλὰ νὰ δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν με σαφήνειαν καὶ τὴν διαδοχικὴν σειρὰν τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς τὸ καθένα ἐδημιουργήθη.

Διότι, ἐὰν ὁ Θεὸς ὠδήγει τυχαίως τὴν γλῶσσαν τοῦ προφήτου χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀρκετὸν ἦτο νὰ εἶπῃ, ὅτι ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ζῶα, χωρὶς νὰ θέσῃ τὴν τάξιν τῶν ἡμερῶν, οὔτε νὰ ὀρίσῃ τί ἐγίνε πρῶ-

τον καὶ τί δεῦτερον.

Διὰ νὰ μὴ ἀφήσῃ καμμίαν πρόφασιν δικαιολογίας εἰς τοὺς ἀπιστοῦντας, με τὴν σαφήνειαν προβαίνει εἰς τὸν διαχωρισμὸν τῶν στοιχείων τῆς φύσεως καὶ τὴν τάξιν τῶν δημιουργημάτων καὶ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ἡμερῶν. Καὶ δλα με πολλὴν μακροθυμίαν μᾶς διδάσκει, διὰ νὰ μὴ προσέχωμεν πλέον, ἀφοῦ μάθωμεν ἄληθιν τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὴν πλάνην ἐκείνων, Ἡ οἱ ὅποιοι λέγουν τὰ πάντα στηριζόμενοι εἰς προσωπικὰς τῶν ἀντιλήψεις, ἀλλὰ νὰ δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀνέκφραστον δυνάμιν τοῦ πλάστου μας. Καὶ ἐγίνε, λέγει, ὅπως εἶπε, Εἶπε «νὰ παραγάγουν τὰ ὕδατα ἔρπετά ζῶντα καὶ πτηνὰ νὰ πετοῦν ὑπεράνω τῆς γῆς πρὸς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ» καὶ ὑπήκουσεν ἡ φύσις καὶ ἐξετελέσθη ἡ ἐντολή. Καὶ ἔγινε, λέγει, ἔτσι, ὅπως προσέταξεν ὁ Κύριος. «Καὶ ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὰ μεγάλα θαλάσσια ψάρια καὶ κάθε ζῶν ἔρπετον τὸ ὅποιον παρήγαγε τὸ ὕδωρ συμφώνως πρὸς τὸ γένος του καὶ κάθε πτηνὸν κατὰ τὸ γένος του. Ἐ Εἶδε δὲ ὁ Θεός, ὅτι ἦσαν ὡραία καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεὸς λέγων, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν καὶ τὰ πτηνὰ νὰ πληθύνωνται ἐπὶ τῆς γῆς».¹²

Βλέπε πάλιν ἔδω, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ σοφία τοῦ Πνεύματος. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπεν ὁ μακάριος Μωϋσῆς, ὅτι ἐγίνεν ἔτσι, παραθέτων χωριστὰ ἕκαστον στοιχεῖον τῆς φύσεως, μᾶς διδάσκει λέγων: «Καὶ ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὰ μεγάλα θαλάσσια ψάρια καὶ κάθε ζῶν ἔρπετον τὸ ὅποιον παρήγαγε τὸ ὕδωρ καὶ κάθε πτηνὸν συμφώνως πρὸς τὸ εἶδος του καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι ἦσαν ὡραία». 53 Α Ἐδῶ πάλιν καταστέλλει τὴν τόλμην ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀμιλοῦν διὰ τὰ πάντα ἀπερικέπτως. Διὰ νὰ μὴ δύνανται κανεὶς νὰ ἐρωτᾷ, διὰ ποῖον σκοπὸν ἐγιναν τὰ κῆτη καὶ εἰς τί μᾶς χρησιμεύουν καὶ ποῖα ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν δημιουργίαν αὐτῶν, δι' αὐτὸ, ἀφοῦ εἶπεν «ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὰ μεγάλα θαλάσσια ψάρια καὶ κάθε ζῶν ἔρπετον καὶ τὰ πτηνὰ, ἀμέσως προσέθεσε: «Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι ἦτο ὡραία».

Μὴ λοιπὸν προσπαθῆς, λέγει, σὺ, εἰπεὶθ ἀγνοεῖς τὸν σκοπὸν τῶν δημιουργημάτων, νὰ κατηγορῆς αὐτὰ. Ἦκουσες τὸν Κύριον νὰ ἀποφαινεταὶ καὶ νὰ λέγῃ, ὅτι εἶναι ὡραία. Καὶ πῶς σὺ ἔχεις τὴν ἀφροσύνην νὰ τολμᾷς νὰ λέγῃς, διὰ ποῖον σκοπὸν ἔχουν γίνε; Β Καὶ πῶς διαβάλλεις ὡς περιττὴν τὴν δημιουργίαν αὐτῶν; Ἄν εἶσαι σωετός,

θά ἠμπορέσης ἐξ αὐτῶν τῶν δημιουργημάτων νά ἀντιληφθῆς καλῶς καί τήν δύναμιν καί τήν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ.

Τήν μὲν δύναμιν θά ἀντιληφθῆς, διότι ἔκαμε νά παραχθοῦν ἀπὸ τὰ ὕδατα τόσα εἶδη ἰχθύων μὲ τὸν λόγον καί τήν ἐντολήν τὴν δε φιλανθρωπίαν, διότι μετὰ τὴν δημιουργίαν τῶν τοῦς παρεχώρησε χωριστῶν τόπων διαμονῆς καί τὴν ἀπέραντον θάλασσαν κατέστησε βασιλεῖον αὐτῶν, ὥστε κανένα νά μὴ θύναται νά θλάπτουν, ἀλλὰ νά ζοῦν μέσα εἰς τὰ ὕδατα καί μὲ τὴν θέαν τῶν νά διδάσκουν τὴν ἀφραστον δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ, χωρὶς ποτὲ νά ἐνοχλοῦν τοὺς ἀνθρώπους. C

Ἡ νομίζεις, ὅτι εἶναι ὀλίγον νά παρέχεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους διπλὴ ὠφέλεια ἐξ αὐτῶν; Διότι καί εἰς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν νά εἶναι συνετοὶ καί προκαλεῖ ἐκπληξὴν τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας του, διότι ἀπήλλαξε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν καταστροφικὴν ἐπίδρασιν τῶν θαλασσιῶν ὄντων. Καί δὲν ἔχουν δημιουργηθῆ δεθαίως διὰ γενικῶς τὰ ὄντα χάριν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ λόγῳ τῆς καλωσύνης τοῦ Θεοῦ, ἔγιναν ἄλλα μὲν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἄλλα δὲ διὰ νά προβάλλεται ἡ δύναμις τοῦ δημιουργοῦ.

Ἄσταν λοιπὸν ἀκούης, ὅτι «εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι ἦτο ὠραῖον» μὴ τολμᾷς πλέον νά ἀντιλέγῃς εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, D οὔτε μὲ περιέργειαν νά ἐξετάζῃς καί ποικιλοτρόπως νά προσπαθῆς νά ἐρμηνεύσῃς τὸν κόσμον καί νά λέγῃς, διότι ἔγινε τοῦτο καί διατί ἔγινε τὸ ἄλλο. Καί εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεός, λέγει, καί εἶπεν «νά αὐξάνεσθε καί νά πληθύνεσθε καί νά γεμίσετε τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν καί τὰ πτηνὰ νά πληθύνωνται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν».¹³

5. Αὐτὴ εἶναι ἡ εὐλογία, νά αὐξηθοῦν δηλαδὴ αὐτὰ εἰς ἀριθμὸν. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ἦσαν ἐμφυχα τὰ δημιουργηθέντα ζῶα καί ἤθελεν ἡ ἀναπαραγωγὴ αὐτῶν νά εἶναι συνεχῆς, δι' αὐτὸ προσέθεσε καί εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεός καί εἶπεν: Νά αὐξάνεσθε καί νά πληθύνεσθε». Αὐτὸς λοιπὸν ὁ λόγος μέχρι τώρα συγκροτεῖ αὐτὰ καίτοι παρήλθε τόσος χρόνος Ἐ οὔτε ἐν εἶδος ἐξ αὐτῶν δὲν ἐχάθη. Διότι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ καί ἡ ἐντολή, ἡ ὁποία ἔλεγε «νά αὐξάνεσθε καί νά πληθύνεσθε» ἐχάρισεν εἰς αὐτὰ τὴν ὕπαρξιν καί τὴν ἐπι-

13. Γέν. 1, 22.

δύσιν. «Καί ἔγινεν, εἶπεν, θράθυ καί ἔγινε πρωτὶ, ἡμέρα πέμπτη».

Εἶδες, πῶς μᾶς ἐβίβαξεν ἡ Ἁγία Γραφή ποῖα ζῶα ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν; Περιμένε ὀλίγον καί θά ἴδῃς πάλιν τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου σου. Δὲν διήγειρε μόνον τὰ ὕδατα διὰ τὴν γένεσιν τῶν ἰχθύων, ἀλλὰ διέταξε ¹⁴ A πάλιν καί ἀπὸ τὴν γῆν νά προέλθουν τὰ ζῶα τῆς ξηρᾶς. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀσκόπων, νά ἀσχοληθῶμεν δι' ὀλίγων μὲ τὰ δοκῶν Θεὸς ἐδημιούργησε κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν. Καί εἶπεν, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ Θεός: «Νά παραγάγῃ ἡ γῆ ζῶντας ὁργανισμοὺς συμφώνως πρὸς τὸ γένος τῶν, τετράποδα καί ἔρπετά καί τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ τὸ γένος τῶν».¹⁴ Καί ἔτσι ἔγινε.

Βλέπε, ὅτι ἡ γῆ παρέχει καί πάλιν διπλὴν καρποφορίαν καί ὑπηρετεῖ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου. Τότε μὲν ἀνέδωσεν ἡ γῆ βλάστησιν ἀπὸ τοὺς σπόρους καί τώρα ἐμφυχα ζῶα, τετράποδα, ἔρπετά, θηρία καί κτήνη.

Ἰδοὺ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπον προηγουμένως καί τώρα ἀποδεικνύεται. Δὲν ἐδημιούργησε τὰ πάντα μόνον διὰ τὰς ἀνάγκας μας, B ἀλλὰ καί πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν, ὥστε βλέποντες τὸν ἀφθονοῦ πλοῦτον τῶν δημιουργημάτων του, νά ἐκπλησσωμεθα διὰ τὴν δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ καί νά γνωρίζωμεν, ὅτι διὰ αὐτὰ χάρις εἰς τὴν σοφίαν καί τὴν ἀνάφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ἔγιναν πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐν συνεχείᾳ θά δημιουργηθῆ.

«Καί ἔκαμε, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ Θεὸς τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ τὸ γένος τῶν, καί εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι ἦτο ὠραῖον».¹⁵ Ποῦ εἶναι τώρα οἱ τολμηροί, οἱ ὁποῖοι λέγουν, διατί ὁ Θεὸς ἔκαμε τὰ θηρία καί διατί τὰ ἔρπετά; C Ἄς ἀκούσουν τὴν θεῶν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει: «Καί εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι ἦτο ὠραῖον».

Εἰπέ μου, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἐπαίνει τὰ δημιουργήματα καί οὐ τολμᾷς νά κατηγορῆς; Δὲν εἶναι αὐτὸ μεγάλη τρέλλος; Ἄλλωστε ἡ γῆ μέσα εἰς τοὺς σπόρους καί εἰς τὰ φυτὰ δὲν ἔβωσε μόνον δένδρα καρποφόρα, ἀλλὰ καί ἄκαρπα, οὐ μόνον ἀνωφελῆ χόρτα, ἀλλὰ καί ἀγνωστα εἰς ἡμᾶς παράγει καί πολλακίς ἐπιβλαβῆ. Ὅμως ἐξ αἰτίας αὐτοῦ κανεῖς δὲν τολμᾷ νά κατηγορῆς τὰ δημιουργηθέντα. Δὲν ἔγιναν ἀπλῶς καί ἀσκόπως. Διότι, ἂν δὲν εἶχαν γίνεαι πρὸς κάλυ-

14. Γέν. 1, 24.

15. Γέν. 1, 25.

ψιν κάποιος ανάγκης, δεν θα δδέχοντο τον Ήριανον του δημιουργού.

Από τα δένδρα λοιπόν μερικά είναι καρποφόρα και μερικά άκαρπα. D και τα άκαρπα όχι λιγώτερον από τα καρποφόρα προσφέρουν θαυμαστήν εξυτηρέτην του ανθρώπου, καθ' όσον συντελούν εις την ανάπαισιν του. Ακόμη και οίκουδομάς κατασκευάζομεν με αυτά και πολλές άλλας ανάγκας καλύπτομεν προς άρισίν μας. Γενικώς τίποτε δεν υπάρχει, το όποιον δεν έχει δημιουργηθή διά κάποιον σκοπόν, καίτοι ή φύσις του ανθρώπου δεν έχει την δύναμιν να γνωρίξη ακριβώς τον προορισμόν όλων. Όπως λοιπόν διά τα δένδρα, τοιοιτοτρόπως και διά τα ζώα, άλλα μὲν είναι κατάλληλα προς διατροφήν μας, άλλα δὲ προς εξυτηρέτησίν μας. E

Και τα διάφορα είδη των θηρίων και των έρπετων μᾶς παρέχουν μεγάλην ωφέλειαν. Και αν κανείς θέλη με σύνεσιν να εξετάσῃ, διαπιστώνει και τώρα, που έχασαμεν την έπί αυτών έξουσίαν, λόγω τῆς παρακοῆς του πρωτοπλάστου, ότι είναι μεγάλη ή ωφέλεια, που μᾶς προσφέρουν. Και οι Ισραῖλ έξ αυτών λαμβάνουν και κατασκευάζουν φάρμακα, τα όποια συντελούν εις την άποκατάστασιν τῆς υγείας μας. ⁵⁵ A "Αλλωστε ποία ζῆμια δύναται να προέλθῃ εκ τῆς δημιουργίας των θηρίων, έφ' όσον, όπως και τα ἡμερα ζῶα, έτσι και αυτά, έπρόκειτο να τεθοῦν υπό την έξουσίαν του ανθρώπου, ό οποίος έπρόκειτο εντός δλίγου να δημιουργηθῇ; Αυτό λοιπόν ισχυρίζομαι.

6. Διά να κατανοήσῃ την υπερβολικὴν αγάπην του Θεοτότου του Κόσμου, την όποιαν έπιδεικνύει προς το ανθρώπινον γένος, μᾶθε ότι, αφού έδημιούργησε τον άπέραντον ούρανόν, εξέτεινε την γῆν, έδημιούργησε τον ούρανιον θάλλον, ό οποίος ως μεσαίον τείχος διαιρεί τα ύδατα, έπειτα προσέταξε, να συγκεντρωθοῦν τα ύδατα και άνόμισεν αυτά μὲν θαλάσσης, την δὲ ξηράν γῆν. B Μετά τουτο έστόλισεν αυτήν με την δάστυσιν των σπερμάτων και των διαφόρων χορτων. Έπροχώρησεν κατόπιν εις την δημιουργίαν των δύο μεγάλων φωστῆρων και τῆς ποικιλίας των αστέρων, με το κάλλος των όποιων εξωράισε τον ούρανόν. Έπειτα παρήγαγεν από τα ύδατα τους ιχθύς και (έδημιούργησε) τα πτηνά, τα όποια πετοῦν επάνω από την γῆν προς τον θάλλον του ούρανοῦ. Όταν έρθασεν ή τέτατη ημέρα, έπειδή έπρεπε να δημιουργηθοῦν τα ζῶα τῆς ξηράς, διέταξε, να παραχθοῦν και αυτά, και όλα είναι απαραίτητα διά την τροφήν του ανθρώπου και όλα διά

την ύπηρεσίαν του, και τα θηρία και τα έρπετά.

Τότε λοιπόν έπειδή τα πάντα έστόλισε και έδωσεν εις τα όρατά την πρέπουσαν τάξιν και εύπρέπειαν, C παρέθεσέ πολυτελή τράπεζαν πλήρη έδεσμάτων πολλών και παντός είδους, ή όποία έχει άφθονα αγαθά. Και αφού, ἡμπορεί κανείς να εἴπῃ εκτίσει μεγαλοπρεπή τα παλάτια του ούρανοῦ και έλάμπρυνε ποικιλοτρόπως την γῆν, τότε λοιπόν δημιουργεί εκείνον, ό οποίος πρόκειται να απολαύῃ όλα αυτά γενικώς, και παραδίδει εις αυτόν την έξουσίαν όλων γενικώς των όρατων και άποδεικνύει, πόσον τελειότερον εξ όλων των δημιουργημάτων είναι ό μέλλον να δημιουργηθῇ άνθρωπος, καθ' όσον διατάσσει, να τεθοῦν υπό την έξουσίαν και δύναμίν του όλα τα δημιουργηθέντα. D

Αλλά διά να μη μακρηγορώμεν, άρκοούμενοι εις όσα ελέχθησαν, την επομένην ἡμέραν θα γνωρίσωμεν την δημιουργίαν του θαυμασίου τούτου όντος, του λογικού και έμφύχου, δηλαδή του ανθρώπου, επαναλαμβάνοντες προς σᾶς και τώρα την γνωστήν παράκλησιν, ώστε και όσα ελέχθησαν να ενθυμησθε και διά μέσου των όρατων να δοξολογήτε τον Κύριον. Και αν δεν έχετε την Ικανότητα να πλησιάσετε (για να εξετάσετε), οὔτε την δύναμιν να άντιληφθῆτε τον προορισμόν όλων των κτισμάτων τῆς φύσεως, άς μη σᾶς γίνῃ αυτό αίτια άπιστίας, αλλά άφορμή δοξολογίας. Διότι, όταν άδυνατη ή σκέψις και στωιαστή ό νοῦς, E σκέψου, πόσον μεγάλος είναι ό Κύριός σου. Και πέραν αυτού, ότι τόσο μεγάλη είναι ή δύναμίς του, ώστε να μη δυνάμεθα με άκρίθειαν να γνωρίζωμεν, οὔτε τον σκοπόν, διά τον όποιον έκοιμε τα δημιουργήματά του. Τούτο χαρακτηρίζει υγια νοῦν και καθαράν ψυχῆν.

Διότι και οι Έθνηκοι τόσο πολύ έπλανήθησαν, έπειδή υπήγαγον τα πάντα εις τας προσωπικὰς των σκέψεις και δεν ήθέλησαν να παραδεχθοῦν την άδυναμίαν τῆς ανθρωπίνης φύσεως, άπεναντίας μάλιστα έπροσπάθησαν να συλλάβουν τα υπέρανω αυτών ⁵⁶ A και υπερέδωσαν τα ανθρώπινα μέτρα, με αποτέλεσμα να χάσουν και την άξιαν, την όποιαν είχαν. Αυτοί, οι όποιοι έτιμήθησαν από τον Θεόν με έξαιρετικά πνευματικά προσόντα και έτυχαν τοιαύτης προνομιακής θέσεως και ἦσαν άνώτεροι από όλα τα όρατά δημιουργήματα, αυτοί λοιπόν εις τόσο μεγάλην πλάνην περιέπεσαν, ώστε να προσκυνούν τους σκύλους και τους πτόθικους και τους κροκοδείλους και τα εύτελέστερα των ζώων.

Και διατι λέγω; ότι έπροσκύνησαν τα όλογα ζῶα; Πολ-

λοι από αυτούς εις τόσον βαθμόν ανοησίας και άναισθησίας εξέπεσαν, ώστε να λατρεύουν και τὰ κρομμύδια και άκόμη εὐτελέστερα από αυτά πράγματα. Δι' αὐτό ὁ προφήτης ὑπανιστάμενος αὐτοὺς ἔλεγεν «ὁ ἄνθρωπος παρασυρθεὶς μετὰ τὰ ἄνθη κτήνη και ἐξωμοιώθη μετὰ αὐτά».¹⁶ Αὐτός δηλαδή, ὁ ὁποῖος ἐτιμήθη μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου και ἠξιώθη τόσον μεγάλης σοφίας, ἔβη ἄλλοις μετὰ τὰ ἄλλα ζῶα, ἴσως δὲ και χειρότερος άκόμη.

Ἐκεῖνοι μὲν δοθαίως, ἐπεὶ εἶναι ἀλογα ὄντα, δὲν ὑπέχουν εὐθύναι· ὁ τιμηθεὶς ὁμως με λογικῆν, ὅταν ἐκπέσῃ εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ἀλόγων ζῶων, εὐλόγως ὑπέχει μεγάλας εὐθύναι, διότι ἀπεδείχθη ἀγνώμων ὡς πρὸς τὰ τόσα χαρίσματα. Κατόπιν ἠνόησαν Θεοῦ και λίθους και ξύλα και ἐθεοποίησαν, ὅσα στοιχεία τῆς φύσεως ἔβλεπον. Ἄφου λοιπὸν τὸ πρῶτον ἐξεστράφησαν ἀπὸ τὸν εὐθὺν δρόμον, κατέπεσαν εἰς τοὺς κρημνοὺς και ἐξώκειλαν εἰς τὴν ἀβυσσὸν τῆς ἁμαρτίας.

7. Ἡμεῖς και κατόπιν τούτου ἄς μὴ χάνωμεν τὰς ἐλπίδας μας περὶ τῆς σωτηρίας των. Ἄς παρέχωμεν τὰς βοηθείαις μας C και ἄς συζητῶμεν με αὐτοὺς με δὴν μας τὴν προθυμίαν και ἀγάπην, προσπαθοῦντες να ἀποδείξωμεν και τὴν πλάνην τῆς θέσεώς των και τὸ μέγεθος τῆς ζημίας και ποτὲ ἄς μὴ ἀπακλείωμεν τὴν σωτηρίαν των.

Εἶναι λοιπὸν φυσικὸν μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου να πειθοῦν αὐτοὶ και μάλιστα ἂν ἡμεῖς συμπεκρωμέθα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε να μὴ τοὺς παρέχωμεν ἀφορμὰς πρὸς ἀπιστίαν. Διότι πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, ὅταν ἴδουν μερικὸς ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουσιν εἰς ἡμᾶς, να εἶναι κατ' ὄνομα μόνον Χριστιανοὶ και ὅπως ἐκεῖνοι να ἀρπάζωμεν, να εἶναι πλεονέκται, ζηλότυποι, κακῶς σκεπτόμενοι εἰς ὄφρος τῶν ἄλλων, δολοπλοκοὶ και ὄλα γενικῶς τὰ ὑπόλοιπα κακὰ να μετέρχωνται D και να ἐνδιαφέρωνται διὰ τὴν πολυτέλειαν και τὴν καλοπέρασιν, τότε δὲν ἐπιθυμοῦν πλέον οὔτε τὰς συμβουλὰς τῶν λόγων μας, διότι πιστεύουν ὅτι οἱ πετριθῆσαις μας εἶναι ψευδεῖς και ὅτι ὄλα γενικῶς εἴμεθα ἔνοχοι διὰ τὰς αὐτὰς παραβάσεις.

Σκέψου λοιπὸν, πῶς τιμωρίας πρέπει να τύχουν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι (οἱ κατ' ὄνομα Χριστιανοὶ), ὅταν ἐπισωρεύουν ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των τὸ πῦρ τὸ δασειστον, ἀλλὰ γίνωνται αἴτιοι να ρίπτωνται και ὄλλοι εἰς τὴν πλάνην και να κλείουν τὰ ὄτα των εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς

16. Φαλμ. 48, 21.

ἀρετῆς· ἐπὶ πλέον δὲ και εἰς τοὺς ζῶντας ἑναρέτως παροῦχον ἀφορμὴν σκανδαλισμοῦ και τὸ χειρότερον, E ὅταν ἐξ αἰτίας των βλασφημῆται ὁ Κύριος.

Βλέπεις, πῶσον καταστρεπτικὴ εἶναι ἡ κακία; Ἄντιλαμβάνεσαι, ὅτι οἱ μετέρχόμενοι τὴν κακίαν καταδικάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὄχι εἰς μίαν τυχαίαν τιμωρίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν πλέον βαρυτάτην, καθ' ὅσον θὰ εἶναι ἔνοχοι δι' ὄλα, δηλαδή ὄχι μόνον διὰ τὴν προσωπικὴν των ἀπόλειπιν, ἀλλὰ και διὰ τὸν σκανδαλισμὸν τῶν πλανωμένων και διὰ τὴν ἐπικρίσιν τῶν ἑναρέτων και διὰ τὴν βλασφημίαν τοῦ Θεοῦ.

57 A Σκεπτόμενοι ὄλα αὐτὰ λοιπὸν ἄς μὴ ἀδιαφορῶμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀλλὰ ἄς φροντίζωμεν να ζῶμεν συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, γνωρίζοντες, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἢ θὰ καταδικασθῶμεν ἢ θὰ ἀξιώσωμεν τῆς ἀμοιβῆς του.

Ἔτσι λοιπὸν ἄς κάμνωμεν τὰ πάντα, ὥστε και ἡμεῖς με ἀγαθὴν συνείδησιν να ἀναστρεφώμεθα και ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὄκομη εὐρίσκονται εἰς τὴν πλάνην να ἐπανακέρωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς ὑποδειγματικῆς μας ζωῆς, προσέτι δὲ ἐξ αἰτίας μας και ὄλα γενικῶς οἱ ὑπόλοιποι Χριστιανοὶ να ἔχουν καλὴν φήμην και να δοξάζεται ἀπὸ ὄλου ὁ Κύριός μας, διὰ να ἐκδηλώνη μεγαλύτερον πρὸς ἡμᾶς φροντίδα.

Διότι, ὅταν ὠφελοῦνται οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι προσδέλπουσιν εἰς ἡμᾶς και ἀναπέμπουσιν ἔπαινον εἰς τὸν Θεόν, και ἡμεῖς τότε πλουσιωτέραν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ θὰ ἀπολαύωμεν. B Τί ἡμπορεῖ να εἶναι εὐτυχέστερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὅταν ζῆ κατὰ τρόπον, ὥστε ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τὸν βλέπουσιν να ἐκπλήρωσωνται και να λέγουν, «δόξα σοι ὁ Θεός! Πῶς ἀξίως εἶναι οἱ Χριστιανοὶ! Πῶσον θασιῶν ἀπέψιν ἐκδηλώνουσιν; Πῶς περιφρονοῦν τὰ ἐπίγεια αγαθά; Πῶς ὄλα γενικῶς θεωροῦσιν σκίαν και ὄνειρον και διὰ τίποτε ἐξ ὄσων βλέπουσιν δὲν στενοχωροῦνται, ἀλλὰ κάμνουν τὰ πάντα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥσάν να ζῶν εἰς ξένην χώραν και καθημερινῶς ἐπιθυμοῦν, να φύγουν ἀπὸ αὐτὴν τὴν χώραν; Πῶσον ἀμοιβὴν ἠέρεθ' Θεοῦ· ναιμίζεις, ὅτι παροῦχον αὐτὰ τὰ λόγια εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ζῶν τοιοιτοτρόπως ἔδω; C

Και τὸ βαθυστόν και περίεργον εἶναι, ὅτι και αὐτοὶ, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐπικρίνουν, γρήγορα θὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τὴν πλάνην και θὰ ἐπανελθῶσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι φανερόν σχεδόν εἰς ὄλου πῶσον ὄμοлогиαν πίστεως παρεχέται αὐτὸ εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Γνωρίζοντες λοιπόν, ὅτι εἴμεθα ὑπεύθυνοι καὶ τῆς ὀφελείας καὶ τῆς ζημίας τοῦ πλησίον μας, ἔτσι ἄς ρυθμίζωμεν τὴν ζωὴν μας, ὥστε νὰ μὴ ἐπαρκῶμεν μόνον εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους νὰ εἴμεθα παράδειγμα πρὸς μίμησιν, διὰ νὰ ἀποσπάσωμεν καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν πλοῦσιν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἀφθονίαν τῆς καλωσύνης Του, Ἐμὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δύναμις, δόξα καὶ τιμὴ τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 41

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Α'—Ζ'

Κεφάλαιον: B. de Montfaucon,

Sancti J. Chrysostomi opera omnia.
IV, Parisiis 1835, σελ. 3-70 (PG 53, 23-69).